

Arúke

Arúkema maami-kátáámá Tíópiratinopaq agatáíye.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá netuq-wáyúkámá iyááté-iyááté umá ketáái aúkáapi Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-kataama agatáane. ² yemá mi-qtátááqá yúrapike aónaraa-kayukati yáama naayóbákáráq aati-aatigáráqá wakáane. yemá mi-káyúkámá Áánûqtun áaraqa wení mayai-wáyúkámá máeta yemá maami-kátáámá keqtáá timá tímikaataae. ³ anó-nako, miráitaq kegáráq kemá maami-kátáámá agamá enôpaq yuwánáae téq kétune. maami-máqté-qtátááqtábámá áaimma ítátukaune. íbêqa kemá arupú umá agatáunamanibo miráuma áqnáabaq-kanaarake iráinikaa uráíye. ⁴ miráinaa emá ítama arutánóne min-áímmá emmá aráátíyamma minnâ áraine.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Yóáanema pááq íniqtaba Tékaráiyamma timá ámikaiye.

⁵ Érôtima Yúria-marukaq kínima mái-kanaaraqa mórama monoq-náqá máqe uráimma min-nákóní áwîqa Tékaráiyae. wemá Ábááíyan-annabike monoq náqiye. ánáakoma Éronin-annabikemma min-íníkon awîqa Irítabetie. ⁶ yenákámá Áánûqtuni aúrakaqa íráqôniq urááye. yenákámá máqten-amaan-aimma waréta uyátárai-nakoni áama kéwaraayanaboana yepímmá otaa-qtátááqá íma wáqe-uraiye. ⁷ miráimanibo yenákámá mórama iyápóma íma ákáraaye. Irítabetima iyápóma

íma kanaaráq marákáitata yenákámá araaqná anónuqma kamáguraaye.

⁸ Tékaráíyan-anna-wayukama mayaírátaá owana Tékaráíyama Áánûqtuni aúbáq monoq-máyáíma matáíye. ⁹ anó-monoq-wayukati yáaimma waraíkáae téta Tékaráíyamma awaaméqá umáketa weqtábá uyátárai-nakoni aokaq-náúpáqá uténa átê-kuyumma i-qtátáaqá agamá ákûq íkáae.

¹⁰ agamá ákûq-umumma í-kánáaráqá mi táoqa taíbaq Íbaru-wayukama máápaq áíkuteta nunamummá kéteta máqe-uraae. ¹¹ ánibo Tékaráíyama aónaimma uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma agamá ákûq íyááregóní ayáánurapaq itó-uma máqe-uraiye. ¹² Tékaráíyama kaqtó-naqa aónatuwena iyánáaq umárena ikatîq uráimanibo ¹³ kaqtó-nakoma Tékaráíyamma timá ámikaiye: “Tékaráíyao, emá ikatîq íuwo. Áánûqtuma ení nunamummá ítátukaiye. enánáakoma Irítabetima iyápóma inaamaíma marakániye. ánibo emá min-íyápógóní áwîqa Yóáane té yamámiyo. ¹⁴ enáyakoma íráqôniq umá wáinaa amuqá maránóne. netuqyaa-káyúkámá wemá páaq í-nayaba yimuqá maránóe. ¹⁵ uyátárai-nakoni aúrakaqa anón-awîqa wániye. ánibo wemá wááeni-nokaraq akoqnáá-nokaraqa íma nániye. ánibo wemá anóani áyaqnobaqo mairainanama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wepímmá ógiraniye. ¹⁶ wemá taíbaq Íbaru-wayukama mamá yirummá waeráiyana yeqtí uyátárai-naqa Áánûqtunopataa yauwéqma yíwíqme íniye. ¹⁷ wemá Áánûqtuni watáagaraq mamé wéna wení akoqnáama maména Iráiyaraa umá mamé

wínímma Áánûqtuni naayóbáq-ámúné-nákáá umá máníye. wemá anóboyugaraq yeqtí yíráabitigaraq yíwíqmena mórabi máá áikuiniye. Áánûqtuni aammá íma wáráiya-kayukama yeqtí yúyánámmá mamá waeráinata yemá keqnáámmá mamá yokaa umáyíkarainana Ítuma kumíniye.”

¹⁸ Tékáráiyama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “kemá náaraq ínaraq maamin-áímmá áraine téq itánúnô? kemá anónuqma kamágúnana ketínáakogaraq araaqná kamáguraiye.” téna Tékáráiyama tiráiyé. ¹⁹ ánibo kaqtó-nakoma yauwéqma tiráiyé: “kemá Kébariomune. Áánûqtunopaq itó-uma kémaune. maamin-íráqón-áímmá wemá timátíkáitaq emmá timámena kukáunamanibo ²⁰ ketáama íma itáánaboana óyáukoma aráápaginaa aamá íma tínónaboana wéqéna aamá túnayataakoma pááq ínnaaraq wíniye.” téna kaqtó-nakoma tiráiyé.

²¹ aarawaamá paá Tékáráiyani awé uréta netuq-yúyánámmá ítaraae. ‘aokaq-náúpáqá nôi-qtataaraq pááq uráitanawaq átáyaaqa minnóbáqá máiyó?” téta tirááe. ²² anaaékaqa Tékáráiyama máápaq yaúbarena aarawaamá aamá íma timá yíméwaniq uráiyé. miráitana paá ayáánapo awaaméqá umá wataama timá yímikaibo óyáuqa aúyakuraiye. yemá ítaraae Tékáráiyama móra óq-yataaqa aokaq-náúpáqá aónaitana óyaukoma aúyakuraiye.

²³ anaaékaqa Tékáráiyani mayái-kánáámá ánatagitana wení naaópaqa yauwéqma kóuraiye. ²⁴ anaaékaq ánáakoma Irítabetima araaqnágoma ámûkarariq urénaboana aúpáq máitana móra-tiyaapaq-wiyomma yáuraiye. ²⁵ Irítabeti

wenáúyánápímmá maará téna tiráiyē: “uyátárai-nakoma kaayoné umátikena aarawaatí yúrikaq tigae iyábá mamá paá kéumatikaiye.” téna tiráimanibo móra-inikoma iyápóma íma kanaaráq ákáin-inikomma Íbaru-wayukama wemmá timá agaeráq kákaae.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Ítuma pááq íniye téna Máriaamma timá ámikaiye.

²⁶ abapaké móra-wiyokaqa Áánûqtuma kaqtó-naqa Kébariomma timákáitana móra-maruqa Kááriribaq kukáimma áwîqa Náátárêtibare. ²⁷ mórama inaarúmá áwîqa Máriaa móra-nakoma mayániye téta ataa makáan-inikonopaq kukáiyē. minnámo aúyarakaraa-nakon áwîqa Yótêbie. min-náqá Tébitin-annabikene. ²⁸ kaqtó-naqa Áánûqtunopake Kéberiomma min-íníkónôpaq uréna tiráiyē: “kaayoné-yátááqá etê waíno. Áánûqtuma etê máena íráqô-qtataariq kéumakaiye.” téna tiráiyē. ²⁹ Máriaama min-áímmá ítátuwaitana aúyánákómá ummaa yáguraiye. áníbo áyáqnoabaq maará téna aúyánámmá ítaraiye: “maaminnáma nóin-ainabiyo?” téna tiráiyē. ³⁰ áníbo kaqtó-nakoma timá ámikaiye: “Máriaao, emá ikatîqa íuwo. Áánûqtuni áyákoma emmá íráqôniq kéumakaiye. ³¹ itaao. emá ámûkarariq uré iyápóma inaamaí marakaínónama emá áwîqa Ítue té yamámiyo. ³² wemá anó-naqa mániye. mú mikákáá anó-naqa Áánûqtuma wení áanikoe téta áwîqa yánóe. áítaubikoma Tébitiraa umá anó-kinima wemmá uyátárai-nakoma Áánûqtuma tarôq umákaniye. ³³ wemá Yáakobon-anna-wayukati anó-kinima aati-aatimá mániye. miráinana wemá

yabíkái-qtataaqa íma ánataniye.” téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyē.

³⁴ Máriaama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “mi-qtátááqá náaraq umáwaq pááq íniyo? kemá móra-naqa íma matáune.” téna Máriaama tiráiyē.

³⁵ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá enámûraaq kumínana Áánûqtuni uyáta-maqma akoqnáá-yataakoma ekáq pááq íniye. miráinata min-áókáq-iyápómá anaaékaq emá marákénatama maará téta áwîqa yánóe ‘Áánûqtuni áanikoe.’ tínóe. ³⁶ itaao. enanógaaoma Irítabetima araaqná kamágimanibo áyáqnoabaq iyápóma inaamaímá matokáiyē. naayóbáqá téta ‘wemá iyápóma kanaaráq íakaniye.’ tiráámanibo íbêqa ámûkaraq máitana abapaké móra-wiyomma kóiyē.

³⁷ Áánûqtuma kanaaráq máqte-qtataariq íniye.

³⁸ ániibo Máriaama tiráiyē: “kemá uyátárai-nakoni mayái-ínímúne. kanaaráq Áánûqtuma kemmá emá ténnaiq umátikaniye.” téna titana Áánûqtuni kaqtó-nakoma mikáké ayuwéna kóuraiye.

Máriaama Irítabetima ko aónaraiye.

³⁹ mi-kánáaráqá Máriaama páátákáá itó-uma Yúríabaq móra-maruqa anuáráaq-mapaq uráiyē.

⁴⁰ ániibo wemá Tékaráiyani naaúpaq uréna Irítabetimma áwátiraiye.

⁴¹ Irítabetima Máriaama áwátin-aimma ítátuwena iyápóma Irítabetini áyaqnobaq máin-iyapogoma kanageq uráiyē. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Irítabetimma ógikaitanaboana ⁴² anókaq ááyama tiráiyē: “máqte-noiniti aúkápikemma emmá Áánûqtuma awaaméqá

umákena awíkaita min-íyápómá marákánónama
 wemmá Áánûqtuma awaaméqá umákena awíkaiye!
⁴³ kemá nôraq uráunanawaq ketí uyátárai-
 nakoni anóama ketôpaqa iráiyô? ⁴⁴ taákoma
 emá tíwátennama kéitaitana tíyáqnoqaq iyápóma
 máí-waigoma amuqá maréna kanageq uráiyé.
⁴⁵ uyátarai-nakoni watáama emmá timá ámikain-
 aimma áraimma pááq íniqtaba itáíq-itaiq ínónaboa
 emá amuqá kémaraane.” téna Irítabetima mirá
 tiráiyé.

Máriaani imá

⁴⁶ maamin-ímá Máriaama maará tiráiyé:
 “kemá ketirupikémmá uyátárai-nakon áwîqa
 múte kéyaunyé.
⁴⁷ Áánûqtuma wemá kemmá mamá paá
 kéumatikaiye.
 weqtábábóana tirun-íyápógómá amuqá kémaraíye.
⁴⁸ kemá paá wení mayaí ínímánibo
 wemá keqtábá aákaq matokáiyé.
⁴⁹ kekáqá anó-qtataaqa uyátá-maqma tarôq
 uráipoata
 máqte-marabi-kayukama maa-kánááraké
 yemá keqtábámá téta
 ‘Áánûqtuma awaaméqá umákena awíkaiye.’
 téta tínóé.
 Áánûqtuma wenáwîkoma aokaríq kéíye.
⁵⁰ yemá náayubi weqtábá ikatîqa móra-wayukati-
 kanaagaraq
 káqo-kayukati kanaayábágáráq
 kéo-kayukama yemmá
 wemá arummá kéumayikaiye.
⁵¹ wemá wení akoqnáá-ayaamma arúqtuwena

waayúkama yetí yúma mamé kéuyeta
mirá onaae teq-qtátáákaráq
wemá mamá pípêban umátuwaniye.

⁵² kateko-yáínái-nákáá umá
kíni-kayukama yetí akoqnáágaraq náápaakaraq-
yibiqtatama
mamá paábaq yukéna
káqomma paá-wayukama
yemmá múte yaútaiye.

⁵³ ánibo yáayaba kéo-kayukama
wemá mamá íráqô-qtataaqnapo.
maqma ógikaimanibo
taíbaq-otamma makáa-kayukama
yetí iyáápima móra-yataaqa íma yiména
timá yíkaraiye. ⁵⁴ ketáái títaubikokaq wemá timá
akoqnáá umákaimma
Áánûqtu paá matokáine.

Ítiráaeoma wení kaqtó-nakoma naayóbáqá
áwáqnaa uréna

⁵⁵ Áabaraakaraq wenánnágáráq
arummá umáyikena minnáyaba
aati-aatimá aúyánámmá ítame utáine.”
téna Máriaama ibí tiráiyé. ⁵⁶ Máriaama Irítabetite
kaumo-wíyómmá máqena anaaékaqa wenamáápaq
yauwéqma kouúraiye.

Irítabetima Yóáanemma marákáraiye.

⁵⁷ Irítabetima iyápó marakání-kanaama yáwitana
iyápóma inaamaí marákáraiye. ⁵⁸ Irítabetin-anna-
wayukagaraq móra-marukaq-wayukagaraq uyátárai-
nakoma Irítabetimma nôrabi umákái-qtataaqtaba
ítátuweta yimuqá marákáraae.

59 Áánûqtuni waayúkati yáaimma waréta abapaké kaumo-kánáaráqá min-íyápógóní áúma karánéta urááe. min-íyápógóní áwîqa aboán áwîkaq ‘Tékaráíyae’ téta áwîqa yamámineta uráámanibo 60 min-íyápógóní anóama téna “Ímiye.” tiráíye. “ketáámá Yóáane tétaa áwîqa yamámenunatae.” téna tiráíye. 61 ánibo waayúkama tirááe: “mórama maamirán-áwîqá enawaammá íma wáíye.” téta tirááe. 62 mirá-timatuweta Tekaráíyama íma kanaaráq aamá titatabóata yemá awaaméqá iyáánapo umátuweta aboámmá ítama aónaraae. ‘nóin-awiraq maamin-íyápógómmá yamáminono?’ téta tirááe. 63 ánibo Tékaráíyama aúba agayái-yátáaqá ítama maténa maará téna agatáíye: “min-íyápógóní áwîqa Yóáane.” titata yemá iyánáaq urááe. 64 ánibo é mikáq Tékaráíyama aamá keqnáámá áaimma átama kétena Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. 65 miráitata máqtemma wení móra-marukaq-wayukama ikatîq urááe. ánibo mi máqte-qtataaqo páaq i-wáígoní wataágoma Yúríabaqa anuáráaq-marupakaraq wéyáwé uráíye. 66 máqte-kayukama maami-kátáámá itáa-kayukama íyaqnobaqa netuq-yúyánámmá itéta maará-tiraae: “anaaékaqa maan-íyápógómá náaraq umáwaq mániyo?” téta tirááe. ánibo uyátárai-nakoni akoqnáama wepí wáitataboata máqte-kayukama ítaraae.

Tékaráíyani ímá

67 min-íyápógóní aboámá Tékaráíyama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá ógikaitanaboana amunémá kuténa tiráíye:

68 “ketáámá anómma uyátárai-naqa Íbaru-wayukati

Áánûqtuma

wenáwîqa mûte yauyónátae.

wemá wení waayúkama yíwáqnaa kéena

mamá paá kéumayikaiye.

69 móra-nakoma akoqnáá umá

ketáái kúmiq-yataaqa mamá

paábaq yuwánéna kukáiyé.

min-náqá wemá Áánûqtuni kaqtó-naqa Tébitin-

annabike náqiye. naayóbáqá

70 Áánûqtuni aokaq-ámúné-wáyúkátí yáanapo

minnáyaba Áánûqtu mirá-tiraine.

71 ketáái namuro-wáyúkágáráq

yaímma íyamma umátíkáa-kayukagaraq

yetí akoqnáábikema keqtáámá mamá

paábaq tiyuwánitae.

téna timá akoqnáá uráine.

72 ketáái títaubikoqtaba arummá umáyikena

wení anón-anon-aimma timá yarúmakaqtabama

‘aákaq maranúne’ téna Áánûqtuma tiráine.

73-74 ketáái namuro-wáyúkábikémmá mamá

paá umátikenataa túawaaq

tuqmá mái-aimma akoqnáá umá

ketáái títaubikommma Áabaraamma timá ámikaiye.

wemá paá tiyúwáitaqtaa wení mayáimá kémayetaa

ketáámá weqtábá ikatíqa íma éta

tirummá kámunanataa

75 wemá ketáái kateko-ámma awítíkaraitaqtaa

wenáurakaqa arupú umátaa

ketáái túwarauna-kanaaraqtaama kémaunatae.

76 ánibo emá ketí pááqyan-iyapoma eqtábámá

‘mú mikákáá anón-naqa

Áánûqtuma wení amuné-naré' téta tínoe.
anómma uyátárai-nakoni aakaqá
emá áqnáabaq kéoe.

wení aammá mamá yokaa kéumake

⁷⁷ wení waayúkama tímá yíminata

náayuwabi uyátárai-nakoma

yetí kúmiq-yataaqa mamá

paábaq kéyuwena awikátuwainayuma

yemá yetí kúmiq-yataapikemma atóbanoe.

⁷⁸ ketáái Áánûqtuma keqtáámá

arummá kéumatikenata kaayoné kéiyé.

wemá keqtáyábá atóbaigae téna miráurai-waigoma

aabaúamá utaréna

kamá tágainikaa umá

⁷⁹ ketááráqá Áánûqtuni márûpake

ómmá kamá kétagaiye.

náayuwabi íbêqa puí-yátáákóní

amakaq máawana

Áánûqtuni márûpake ókómá

kamá kétagainata

yemá kanaaráq káoneta

kaayoné-ákáq kanaaráq uréire ínoe.”

téna Tékaráiyama tiráiyé.

⁸⁰ anaaékaqa min-íyápógómá anómma aúkitana

wení aúgaraq arun-íyápógáráq akoqnáá urááye.

ánibo Yóáanema waayúkama íma máa-kaqmaapaq

máqena abarokáq Ítiráao-wayukati yúrakaq pááq

umá iráiyé.

2

Máriaama Ítumma marákáraiye.

¹ mi-kánááráqá Títáa Ogáátatima móra ámáan-aimma maréna máqte-kayukama yorau téta yíwîqa agayaíkaae tiráiyé. ² minnáma áqnáaba-kanaama yíwîqa matáámma mi-kánááráqá Kiríniatima anó-kamaani-naqa Tíriabaqa máqe-uráiyé. ³ miráitata máqtemma aarawaamá yeqtí márûpaq wéyáwé uréta yíwîqa mayánéta urááe.

⁴ Yótêbima Tébitini móra-annabike móra-naaemiye. miráitana Yótêbima Náátárêtibake Káárirí-maruqa yuwéna Yúriabaq Tébitini márûqa Béqtaremubaqa uráiyé. ⁵ ánáakoma Máriaama ámûkaraq máitata wetê kóuraaye. ⁶ yenákámá mi-márúpáq paá máayana Máriaama iyápó akání-kanaama pááq uráiyé. ⁷ ánibo purumakaakóní naúpaqa Máriaama áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marákátuwena tabarááberake múqmútuwena purumakaakóní aáwaq-ketibi ákáraiyé. minná waayúkama ópake ya wái-námma netuq-wáyúkámá ógikuraawanaboana yenákátí waíyóya-namma íma wáqe-uráiyé.

kaqtó-wayukama tipí-típi-kawaa-wayukama timá yímikaae.

⁸ mi-náúkápáqá yaímma tipí-típi-kawaa-wayukama anó-marukoni áwábaq máeta nokáámma yeqtí tipí-típiraq kawáá umátuweta máqe-uraae. ⁹ ánibo mórana uyátárai-nakoni kaqtó-naqa yeqtôpaq kúmitana uyátárai-nakoni tágama-yataakoma yekáqá tágaitata yemá ikatîq uráámanibo ¹⁰ kaqtó-nakoma timá yímikaiye: “keráwáqá ikatîqa íoro. ítáaro. kemá keráwáqtôpaq átê-wataama maméq kéyunaboana wemá mamá máqte-kayukabima yimuqá marániye. ¹¹ mi-nókáámmá Tébitini márûkaqa móra-inikoma iyápóma marákáraiyé. minnáma yawwéqma

keráwáqá tiwiráí-naré. wemá Káríqtoma uyátárai-nare. ¹² ániibo keráwáqá min-íyápómá aónanon-awaameqa maará íniye. minná keráwáqá aónáiyama min-íyápómá tabaráábebi múqmúyakaawana purumakaakóní aáwaq-taapepi waguréna máíye.” téna tiráíye.

¹³ kaqtó-nakoma mirá-timatuwaitata páátákáá taíbaq kaqtó-wayukama Áánûqtunopake pááq uréta wágáábaq máqei kaqtó-nakote ku máqe-uraae. ániibo yemá Áánûqtuni áwîqa múte yaúyéta ibí maará-tiraae:

¹⁴ “Áánûqtuma mú mikákáá uyáta-maqma anó-naapaakaraq wenáwîqa anókaq múte yaúyoro. ániibo maa-márábí-káyúkáyábá Áánûqtuma amuqá kémaqyikaipoana kaayoné-yátááqá yeráwâtê waíno.”

téta tirááe.

kawáá-wáyúkámá Ítumma ko aónaraae.

¹⁵ yemá kaqtó-wayukama iyuwéta yauwéqma Áánûqtuni márûpaq kówata tipí-típi-kawaa-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoma timá tími-qtataaqa pááq i-qtátááqá Béqtaremubaq uréta aónanunatae.” téta tirááe. ¹⁶ mirá-timatuweta yemá páátákáá kóuraae. ániibo yemá ko aónaamma Máriaayaa Yótêbima máayana iyápóma purumakaakóní aáwaq-taapepi waguré máqe-uraiye. ¹⁷ ániibo yemá min-íyápómá ko aónatuweta yemá Áánûqtuni kaqtó-nakoma min-íyápóyábá timá yímín-aimma tirááe. ¹⁸ tipí-típi-kawaa-wayukama ten-áímmá máqtemma náayuwabi ítáa-kayukama yemá minnáyaba yúyánámmá ítaraae. ¹⁹ yúyánámmá ítaraamanibo Máriaama máqtemmo ten-áímmá ítama

arunóbátáá maréna netuq-áúyánámmá ítama aákaq maréna máqe-uraiye. ²⁰ anaaékaqa tipí-típi-kawaa-wayukama yauwéqma kóureta máqtemma íteta aónaa-qtataaqtaba Áánûqtun áwîqa ibí múte yaútaae. kaqtó-nakoma timá yími-qtataaqa miráuma pááq uráiyé.

yemá Ítumma áwîqa yamámikaae.

²¹ anaaékaqa abapaké kaumo-kánáámá yáwitata min-íyápógóní áuma kégareta áwîqa 'Ítue' téta yamá ámikaae. Ítuma íma pááq uréna anóani áyáqnobaq máitana kaqtó-nakoma min-áwíqá yaráine.

Tímioniyaa Áánaama Ítumma anó-monoq-naupaq aónaraaye.

²² anóakaraq wení iyápógaraq mamá íráqôniq umá aúgen-augen í-kánáámá ánatagitata miráuma Mótetini ámáan-aikoma tiráiniq umátuweta anóayaa aboámá Yérútáárebaq min-íyápómá uyátárai-nakomma amíyéta awíqmeta urááye. ²³ uyátárai-nakoni ámáan-aipima agamatán-áíkomá mirá-uraiye: “áqnáabaq-iyapoma inaamaíma marakéqa minná máqtemma uyátárai-nakomma anóayaa aboámá ámetao.” téna ámáan-aikoma tiráine. ²⁴ yenákágáráqá anó-monoq-nakomma amí-yátááqá amíyéta urááyamma miráuma uyátárai-nakoni ámáan-aikoma maará-tiraine: “kaayaqá anómma máaraa-numawabi káqomma kaayaqá ápôq-numaratama mamé yíno.” téna ámáan-aiko tiráine.

²⁵ ánibo móra-naqa Yérútáárebaq máqe-uraimma áwîqa Tímionie. wemá arupú-napoana Áánûqtaba áaqa kéikatenapoana wemá Ítiráaeo-wayukama atóba iyaba awé urái-naqiye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá

wetê máena ²⁶ min-Áágómá wemmá timá akoqnáá umá ámikaiye: “Metáíyama uyátárai-nakoma timákáanana wíniye téna timá akoqnáá uráuna-naqa ení puínóna-kanaama íma pááq uráina wemmá aónainone.” téna tiráine. ²⁷ miráitana Áánûqtuni Aaokaq-Áágómá Tímionimma timákáitana anó-monoq-naupaq uyábékaiye. ánibo Ítumma anóayaa aboámá awíqmeta ámáan-aikoma ti-qtátááríq íyéta óyana ²⁸ Tímionima Ítumma awíqtokena Áánûqtuni áwîqa múte kéyauyena maará-tiraiye:

²⁹ “uyátárai-nako, emá

timá akoqnáá umákaana-aimma

paá matokétaa

íbêqa kemmá ení kaqtó-naqa tiyúwénaq

kemá timuqá kémareq púyono.

³⁰ ketí túrapike atóbamatikai-yataaqa

³¹ máqte-marabi-kayukayopaq emá mamá yokaa

óna-naqa íbêqa kemá káonaune.

³² uyátárai-nako, maami atóbamatikai-naqa

emá mamá yokaa ónama

ókóráá kamá tágama Yéqtaaeo-wayukayaba

ení aammá kéyiraatena

ení-wayukama Ítíráaeo-wayukama

anón-awiqa kéyimiye.”

téna Tímioni tiráiyé.

³³ Ítumma aboáyáá anóama Tímionima tin-áíqtábá iyánáaq urááye. ³⁴ ánibo Tímionima yemmá íráqôníq kéumayikena min-íyápógóní anóama Máriaamma maará téna timá ámikaiye: “taíbaq Ítíráaeo-wayukayaba yíkama ánatanoqtabagaraq paá yiwiréta ínôqtabagaraq Áánûqtuma maamin-íyápómá

awaaméqá umákena awíkaiye. wemá Áánûqtuni awaaméqá mánipoata taíbaq-wayukama wemmá áyóqa ayéta ³⁵ aúpáq-yúyánámmá abarokáq pááq íniye. ániibo mórama tokóru-yakaa-pugoma aru-qtátááqá ení áamáabopi agaibániye.” téna Tímionima Máríamma timá ámikaiye.

³⁶ mórama Áánûqtuni amuné-ínímmá máqe-uraimma áwîqa Áánaae. wemá araaqnáe. naayóbáqá waamá maténa abapaké kaayaq-kárítímáátimá awaikóté máqe-uraiye. ³⁷ anaaékaqa awaikómá pukitana ketoqá paá máqe-uraiye. ániibo abapaké kaumogáráq kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima yáuraiye. miráitana min-árááqnágómá anó-monoq-naupaqa íma awikátuwena wéwaine. wemá aáwaqa awetá-urena nunamummá kétena Áánûqtuni áwîqa wágáagaraq nokáákaraqa mûte yauyéwaine. ³⁸ mi-kánááráqá Áánaagaraq waaqókáq iréna Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ tiráiyé. anaaékaq mi-káyúkámá Yérútáärebaq awé uráiyana yauwéqma yiwiráníqtaba yemmá min-íyápóyábá timá yímikaiye.

Yótêbima Náátárêtibaq yauwéqma uráiyé.

³⁹ yemá máqte-qtataqa uyátárai-nakoni áamáan-aikoma tiráiniq umá ánatatuweta kanaaráq yauwéqma Kááriribaq yeqtí naaópaqa Náátárêtibaqa kóuraae. ⁴⁰ mikáqá min-íyápógómá anómma auréna akoqnáá ínena uráiyé. wemá itaí-yátááqá wepímmá ógikaitana wemmá Áánûqtuma amuqá marákáraiye.

Îtuma yuwaaqnógoma anó-monoq-naupaq uráiyé.

41 Ítumma anóayaa aboámá aati-aati-kárítimáátíráqá Yérútáárebaq utéta aokaq-kánáámá kótámaki-kanaae te-kánáámá aónéwaoyane. 42 Ítuma yuwaaqnógoma wení karitimaatimá tiyááka umá kaayapóana wegáráq aokaq-kánáágóní áaimma waréta Yérútáárebaq utááe. 43 anaaékaqa kótámaki-kanaama ánatagitata yauwéqma kóuraamanibo min-íyápómá Ítuma paá Yérútáárebaq máqe-uraiye. ánibo anóayaa aboámá paá Yérútáárebaq Ítuma máiqtabama íaonaraaye. 44 anóayaa aboámá téta káqo-kayukate uréire kéiyaa téta tirááye. miráitata anóayaa aboámá móra-wagaama uréire umá yeqtí aanábóyóparabi móra-marukaq-wayukayopaqa abáá urááye. 45 anóayaa aboámá abáá óyamanibo íaonaraaye. miráitata Yérútáárebaq yauwéqma uréta Ítumma abáá urááye. 46 yenákámá abáá kéoyana kaumo-kánáámá yáwitata anaaékaqa aónááyamma anó-monoq-naupaq yirááti-wayukati aúkáapi máqe-uraiye. ánibo Ítuma aamá temmá kéitena yemmá anónnáma yauwéqma yekáráq ítama aónaraiye. 47 Ítun áama kéiteta yemá Ítuni itaí-yátááqtabámá wemmá aamá ítáawana yauwéqma tin-áítábágáráqá ítama iyánáaq urááe. 48 ánibo anóayaa aboámá Ítumma aónatuweta anómma iyánáaq urááye. anóama Ítumma timá ámikaiye: “ketáaniko, emá nôraq itaawáq kekárátámá mirá kéumatikaano? enaboté kekárátámá anómma umaayágitaka kerátámá eqtábá abáámá kéuye.” téna Ítumma anóama tiráíye. 49 miráimanibo Ítuma yauwéqma maará téna timá yímikaiye: “kenákámá nôraq itakawáq

keqtábámá tibáá kéoyo? aqá kemá ketiboní naaúpaqo mánunayabama kenákámá íyaq ítaraayo?” téna Ítuma tiráíye. ⁵⁰ ááqibo Ítuma min-áímmá tiqtábámá anóayaa aboámá áaimma íma ítama arútaraaye.

⁵¹ ánibo Ítuma anóayaa aboátê kóureta Náátárêtibaq uréta aati-aatimá Ítuma anóayaa aboátí yáama wakáíye. wenanóama aákaq íní-qtataaqa aúyánápí matokáíye. ⁵² ánibo Ítuma anómma aúkitana wení itaí-yátáákógáráq wenáúgogaraq íráqôniq urááye. Áánûqtugaraq maa-márábiké-káyúkágáráq aónaamma íráqôniq uráíye.

3

nommá Peraí-náqá Yóáanema aamá tiráíye.

¹ Títaama Tálbíriati tiyááka umá móra-tiyaapaq-karitimaatimo kéimma Pótíatí Pááíratima Yúríawayukati anó-kamaani-naqa máqe-uráiye. ánibo mi-kánááráqá Érôtima anó-kinima Kááriribaq máqe-uráiye. ánibo ábâkoma Píripima Itúria-marupakaraq Térékónáítibakaraq anó-kawaama máqe-uráiye. Aráíténiamma anó-kawaa-naqa Áábiriniq-marukaq máqe-uráiye. ² mú mikákáá anó-monoq-nakaratama Áánatiyaa Kááyapatima máqe-uraaye. mi-káyúkámá kawáámá máawana áraimma mi-kánááráqá Yóáanema Tékaráiyama áanikoma waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máitana Áánûqtuni aagómá Yóáanenopaq iráíye. ³ miráitana Yóáanema máqtemma Yótaa-nomma wáin-aukapaq uréna aarawaamá yirummá mamá waeréta nommá peraíyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá

paá umáyikaikae téna wataáama mó timá yímikaiye.

⁴ Áánûqtuni wataáama amuné-náqá Áítáiyama naayóbáqá agatáima maará téna wáiyé:

“waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaqa móra-nakoma ááyama kétéye.

‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.

aammá mamá arupú oro.

⁵ aammá kubáutainabi maqma ógiraaro.

anumá uyátaina-maruqa mamá

márûte áráwáá oro.

kaé káína-amma mamá arupú oro.

aumáraamaq uráina-amma mamá arútáá oro.

⁶ máqte-marabi-kayukama Áánûqtuma mamá

atóbamayikani-arupu-yataaqa aónanoe.’ ”

téna Áítáiyama naayóbáqá agatáine.

⁷ netuqyaa-káyúkámá Yóáaneqtaba nommá

pétikaikae téta yewana Yóáanema tiráiyé:

“keráwáqá táí-iraakabayaakoni áráakawaqoe. náawaq

titaráq anaaékaqa áyamma í-yátááqá pááq íní-

waigomma kanaaráq kótámatuweraq péqmare kónaae

téraq kéoo? ⁸ keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá

abarokáq waerá íno-qtataariq oro. keráwáqá

keqtúyánápikémmá ‘Áabaraama ketibotááé.’

ítero. téq áaimma átáma ítero. kemá keráwáqá

kétima-timune. Áánûqtuma kanaaráq maamiráin-

oqtamma mamá Áabaraani iyápó-annama aúrakaniye.

⁹ Áánûqtuni kukómá yaagóní ánûpi yokaa umá

wáiyé. ítáaro. máqte-tagoma íarutama arammá

iyáinatama kanaaráq mi-támá ayáama irabí

agatuwánóe.” téna Yóáanema timá tága-yimikaiye.

¹⁰ Yóáanema mirá-timatuwaitata yaímma-

wayukama ítama aónaraae: “ketáámá náaraq

ónúnataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹¹ ánibo Yóáanema maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “móra-nakoma kaayaqá kúberai-unamma makénama kanaaráq kúberai-unamma ímo makáína-nakomma mórama amíno. ánibo móra-nakoma taíbaq-aawaqo wáinanama mamá mórαιq íno.” téna tiráιye. ¹² yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq nommá peraínéta iréta tirááe: “yirááti-nako, ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta Yóáanemma ítama aónaraae. ¹³ ánibo Yóáanema timá yímikaiye: “móneqa ókaraq uyátá-maqma íma máyáaro.” téna Yóáanema tiráιye. ¹⁴ miráitata yaímma ááiq-i-wayukagaraq Yóáanemma ítama aónaraae: “ketáágáráqá náaraq ónúnataabiyo?” téta tirááe. ánibo Yóáanema timá yímikaiye: “keráwáqtí náápaatabama túma íma mamé uyéraq waayúkati móneqa íma máyáaro. keráwáqá otaa-káyúkámá íma mamá yawááq-umayikeraq móneqa máyáaro. keráwáqtí meyámmá kanaaráq umá máyáaro.” téna tiráιye.

¹⁵ aarawaatí yúyánákómá itó-uma akoqnáá itata yemá íyáqnobaq maará téta yúyánámmá kóita-yaita urááe: “Yóáanema Metáiyama yauwéqmataa tiwirái-nárábí íyabiyo?” téta tirááe. ¹⁶ miráitana Yóáanema yauwéqma timá yímikaiye: “kemá nopí nommá péqtikanune. anaaékaqa móra-naqa yínímma wení akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátáraiye. kemá íma íraqô-naqa máunaboq kemá kanaaráq wení aítauq-anaamma íma ayubónúne. wemá iragáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágókáráq keráwáqá nommá pétikaniye. ¹⁷ wemá wení yáunapo wítima agáqtuwaniye. miráumatuwena wení wíti-naupaq

wítima áikuinimanibo táíq ínnama warárima aati-aatimá káíq-kaiq in-írábí agatuwániye.” téna tiráiyé.

¹⁸ Yóáanema yaímma káqon-aikaraq timá yúyánámmá mamá itó kéena mirái-waigoma aarawaabímmá Metáíyaqtaba átê-wataama tiráiyé.

Érôtima Yóáanemma ánnáma ámikaiye.

¹⁹ miráimanibo Yóáanema Érôtimma awááguraiye. yeqtí anó-kamaani-naqanibo Érôtima Erótiatikaq otaa-qtátááríq éna ábâkoni ánáaqa káyabitená yaímma táí-aaimma tarôq uráiyé. ²⁰ miráitana Érôtima máqten-otaa-qtataariqo kéenama ókaraq uyátá-maqma anón-otaamma kuyéna Yóáanemma ánná-naupaq ákaraiye.

Yóáanema Îtuma nommá pérakaraiye.

²¹ aarawaamá nommá kéberaawana Îtugaraq nommá pékaiye. ánibo Îtuma nommá pétuwena nunamummá kétena máitana Áánûqtuni márûpaq agaro uráiyé. ²² Áánûqtuni Aokaq-Áágómá máaraa umá Îtukaq kukáiyé. ánibo Áánûqtunopake móra-aikoma ááyama maará-tiraiye: “emá ketáanimone. eqtábámá kemá timuqá ôriq umá kémaraune. ketíyakoma eqtábámá kanaa kéiyé.” téna aagómá Áánûqtuni márûpake ááyama tiráiyé.

Îtun áítaubikoni yíwîre.

²³ Îtuma wení mayaímá áaimma átáma matáima wení karitimaatimá miráuma kaumo-tíyáákámá uráiyé. aarawaamá téta Îtuma Yótêbimma áanikowabiyaa téta tirááe.

²⁴ Yótêbima Êrimma áanikoe.

Érima Máátáátimma áanikoe.
 Máátáátima Aríbaemma áanikoe.
 Aríbaema Mérekimma áanikoe.
 Mérekima Yáánaimma áanikoe.
²⁵ Yáánaima Yótêbimma áanikoe.
 Yótêbima Matáátiatimma áanikoe.
 Matáátiatima Émotimma áanikoe.
 Émotima Néamumma áanikoe.
 Néamuma Étarimma áanikoe.
 Étarima Náágaemma áanikoe.
²⁶ Náágaema Máátimma áanikoe.
 Máátima Matáátiatimma áanikoe.
 Matáátiatima Tímíenimma áanikoe.
 Tímíenima Yótekimma áanikoe.
 Yótekima Yóramma áanikoe.
²⁷ Yórama Yóáánaanimma áanikoe.
 Yóáánaanima Arétamma áanikoe.
 Arétama Terúbabeomma áanikoe.
 Terúbabeoma Téyaatiomma áanikoe.
 Téyaatioma Nérimma áanikoe.
²⁸ Nérima Mérekimma áanikoe.
 Mérekima Áárimma áanikoe.
 Áárima Kóutaamma áanikoe.
 Kóutaama Éramaraamma áanikoe.
²⁹ Éramaraama Éramma áanikoe.
 Érama Yótuamma áanikoe.
 Yótuama Eriétamma áanikoe.
 Eriétama Yóraamma áanikoe.
 Yóraama Máátáátimma áanikoe.
³⁰ Máátáátima Aríbaemma áanikoe.
 Aríbaema Tímionimma áanikoe.
 Tímionima Yútaamma áanikoe.
 Yútaama Yótêbimma áanikoe.
 Yótêbima Yónamumma áanikoe.
 Yónamuma Irááíakimma áanikoe.
³¹ Irááíakima Mériamma áanikoe.
 Mériama Ménnamma áanikoe.

Ménnama Mátáatamma áanikoe.
 Mátáatama Nétaanimma áanikoe.
 Nétaanima Tébitimma áanikoe.
³² Tébitima Yétimma áanikoe.
 Yétima Obétimma áanikoe.
 Obétima Póáatimma áanikoe.
 Póáatima Tárámonimma áanikoe.
 Tárámonima Náátonimma áanikoe.
³³ Náátonima Aammínataamma áanikoe.
 Aammínataama Ááraminimma áanikoe.
 Ááraminima Ááranimma áanikoe.
 Ááranima Étaronimma áanikoe.
 Étaronima Pérétimma áanikoe.
 Pérétima Yútaamma áanikoe.
³⁴ Yútaama Yáakobomma áanikoe.
 Yáakoboma Ááítekimma áanikoe.
 Ááítekima Áabaraamma áanikoe.
 Áabaraama Téraamma áanikoe.
 Téraama Néomma áanikoe.
³⁵ Néoma Térúkimma áanikoe.
 Térúkima Aréumma áanikoe.
 Aréuma Apéregimma áanikoe.
 Apéregima Ébérimma áanikoe.
 Ébérima Tíraamma áanikoe.
³⁶ Tíraama Kénaanimma áanikoe.
 Kénaanima Áárápáqáarimma áanikoe.
 Áárápáqáarima Tênimma áanikoe.
 Tênimma Nóaamma áanikoe.
 Nóaama Aráámekimma áanikoe.
³⁷ Aráámekima Metúteramma áanikoe.
 Metúterama Énôkimma áanikoe.
 Énôkima Yérarimma áanikoe.
 Yérarima Maaérierimma áanikoe.
 Maaérierima Kénaanimma áanikoe.
³⁸ Kénaanima Énotimma áanikoe.
 Énotima Têtimma áanikoe.

Têtima Áátaamma áanikoe.
 ánibo Áátaama Áánûqtumma áanikoe.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

¹ Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítupimma ógikaitana Ítuma Yótaa-nopike yuwéna Aokaq-Áágómá wemmá awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq kóuraiye. ² mibáqá Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-kanaama máitana Tááqtaama wemmá makáqma aónaraiye. ánibo mi-kánááráqá Ítuma aáwaqa íma naráitanaboana anaaékaqa máqte-kanaama ánatagitana Ítumma áama yaráiyé.

³ ánibo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq maan-óqtákóqtábá tinana waéqma yammá mamá aurao.” téna Tááqtaama mirá-timatuwaitana

⁴ Ítuma yawwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá téna ‘yakómá wenamáa matúq-matuq umá paá máí-auwaraimma íma amíniye.’ ” téna Ítuma tiráiyé.

⁵ ánibo Tááqtaama Ítumma awíqmena móra-anuma uyátárain-anuraq uténa páátákáá Ítumma máqtemma maa-marábí-márúqá aráátimatuwena

⁶ Ítumma timá ámikaiye: “máqtemma maamin-ákóqnáámá anó-awikaraq emmá aménúne. máqtemma maami-qtátááqá kennábóaq ánibo mora náawanabi aménááqa kanaaráq aménúne.

⁷ ánibo emá kekáq araayutaúmmá ayé ketíwîqa múte yaúwínaqa maaminnáma máqtemma emmá

aménúne.” téna Tááqtaama tiráimanibo ⁸ Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá maará kétiye. ‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá té wenáwîqa múte kéyauye ení Áánûqtuma wenamáa wení mayaímá mayaa.’ ” téna Ítuma tiráiyé.

⁹ mikáké Tááqtaama Ítumma awíqmena Yérutáarebaq anó-monoq-nakoni amutaq múma ákárena tiráiyé: “emá Áánûqtuni áanikoma máema kanaaráq emá maakáké yaúme méma marabí metaao. ¹⁰ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘Áánûqtuma tínata wení kaqtó-wayukama emmá kawáá umákanoe. ¹¹ ánibo yemá emmá yeqtí iyáápi yáqtokaiyana mórama óqtakoma aítaupimma íma atarániye.’ Áánûqtuni watáama agamatán-áipí kétiye.” téna Tááqtaama tiráiyé. ¹² Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timámena tiráiyé: “aamá maaráuma wáiyé. ‘uyátárai-naqa ení Áánûqtumma íma makáqma aónaao.’ ” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. ¹³ ánibo Tááqtaama máqte-qtataariq umá Ítumma makáqma aónawaaena óq-taoqtaba awé uráiyé.

Ítuma Kááriri-marupaq áaimma átama mayaímá matáiyé.

¹⁴ anaaékaqa mirá-umatuwaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáaraq Ítuma yauwéqma Kááriri-marupaq iráiyé. ánibo Ítuni watáagoma máqtemma min-áúkápáq wéyáwé uráiyé. ¹⁵ aarawaatí monoq-náúpáq kényiraatena aamá

timá yímitata máqte-kayukama wenáwîqa múte yaútaae.

Náátárêtibaq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

¹⁶ Ítuma Náátárêtibaq uráiyē. naayóbáqá Ítuma pááqyan-iyapoma máenama mi-márúkáq máqe-uraipoana anómma aúráikaq uráiyē. ánibo Tabaatiráqá Ítuma monoq-náúpáq uyábékena aati-aatimá mirá éwainiq uráiyē. Ítuma itó-urena Áánûqtuni watáama yorautínéna uráiyē. ¹⁷ ánibo yemá amuné-náqá Áítáiyani agamatá-kánnáámá Ítumma mayámíkaae. wemá aúba-wannaama agátarena agamatán-áíkómá maará-tiraimma aónaraiye:

¹⁸ “uyátárai-nakoni Aokaq-Áágómá kekáq máiyē. wemá kemmá awaaméqá umátikena áwáyoq-wayukabi

‘Metáíyaqtaba átê-wataama mó tiyo.’ tiráiyē. ánnábi máa-kayukama yemmá watáama timá-yimeq paábaq ayúqyikanunayaba timátíkaraiye.

yúramma karoparáina-wayuka

yúramma káonaiyata

náayubi ummaa-yátááqá kémayaayuma

mamá ayúqyikanunayaba

uyátárai-nakoma timátíkaraiye.

¹⁹ minnámo pááq íni-kanaaraq

uyátárai-nakoma wení waayúkama

yauwéqma mamá atóbamayikani-kanaayaba

abarokáq timá-yimiyo timátíkaraiye.”

téna naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Áítáiya agatáiyē.

²⁰ Ítuma aúba-wannaama aráápatuwena yauwéqma kawáá-náqá ámítuwena wemá yiráátinena maraq máqe-uraiye. ániibo máqtemma monoq-náúpáq máe-kayukama Ítumma wenamáa wemmá aayoq urááe. ²¹ ániibo Ítuma mikáq áaimma átáma aamá timá yímikaiye. maará-tiraiye: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá íbêqa yorautúnama abarokáq kéiyé.” téna tiráiyé. ²² mirá téna timátúwáitata yemá Ítuni áwîqa múte yauyéta Ítuma íráqôn-aimma tiqtábá yemá netuq-yúyánámmá ítéta iyánáaq urááe. miráimanibo yemá tirááe: “nôraq kéiyó? maan-náqá Yótêbini áráaqa íyaq máraniyo?” téta tirááe. ²³ ániibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “áraíne. keráwáqá keqtábá maará tínoe. ‘tótáa-nako, enamáárîq téq ónaiq umá mirá uwo. emá mirán-ááímmá Kápéranabaqa tarôq ónama minná ketáámá ítaraunataama emá mórai q umá maakáqá ení márûkakaraq mirá-uwo.’ téq keráwáqá tínoimanibo ²⁴ kemá keráwáqá áraímma kétima-timune. waayúkama yeqtí márûkake móra amuné-nákón áama íma kéitaane. ²⁵ kemá árainuramma keráwáqá kétima-timune. Íráiyani kanaaráqá taíbaq keqtoq-nóínímmá Ítíráaeobaq máawata mi-kánááráqá aabayámmá aúyakitana kaumo-kárítimáátigáráq móra-tiyaamma-naikama móra-wiyomma aaqá íma yuráiyé. ániibo máqten-aukapaqa anómma yáayaba urááe. ²⁶ miráimanibo mórama Ítíráaeobake-kayukayopaqa Íráiyama yíwáqnaa íyábá íuraine. ímiye. Áánûqtuma Íráiyamma Térabatibaq timákáitana Tááíranapaq-marupaq móra-inimma awaikómá pukitana ketoqá máin-inikonopaq

uráimiye. ²⁷ miráitana Áánûqtuni amuné-náqá Iráítaani kanaarákáráqá netuqyaammá kárú-wayukama Ítiráaeobaq máqe-uraamanibo min-áúkáápímmá íma móra-nakomma íráqôniq uráine. ímiye. Néímenima Tíriabake-nakoma wenamáa wení karígómá atóbamakaraine.” téna Ítuma Yéqtaeoinikoqtaba tiráíye. ²⁸ máqte-kayukama monoq-náúpáq máe-kayukama min-áímmá itáama yeqtábá titatabóata anómma íyaqtaba urááe. ²⁹ páátákáá yemá Ítumma yabitimá máápaq yukááe. yeqtí mi-márúqá móra-anuraq awíqmeta min-ánúgóní ámûrake áaimma átáma awéqtátúwaneta uráámanibo ³⁰ wení kanaamá íma pááq uráitanaboana yeqtí aúkáapike Ítuma yúqtúyuwena kóuraiye.

Ítuma móra-nakopike táí-aagomma watukáíye.

³¹ Ítuma Kápéranabaq Kááriri-marupaq kukéna Tabaatiráqá aarawaamá yiráátiraiye. ³² ániibo yemá Ítun áagaama tewata tébakaq-wayukama iyánáaq urááe. minnáma Ítun áagoma akoqnááma wáitataboatae. ³³ monoq-náúpáqá móra-naqa máqe-uraimma wepímmá táí-aagoma máqe-uraiye. min-nákómá anókaq ááyama tiráíye: ³⁴ “Náátárêtibake-naqa Ítuo, emá nóinawaq mayánéq ketááyôpaqa iráánô? keqqtáámá mamá táíq umátikanetaawaq iráánô? kemá eqtábámá kéitaune. emá Áánûqtuni aokaq-náqóne.” téna táí-aagoma wepí mái-nakoma tiráíye. ³⁵ miráitana Ítuma táí-aagomma awáágéna tiráíye: “emá paátí mááo. min-nákónôpakemma yuwé kóaa.” téna tiráíye. ániibo mi-tái-áágómá min-náqá yaúma waayúka aúkáapi iyaabóma

marabí yubámmarena min-náqá ayuwéna íma
mamá táíq umákaraiye. ³⁶ minnáyaba máqte-
kayukama iyánáaq urááe. ánibo yeíyáá maará-
tiraae: “maaminnáma nóikaan-ainabiyo? miráuma
náápaakaraq akoqnáágaraq wái-nakoma táí-
aagoqtaba watáama tináíkáán-áímmá kítitata
tái-aagoma waayúkama iyuwéta kégoe.” téta
tirááe. ³⁷ miráitana Ítuma tarôq i-qtátááqtábámá
watáagoma min-áúkápáqá máqte-marupaq wéyáwé
uráíye.

*Pítaamma aítáako-araaqnama Ítuma mamá íráqôniq
umákaraiye.*

³⁸ Ítuma mi-mónóq-námmá yuwéna itó-uma
Tááímonini naaúpaq uyábékaiye. Tááímonimma
aítáako-araaqnagoma kokoq yámma karímá ákaraiye.
ánibo Ítuqtaba áwáqnaa íkáae téta ááyaraae.
³⁹ miráipoana Ítuma min-arááqnágóní amakaq ko
itó-urena mi-kárigómá awááguraiye. ánibo mi-kókóq
yákoma ayúkaiye. miráitana min-arááqnágómá
páátákáá mikáq itó-urena yeqtí aáwaqa yokaa
umáyíkaraiye.

*Ítuma netuqyaa-káyúkámá mamá
atóbamayikaraiye.*

⁴⁰ aabaúma kuperáné kéitana Tabaaqtimá
ánatagitana waayúkama yeqtí aanábómá ókon-
oko-karima máyáa-kayukama Ítunopataa yiwíqmeta
irááe. ánibo Ítuma máqte-kayukama mórá-mora-
yuma yemmá yínêkuyena keqnáámmá mamá
atóbamayikaraiye. ⁴¹ táí-aagoma máqte-kayukama
iyuwéta kóuraae. ánibo mi-tái-áágómá maará téta

ááyama tirááe: “emá Áánûqtumma áanikomone.” téta tirááe. mirá-tiraamanibo Îtuma Metáíya máenaboana yiwaágéna íma iyúwáitata aamá tirááe.

Îtuma Yúríá-marupaq Áánûqtuni átê-wataama kétena yiráátiraiye.

⁴² aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena mímárúqá yuwéna móra-aukapaqa waayúkama íma máa-kaqmaapaqa nunamummá tínéna kóuraiye. ánibo aarawaamá aónatuweta wenôpaq urááe. ánibo Îtuma iyuwéna kóiyabae téta yáqtotoq uráámanibo ⁴³ Îtuma timá yímikaiye: “kemá Áánûqtuma yabíkái-maruqtaba átê-wataama kétima-timeq káqo-marupakaraq mó timá-yimenaq kéune. Áánûqtuma maaminnáyaba timátíkaraiye.” téna Îtuma timá yímikaiye. ⁴⁴ ánibo Îtuma Yúríá-wayukati monoq-náúpaq watáama timá yímikaiye.

5

Îtuma titana Pítaama netuqyaa-nóyááqá yaráiye.

¹ móra-taoqa Kénétáaretiqa nokaayúkóní kegébabaga Îtuma itó-uma máitata taíbaq-wayukama Áánûqtuni watáama itánéta ikúma yageq-yageq urááe. ² Îtuma aónaimma kaayaqá pááqyamma únópí-káárérátá únókóní áwábaq wáitana aónaraiye. ánibo noyááqa yaí-wáyúkámá únópí-káárémá yuwéta kúqômma tete urááe. ³ Îtuma móra-unopi-kaarebi uyátárimma minná Tááímoni Pítaani únópí-káaré. ánibo Îtuma Tááímoniqtaba ‘únópí-káárémá pááqyamma awétáme nékakaa mó maraao’

tiráiye. ániibo Ítuma únópí-káárébí uyátáma máena aarawaamá watáama timá yímikaiye.

⁴ miráumatuwena Ítuma watáama timá yímituwena anaaékaqa Tááímonimma timá ámikaiye: “únópí-káárémá yabitimáe non-aúkáapi uré kúqômma yúwénana kumínaa noyááqa yaao.” téna Ítuma Tááímoniqtaba tiráiye. ⁵ Tááímonima yauwéqma tiráiye: “íbêq-nokaamma ketáa máqtemma kamáa káetaa noyááqamaa únataamanibo mórama noyááqa íma yaráunataae. miráimanibo emá ténaboaq kemá kúqômma yúwáánana kumíniye.” téna tiráiye. ⁶ yemá miráumatuweta taíbaq netuqyaa-nóyááqá aúyaqma yáqtóráawana kúqômma ummaa yamá yararáné uráiye. ⁷ miráitata yemá yaímma yeqtí aanábómá móra-unopi-kaarebi máe-kayukama tíwáqnaa ígáae téta yááyaraae. ániibo yemá iréta noyááqa mamá kaayaq-únópí-káárégómmá maqma ógikaae. ániibo mi-kááyáq-únópí-káárégórátámá ummaa yamá únópí kumá yuberáyéta urááye. ⁸ Tááímoni Pitaama miráimma aónatuwena Ítuni aítaupi araayutaúmmá aténa maará-tiraiye: “uyátárai-nako, emá kemmá tiyuwé kóaa. kemá kúmiq-naqune.” téna tiráiye. ⁹ Tááímonima aónaimma máqtemma maami-nóyááqá yáqtóráataba aónawaaena ikatîq uráiye. ániibo yaímma-wayukama wetê máqeo-kayukagaraq ikatîq urááe. ¹⁰ kaayaqá Yéberimma áanikoratama Yêmitiyaa Yóóanema yenákámá Tááímonimma ábárawaaoobaata yenákágáráqá iyánáaq urááye. ániibo Ítuma Tááímonimma maará téna timá ámikaiye: “emá ikatîq íuwo. anaaékaqa emá waayúkama yáqtorainone.” téna Ítuma tiráiye. ¹¹ mikáké yemá

únópí-káárémá yabitimá áwábaq má kémareta
yemá máqte-qtataaqa kéyuweta Ítuni anaaé wakááe.

mórama kárú-naqa Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹² Ítuma móra-marukaq máitana móra-naqa máqe-
uraimma kárú-karigoma áúnobaq ógikai-nare. min-
nákómá Ítumma aónatuwena óípake araayutaúmmá
aténa nunamupí maará téna tiráiyé: “uyátárai-nako,
kanaaráq emmá akáinaama ketí karímá kanaaráq
mamá atóbamatikanone.” téna kárú-nakoma tiráiyé.

¹³ Ítuma ayáámma árútukena ánêkuyena tiráiyé:
“kemmá tíkáiyé. emá atóbagaa.” téna Ítuma tiráiyé.
páátákáá é mikáq kárú-karigoma ánatamakaraiye.

¹⁴ ánibo Ítuma akoqnáá-aimma timá-amena tiráiyé:
“móra-nakomma íma timá-amiyo. ímiye. emá uré
anó-monoq-nakomma enáúma mó-araate Áánûqtukaq
naí-wámmá mó agamá ákûq uwo. miráuma
Mótetimo tiráiniq uwo. miráinata waayúkama
mikáq aónaaro ení karímá ánatagiye.” téta tínóe téna
Ítuma tiráiyé. ¹⁵ miráitana Ítuma máqten-awaameq-
yataariq ináílóma ókaraq wéyáwé uráiyé. miráitata
netuqyaa-káyúkámá Ítun áama yama kéitaawana
karímá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁶ miráimanibo
anaaékaqa aati-aatimá Ítuma waayúka íma máa-
kaqmaapaq uréna nunamummá mó téwae kéiyé.

*móra-naqa áí-ayaamma táíq i-náqá Ítuma mamá
atóbamakaraiye.*

¹⁷ móra-taoqa Ítuma máena aarawaamá
kéyiraatitata yaímma Pérati-wayukagaraq áamáan-
aimma yirááti-wayukagaraq maraq máqe-
uraae. yemá máqten-aukapaqa Kááribakemma

Yúríabakemma Yérútáárebakekaraq yama áíkutaæ. áñibo uyátárai-nakoni akoqnáágoma karí-wáyúkámá mamá atóbaikaae téna Ítupi wáqe-uraiye. ¹⁸ áñibo yaímma-wayukama móra-naqa kúkutaaraq yaaguyaqméta irááæ. min-nákóní ayááqtákoma aráákaguraiye. yemá min-náqá yaagumé naaúpaq utéta Ítun-amakaq maránéta urááæ. ¹⁹ aarawaamá taíbaq aammá aúyakowata karí-náqá maméta Ítunopaq uínón-amma íma wáqe-uraiye. miráitata yemá naaúpaq utéta naanamubiké mú-kapotaraæ. áñibo mi-karí-náqá kúkutaaraq wayákareta aarawaatí aúkáapi múte yaagumá Ítuni aúbáq makááæ. ²⁰ Ítuma yeqtí yirummá améta yikaí-yátááqá aónawaaena tiráíye: “ketí aanábógô, kemá ení kúmiq-yataaqa paábaq matukáune.” téna Ítuma tiráíye. ²¹ yemá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq yeíyáá netuq-áímmá téta maará-tiraaæ: “maamin-náqá náawawaq wemá Áánûqtumma maamin-ákáyáámmá kétimakaiyo? móra-nakoma íma umaataráipoana kanaaráq íma kúmiq-yataaqa matuwániye. wé minnâ Áánûqtu wenamáa wení mayáímiye.” téta tirááæ. ²² Ítuma mi-káyúkátí yúyánápímmá aónatuwenaboana wemá yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq tíyaqnoabaq táí-tuyanamma móite-maite kéoo? ²³ nóin-ainaq tenúnô? ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paá umátukaune’ ténú kemá téq ‘emá itó-uma kóaa’ tenúnô? ²⁴ miráinaq keráwáqá itaígáæ téq kétune. maa-márábímmá Waayúkagoni Áráaqa náápaamma matokáipoana wemá kanaaráq kúmiq-yataaqa mamá paá íniye.” téna Ítuma wenamááríq

wetábá tiráiyē. miráitana min-ayááqtámô aráákagi-nakoqtaba Ítuma maará téna tiráiyē: “kemá emmá kétimamune. emá itó é ení kúkutaa-yagaraq mamé ení naaúpaq kóaa.” téna Ítuma tiráiyē. ²⁵ miráitana min-ayááqtámmô aráákagi-nakoma aarawaatí yúrikaq páátákáá itó-uraiyē. ánibo kúkutaa-yama waguréna máqeimma yawátámena wení naaúpaq kégoena Áánûqtuni áwîqa mûte yaútaiyē. ²⁶ ánibo máqte-kayukama iyánáaq urááē. yemá Áánûqtuni áwîqa mûte kéyauyeta yeqtí íyakoma iyánáaq kéitata maará-tiraaē: “íbêqa ketáámá óq-yataaqa kateko-yátááqá aónáunataae.” téta tirááē.

Ítuma Aríbaemma ááyariyē.

²⁷ anaaékaqa Ítuma kéwana aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa máyái-nakoma táákiti-moneq mayái-opitipaq máitana aónariyē. min-nákóní áwîqa Aríbae. ánibo Ítuma min-náqá timá ámikaiyē: “emá ketinaaé ya waraao.” téna tiráiyē. ²⁸ ánibo Aríbaema máqte-qtataaqa mipí kéyuwena Ítun anaaé wakáiyē.

²⁹ Aríbaema Ítumma anón-aawaqa wení-naaupaga agayákáitata yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq yaímma káqo-kayukagaraq Aríbaeyaa Ítute máeta aáwaqa narááē. ³⁰ ánibo Pératí-wayukagaraq ámán-aimma yiráátí-wayukagaraq Ítuni iyápó-anna-wayukayaba netuq-áímmá téta maará-tiraaē: “nôraq itaráq keráwáqá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq aáwaqa kénaao?” téta yemá tirááē. ³¹ ánibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiyē: “waayúkama karímá

íma matáa-kayukama tótaa-nakonopaqa íma kéoe. ímiye. paá karí-wáyúkámá tótaa-nakonopaqa kéoe. ³² kemá arupú-wayukama yirummá waeraígáae téq íma kukáune. ímiye. kemá kúmiq-wayukama yemá yirummá waeraígáae téq kukáune.” téna Ítuma tiráiyē.

aáwaqa aammá auni-ááímmá

³³ móra-taoqa yaímma-wayukama yemá Ítumma maará téta timá ámikaaē: “yemá Yóáaneni iyápó-annama aáwaqa awetá-ureta taíbaq-kanaama nunamummá tirááē. ánibo yemá Pérati-wayukati iyápó-annagaraqa móraiē kéoe. miráimanibo ení iyápó-annama paá nommá néta aáwaqa néta kéoe.” téta tirááē. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “mórama keráwáqtí aanábó-nákómá keráwáqtē maéna aaramá mayánéna kéinaq aáwaqa keráwáqá awetá-ino? ímiye. ³⁵ miráinata anaaékaqa min-ínímô mayané i-náqá mamá paábaq yuwáiyana ókaraqa wení aanábó-wáyúkátēma íma mániye. mi-kánááráqá kanaaráq keráwáqá aáwaqa awetá-inoe.” téna Ítuma tiráimma waéqma itaí-áípi téna wenamááriq wetábá ‘aaramá mayané iníkáá-náqúne’ téna tiráiyē.

³⁶ Ítuma mórama waéqma itaí-áíkáráq maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma wení naayómmá aqtábáá-kuberaí-unamma yakákitanama aúgen-aqtorake yakáqma naayón-áqtábáá-únákáqá íma káraataiyē. ímiye. íma aokariq kéiyē. mirá énama aúgemma kúberai-unamma mamá táíq umáginana aúgen-unakoma paá wáinana naayón-únákómá paábaq áikiniye. ³⁷ móraiē umá móra-

nakoma mémegoni naayón-áúwárátíbí íma aúgema wááénima yaqmá káitiye. naayón-áúwárátíbí áítinanama aúgemma wááéni-nokoma naayón-áúwárátímá kabááqtuwena marabí atíginiye. miráinana méme áúwaratigogaraqa táíq umáginiye. ³⁸ ímiye. íma aokaríq íniye. mémegoni aúgen-auwaratibi aúge-waaeni-nomma áítino. ³⁹ áníbo móra-nakoma naayó-kááéní-nómmá nátuwenama aúge-waaeni-noqtabama íma kákaiye. wemá maará téna kétiye. ‘naayó-kááéní-nómmá minnâ íráqône kétiye.’” téna Ítuma waéqma itaí-áípi wení aúge-kataayaba tiráíye.

6

Tabaatiráq mayaíma mayaíyábá aamma aúkain-aimma.

¹ móra-Tabaatiraqa wíti-yokoni aúkáapi Ítuma wení iyápó-annate uréire uráíye. áníbo wení iyápó-annama yaímma wítigoni arammá nánéta matéta wítima iyáákaq makéta kategátúbatuweta narááe. ² minnáyaba yaímma Péra-ti-wayukama tirááe: “Tabaatiráqá aamma áúmakaae. keráwáqá minnâ nôraq itaráq mirá kéoo?” téta tirááe. ³ Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráíye: “Tébitima naayóbáqá tiráin-aimma íyaq yoráútaao? Tébitigaraq wení waayúkate yáamo yarái-kanaaraqtaba kétune. ⁴ Tébitima Áánûqtuni aokaq-náúpáq uténa Áánûqtuni aúbáq yammá waíma matáine. mi-támmá paá-wayukama naíyábáq aamma áúkaapoata anó-monoq-wayukama kanaaráq nánóe. miráimanibo Tébitima mi-támmá mamá kénena wení waayúkama yímítata naráane. keráwáqá

min-áímmá íyaq yóráútaanabiyo?” téna Ítuma kétenama ókaraq ⁵ timá yímikaiye: “Waayúkagoni Áráaqa Tabaatigóní uyátárai-naqiye.” téna Ítuma wenamáárîq wetábá tiráíye.

ayáámma táíq urái-naqa Tabaatiráqá Ítuma mamá atóbaraiye.

⁶ káqo-Tabaatiraaq Ítuma monoq-náúpáq uténa aarawaamá wataáama timá yímikaiye. ániibo móra-naqa máqe-uraimma ayáánurapaq-ayaakoma aayákagena táíq umáguraiye. ⁷ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq Ítumma aatómaq urááe. yemá Ítuqtaba téta “Tabaatiráqá karí-wáyúkámá mamá atóbaniyopoataa aónanunatae.” téta aatómaq urááe. mirá kéeta Ítumma aabi mayakánón-aqtaba abáá urááe. ⁸ miráitana Ítuma wenamáárîq mi-káyúkátí yúyánánóbáqá ítátuwenaboana téna ayáámmo aayákagi-nakoqtaba aúkáapi “yúbáq unitóao” titana min-nákómá itó-uraiye. ⁹⁻¹⁰ ániibo Ítuma máqte-kayukati yúrapí karáqme kéyautena min-náqá timá ámikaiye: “ayááma arupú uwo.” téna tiráíye. ániibo min-nákómá ayáámma árútuwaimma ayáákoma arupú umáguraiye. miráitana Ítuma ítama yímónaraiye: “kemá keráwáqá ítama aónanaa kéune. Tabaatiráqá ketáámá íráqôn-aainaq tarôq ónúmataabi táí-aainaq tarôq ónúmataabiyo? waayúkama yíwáqnaa onatataá paá máno-kayukama ketáá mamá táwîq umáyikanunataabiyo?” téna Ítuma tiráíye. ¹¹ miráimanibo yemá anómma íyaqtaba urááe.

mirá kéeta yeíyáá maará-tiraa: “ketáámá Îtuqtaba nôraqtaawaq umákanunataabiyo?” téta tirááe.

Îtuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyíkaraiye.

¹² mi-kánáaráqá Îtuma nunamummá tínéna anubaq utáíye. mi-nókáámmá Îtuma Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq kéitana aaqá irákáíye.

¹³ aabaú má utáitana aabáyaanapimma Îtuma wení iyápó-annama yááyaitata yewana tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyíkatuwena yíwîqa awaaméqá umátike tiwiráune tiráíye.

¹⁴ móra-nakoni áwîqa Tááímoniboana Pítaae téna áwîqa yamá ámikáíye. ánibo Áánaruma Tááímonimma ábâkoe. ánibo Yêmitiyaa Yóáane. ánibo Píripiyaa Paataáromiyue. ¹⁵ ánibo Máátiyuyaa Tó máátie. ánibo Yêmitima Áápiatimma áanikoe. ánibo Tááímonin áwîqa karuwaaq-naré. ¹⁶ ánibo Yúqtaatima Yêmitimma áanikoe. ánibo Yúqtaatima Itikááriotima anaaékaq Îtumma namuroíq umákáa-kayukati iyáápi kutarurîq uráíne.

netuqyaa-káyákábí Îtuma mayaímá matáíne.

¹⁷⁻¹⁸ mi-káyúkámá iréta watáama kéitaawana Îtuma karímá mamá atóbamayikaraiye. aarawaabí waátáma táí-aagoma máí-kayukama Îtuma mamá iráqônîq umáyíkaraiye. ánibo Îtuma yeráwáqtê kukéna wení taíbaq-iyapo-anna-wayukate móra-arubaq kunitó-uma máqe-uraae. netuqyaamá aarawaamá Yúríabakema Yérútáárebakema únón áwábaqa waaqókáq Tááyabakema Tááíranapaqa taíbaq-wayukagaraq mikáq máqe-uraae. ¹⁹ ánibo

taíbaq-wayukama Ítuma iyáánapo ánekuiyana Ítuni
akoqnaágoma mi-káyúkámá mamá íráqôniq
umáyikaniye.

Ítuma amuq-yatááqtábámá tiráiyē.

²⁰ Ítuma wení iyápó-annama kéyimonena tiráiyē:
“keráwáqá áwáyoqa máiyayuma timuqá máráaro.
keráwáqá matúq-matuq umá mái-auwaraimma
keráwáqtí minnáē.

²¹ keráwáqá íbêqa táayaba kéiyayuma
annaékaqa ógiranoe.
keráwáqá íbêqa ibiqá kéyaraayuma
keqnaámmá wíráa ínóē.

²² itáaro. Waayúkagoni Áráakoqtaba waayúkama
keráwáqá íyamma umátiketa tiwétátuweta aamá
timá pááqyaniq umátikanoe. yemá mirámô kéiyaqa
keráwáqá timuqá maráínoe. ²³ timuqá kémareraq
iráa yamá yaúmeta-meta umá timuqá máráaro.
keráwáqtí anó-meyamma Áánûqtuma wemô máipaq
maqtokáiyē. mi-káyúkámá keráwáqá mamá
táíq kéumatikaamma naayóbáqá yeqtí yítaubikoma
miráuma mórai q umá Áánûqtuni watáama yirááti-
wayukama mamá táíq umáyíkaraane.

²⁴ keráwáqá náayuwabi taíbaq ótamma
kémaraawanama keráwáqtí túwaraikoma
íbêqa oyaaq kéimanibo anaaékaqa
anómma táí-yataakoma keráwákáq yíniye.

²⁵ keráwáqá náayuwabi tímûqa yaiyúma
annaékaqa táayaba ínóē.
íbêqa náayuwabi wíráa kéiyayuma
annaékaqa ibiqá yaránóē.

26 máqte-kayukama keráwáqtábá íráqôn-aimma kėtiyama atéráaro. naayóbáqá yeqtí yítaubikoma miráuma kaaqaari-ámúné-wáyúkámá mimórá-yátááríq umáyíkaraane.

namuro-wáyúkáyábá tirummá yímero.

27 óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. móra náayubi ketáama itéqa keráwáqtí namuro-wáyúkámá tirummá yímero. náayubi keráwáqá íyamma umátikaiya-kayukama mamá íráqôniq umáyíkáaro. 28 náayubi keráwáqá uwaatagááríq umátikaneta íya-kayukama keráwáqá yemmá mamá íráqôniq umáyíkáaro. ánibo keráwáqá akáyáámmá timá tiwáágíya-kayukama nunamummá timáyíkáaro. 29 móra-nakoma táápááraqa yumá tikaminaqa kanaaráq mórabaq-taapaama yimíyata tikamoro. ánibo móra-nakoma keráwáqtí kúberai-unamma mamayaínaqa ókaraq keráwáqtí wáqtôma áméro. 30 máqtemma nói-qtababi ítama káonaiyaqa itaíya-qtataaqa paá yímero. ánibo móra-nakoma keráwáqtí nói-qtataarabi maiyaíyaqa kanaaráq ‘yauwéqma timiyo’ téraq ítimakaaro. 31 keráwáqá miráiyaniq umá káqo-yuma mirá-umayikaaro. keráwáqá íráqôniq ónáae teníq umátikaiyaqa yemá íyaniq umá íráqôniq umáyíkáaro.

32 tirummá yímê-kayukama yenamáa keráwáqá yirummá timíyaqa Áánûqtuni íráqô-meyamma nóiqtabaq mayánéraq kéoo? paá kúmiq-wayukagaraq yirummá yímê-kayukama yemmá yirummá káyime. 33 mórαιq umá waayúkama keráwáqá íráqôniq umátikaiyayuma keráwáqá yenamáa íráqôniq

umáyikeqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tikái-qtataaqa nói-qtataaqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq mirá kéoe. ³⁴ ánibo keráwáqá móra-yataaqa waayúkaraq inaatimá matêqa anaaékaqa yauwéqma yiménúnatae téqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tikái-qtataaqa nóiqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq kúmiq-wayukaraq inaatimá kémayeta anaaékaqa yauwéqma mimórá-yátááqá paá kéyime. ³⁵ ímiye. keráwáqá keráwáqtí namuro-wáyúkámá tirummá yímeraq mamá íráqôniq umáyíkáaro. keráwáqá waayúkama móra-yataaqtaba inaatíya-qtataaqa paá yímikera anaaékaqa yauwéqma mayaiyábá íabaa oro. keráwáqá miráiyana anaaékaqa keráwáqtí anó-meyamma waínaq Áánûqtuma mú mikákáá anómma uyátárai-nakoni áanimaqa mánoe. táí-wayukagaraq Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ íte-kayukagaraqa Áánûqtuma paru-yátáákáráq kéyabiqyikaiye. ³⁶ miráipoana keráwáqá waayúkayabama paru-yátááqá yímero. keqtibomá Áánûqtuma waayúkama paru-yátááqá yíminiq umá móraiq umá keráwáqá yemmá keráwáqtí paru-yátááqá yímero.

waayúkama aónama yainai-nákóráá umá aónama yainai-ááímmá

³⁷ keráwáqtí yainai-yátááqnápómá káqo-kayukama íma mamá kéyainaiyana Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yainaino. káqó-nakoqtabama waabáqtí yúrikaqa ‘wemá íma árútáyiniq kéíye’ ítero. min-áímmá tíyamma keráwáqá wemmá mamá yawááq kéumakaae. káqó-yuma íma yawááq kéumayikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá íma mamá

yawááq umátikaniye. keráwáqá waayúkati kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé tiwikátuwaiyanama Áánûqtuma keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ³⁸ káqo-kayukama yimíyanama paá Áánûqtuma keráwáqá timíniye. keráwáqá ógiqma-awaataq mayánoe. kópiqa unáápi aguyumá káíqtowana ógiqmena kugúbainikaa umá mórai q umá yauwéqma ókaraq matéq kanaaráq umá mayánoe. mimórá-áwáátáq káqo-kayukama yímemma Áánûqtuma min-áwáátáq keráwáqá timíniye.”

³⁹ Ítuma káqomma mórama waéqma itái-áikaráq timá-yimena tiráiyé: “mórama aammá íma aónarai-nakoma káqomma aammá íma aónarai-naqa aammá íma kanaaráq aráátiniye. mórai q umá mórama aúgaroq-nakoma káqomma aúgaroq-naqa íma kanaaráq awirániye. yenákámá yúgaropoata máka-nakama áítanobaq metáyóye. ⁴⁰ ánibo mórama itái-yátááqá máyái-nakoma wení itái-yátááqá aráátí-nakomma íma kéuyataiye. máqtemma mayái-wáyúkámá itái-yátááqá ítama ánatetama yeqtí yiráátí-wayukaraa aúránnoe. ⁴¹ keráwáqá nôraq itaráq keqtíbâkoni pááqyamma otaa-qtátáátáqbámá aúrapi araatakaa umá túyánámmá kéitaamanibo keráwáqá anómma otaa-qtátááqtábámá aúrapi mûtûq-yaraa umá túyánámmá íma kéitaao? ⁴² nôraq itaráq keráwáqtí tibâkoqtabama maará kéteo. ‘ketíbâko, enaúrapike araatá-qtataaqa mamá paábaq yuwaa’o’ kéteo keráwáqtí túrapimma mûtûq-yama waímma íyaq káonaao? ureqáráaq-wayukaa, áqnáabaqa keráwáqtí túrapike mûtûq-yama paábaq matuwéraq mikáké keráwáqá kanaaráq aónama arútáreq

keráwáqtí tíbâkoni aúrapike araatámma kanaaráq paábaq matuwánóe.

tái-yagoma tái-aramma kéiyaiye.

⁴³ Ítuma káqomma waéqma itái-áímmá tiráiyē: “írâqô-tagoma tái-aramma íma kéiyaiye. mórai q umá tái-yagoma íráqôn-aramma íma kéiyaiye. ⁴⁴ waayúkama yaagóní aranókáá aónatuweta mikáq íráqô-tawabi tái-yawabiyo téta káonaae. ánibo píki-yagoni arammá waayúkama áwáabiq-annarakema íma arammá kégutoe. ánibo áwáabiq-annarakema wááéni-aramma íma kégutoe. ⁴⁵ miráuma íráqô-nakoma taiíbaq íráqôn-aimma áyáqnobake mamá pááq kéimanibo tái-nakomma tái-aimma áyáqnobake mamá pááq kéiyē. mirán-áúyánámmá áyáqnobaga ógikaitana óyaupike mamá abarokáq téwae kéiyē.” téna Ítuma tiráiyē.

kayaq-áúyánákáq naammá i-ááímmá

⁴⁶ móragaraq waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyē: “nôraq itaráq keqtábámá ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ kéteqanibo ketáama íma kéwaraao? ⁴⁷ móra-nakoma ketôpaq yéna ketáama iténa waráina-waigomma kemá wenáaimma abarokáq tiráátenune. ⁴⁸ minná min-nákómá miráuma móra-nakoma naammá ínena iníkáá uráiyē. min-nákómá maiqá uqmá mémánóbáq yuwéna maranóbáq anón-oqtakoni ámûraaq umá akoqnáá umákaiyē. anón-oqtakoni ámûraaq akoqnáá-namma tarôq uráiyē. anaaékaqa anómma aaqá yuréna anón-nomma aúténa min-námmá awétárimanibo akoqnáá umákaitanaboana íma yawítíraiye. ⁴⁹ ááqibo móra-nakoma ketáama iténa íma wáráimma miraráá umá

móra-nakoma paá-mararaq yón-agamoqnakaa-namma umá itó-umakaraiye. anaaékaqa nommá auténa min-námmá páátákáá yawítítuwaitana ‘pau’ titana yubákuraiye.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyé.

7

ááiq-i-nakoni mayai-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹ Ítuma min-áímmá aarawaamá timá yímíqma ánatatuwena Káperanabaq koyaráiyé. ² Arómani ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máqe-uraimma wemá mórana mayai-náqá ákaraiye. mi-káwáá-nákómá wení mayai-nákóqtábá ôriq umá ákainapoana mi-máyái-nákómá anó-karima mayéna puiné uráiyé. ³ ániibo ááiq-i-kawaa-nakoma Ítuqtaba máiyé-aimma ítátuwena yaímma Íbaru-wayukati anó-kayukama timáyikena Ítuma mó timá-amiyana ketí mayai-náqá ya mamá atóbáíno tiráiyé. ⁴ miráitataboata mi-káyúkámá Ítunopaq iréta anegáq-naagaq kéeta akoqnáá umá ítama aónaraae: “wemá íráqô- napoa áwáqnaa ínónama íráqômiye ⁵ wemá keqtáá Íbaru-wayukama kaayonétaa umátíkái-nare. wemá wenamáárîq monoq-námmá umátíkaraitaae.” téta tewana ⁶ Ítuma mi-káyúkátê yagaroqtamá uráiyé. naakóní waaqókáq itana ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá yaímma aanábó-wáyúkámá wataáama timá yímitata Ítunopaq uréta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, emá kammáa íaao. kemá umaatamá íma kanaaráq uráunaboa ketí naaúma íma yínóne.

⁷ áñibo kegáráqá túyánámmá itáunama íma íráqô-naqa máunaboq enôpaqa íma ónúne. miráinaa emá paá aamá tinana ketí mayaí-náqá keqnáámmá atóbáino. ⁸ kegáráqá anómma náápaamma matokái-nakoni aménáápáq máunana mayaíma mayao titaq kémayaune. áñibo kegáráqá ááiq-i-wayukama yíkáraunata ketiménáápáq mááe. áñibo kemá móra-nakomma ‘emá kóaa’ túnanama kanaaráq kéwiye. áñibo móra-waigoqtaba téq ‘emá maabáq iyo’ túnanama kanaaráq wemá kéíye. ketí mayaí-nákóqtábá ‘emá maa-máyáíma mayao’ túnanama kanaaráq mi-máyáíma kémayaiye.” téna titata má-tima-amikaae. ⁹ Ítuma min-áíqtábá iyánáaq umátuwena taíbaq-wayukama anaaé waqméta ye-káyúkámá waeréna maará téna timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. Ítiráaeo-wayukati aúkáapimma mórama maamirá-náqá itáíq-itaiq umá arummá tímî-naqa íma aónaraune.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁰ áñibo ááiq-i-kawaa-nakoma tímáyíkáitata ye-káyúkámá yauwéqma naaópaq uréta aónamma mi-máyái-náqá atóbaguraitata aónaraae.

*Nénibake maabu-náqá Ítuma mamá
atóbamakaraiye.*

¹¹ pááqya-kanaama anaaékaqa Ítuma móra-marupaq uráimma mi-márúkón áwîqa Nénibare iyápó-annagaraq taíbaq-wayukagaraq Ítute urááe. ¹² mibáqá mi-márúkóní oqtaráq waaqókáq owata mórama pukái-naqa maméta irááe. mi pukái-nakoni anóama kímora-iyapoma wenamáa ákáraine. áñibo awaikógáráqá naayóbáq pukuráine. taíbaq mi-márúpáké aaramá waamá min-íníkotê irááe.

¹³ uyátárai-nakoma min-ínímmá aónaimma arumma ôriq umágitana min-íníqóqtábá ‘ibiqá íma yaraa’ téna Ítuma tiráye. ¹⁴ ánibo Ítuma waaqókáq uréna pukái-nakoni kúkutaa-yataq ayáámma ánékuitata waayúkama pukái-naqo mamé ye-káyúkámá itó-uma máqe-uraae. Ítuma maará-tiraiye: “maabugô, kemá emmá kêtímamune, emá itóaa.” téna titana ¹⁵ mi puki-nákómá itó-uma máena aamá áaimma átáma tiráye. miráitana Ítuma mi-mábúmá anóamma awíqma ámikaiye. ¹⁶ miráitata máqtemma aarawaamá ikatîq éta Áánûqtuni áwîqa múte yauyéta maará-tiraae: “ketáái aúkáapimma mórama Áánûqtuni anómma amuné-náqá pááq kéiyé.” téta ókaraq maará-tiraae: “Áánûqtuma wení waayúkama yíwáqnaa ínéna iráye.” téta tiráae. ¹⁷ maamin-áikómá Íqtuqtaba máqtemma Yúria-aukapaq uréire kéena máqten-aukapaq wéyáwé uráye.

Yóáanema Ítunopaq kaayaq-iyápó-ánnámá timáyíkaraiye.

¹⁸ máqtemma maami-qtátááqtábámá Yóáaneni iyápó-annama Yóáanemma mó timá ámikaee. ¹⁹ ánibo Yóáanema wení kaayaq-iyápó-ánnámá yááyarena maará mó-tekao téna timáyíkáitata uyátárai-nakonopaq uréta maará mó-tiraaye: “naayóbáqá téta móra-naqa yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúntaabiyo?” téta tiráae. ²⁰ mi-kááyáq-nákórátámá Ítunopaq iréta maará-tiraaye: “Yóáanema nommá perai-nákómá kekárátámá enôpaq timátíkáitaka yúyana maará-tiye. eqtabá anaaékaq yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúntaabiyo?” téna tiyé téta Ítumma timá ámikaaye.

21 mi-kánaaráqá taíbaq ókon-okomma karímá matáa-kayukama Ítu mamá atóbamayikaraiye. mi-káyúkábíkémá netuqá waátáma táí-aagomma watukáiyē. taíbaq yúgaroq-wayukama mamá yúramma karáq yíkaraiye. 22 Ítuma min-nákátí yáaraq maará téna yauwéqma tiráiyē: “kenákámá máqte-qtataaqa káoneka itááya-qtataaqtabama Yóáanemma mó-tima-amekao. yúgaroq-wayukama yúramma káonaawata yítauqa akúgurai-kayukama aammá uréire kéoe. kárú-wayukama mamá íráqôníq kéowata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaaē. pukáa-kayukama itó kéowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama kéitaaē. 23 itáíq-itaiq umá yirummá tímê-kayukama keqtábá íma ité-maqne kéetaboata yimuqá kémaraae.

24 kaayaq-nákámá Yóáanen áamo mamé yéya-nakama kóyana aarawaamá Yóáaneqtabama Ítuma maará-tiraiye: “naayóbáqá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráamma keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? aqá mórama ómmá uwááma yoqmá awétátuwainaq aónaneraq uráanabiyo? 25 keráwáqá nói-qtataaraq aónaneraq uráanabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtowaq mamaré máitaraq ko aónaraao? yemá íráqôn-unakaqtoma umátoreta yineqá íráqô-qtataaqa mamáráa-kayukama yemá anó-kayukati naaúpaq kémae. 26 miráimanibo keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? keráwáqá móra amuné-náráq aónaneraq uráanabiyo? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. Yóáanema wemá káqon-amune-wayukama yemmá uyátaraiye. 27 min-náqá Yóáaneqtaba Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábímá maará-tiraine: “kemá

ketáama mamé kumíní-naqa timákáanana áqnáabaq keráwáqtí túbáq wíniye. Áánûqtuma agamátán-áúbábí téna wemá ení aammá awírakaniye.” téna kétiye. ²⁸ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune: “Yóáanema máqtemma maa-márábí máa-kayukama uyátárainanibo Áánûqtu yabíkái-aukapaqa márû mikákáá kumáta-maqma mái-nakoma Yóáanemma uyátáraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁹ Ítuma mirá-tin-aimma máqtemma aarawaagaráq táákiti-moneqa mayaí-wáyúkágáráq ítaraae. yemá Áánûqtuni áaikoma arupú uráitata yemmá Yóáane nommá péqyikaraimanibo ³⁰ Pératí-wayukagaraq áamáan-aimma yirááti-wayukagaraq Yóáanen ayáápikeka nommá íma pékaae. miráitana yemmá Áánûqtuma íráqôn-amma yiráátimma yinaaéma umámikaae.

³¹ ánibo Ítuma maará-tiráiyé: “maami-kánááráqá nói-kayukawaq mááe téraq awaaméqá ónúno? yemá nóikaa-kayukawaq mááo? máqte-qtataqa yemá íma yimuqá kémaraae. ³² yemá miráuma iyápóma márûpi áíkuteta káqo-noiyapoyaba maará-tiraae.

‘ketáámá keráwáqtábá káoyamma kéyunataa keráwáqá imá íma kéyaae. ketáámá ibiq-ímá kétunataa keráwáqá ibiqá íma kéyaraae.’

³³ ánibo Yóáanema nommá perai-náqá iráimma wemá aáwaqa awetá éna wááéni-nomma íma néna uráiyé. miráuraitaq keráwáqá ‘aíboq-nare’ téq tirááe.

³⁴ íbêqa Waayúkagoni Áráaqa kukéna aáwaqa néna nommá néna iqtábámá keráwáqá ‘aónaaro. maan-nákómá aáwaqa ôriq umá néna wááéni-nomma ôriq umá kénaiye. wemá táákiti-moneqa máyáa-

kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq yetí aanábóé.' keráwáqá téq tirááe. ³⁵ miráimanibo waayúkama maará téta kéte. yemá itaí-yátáákóní áráabitiaq mááo? ímiye. itaí-yátáákóní áráabitimo máetama móra-nakoni áaikoma árain-aaimma wáinatama yemá 'árain-aine' téta itánoe." téna Ítuma tiráiyé.

mórama kumari áráaq-inikoma Ítumma aítaukaq ákûq-matawemma pérakaraiye.

³⁶ móra Pérati-nakoma ááyama awíqmena weté aáwaqa má-naraaye. ánibo Ítuma mi-Pératí-nákóní naaúpaq uréna aáwaqa nánéna maraq máqe-uraiye. ³⁷ mórama kúmiq-inimma mi-márúkáqá máena itáimma Ítuma mi-Pératí-nákóní naaúpaq máena aáwaqa kénaiye-aimma ítaraiye. miráitana mi-kúmiq-íníkomá mórama íráqôn-oqta-motorebima átê-akuq-matawemma wáitana mamé íráiyé. ³⁸ ánibo min-íníkomá Ítuni anaaépaq aítaupi ya itó-uma máena ibiqá yakáiyé. ánibo kumari-íníkoní aqnugómá Ítuni aítaukaqtaa yaráqme kúmitana min-íníkomá wen-aqnótáurake aqnumá Ítun aítaukaqo kukáimma ayúnakatuwena wemá Ítuni aítaukoma kámoqnena ákûq-matawemma pérakaraiye. ³⁹ mi-Pératí-nákómá wení naaúpaqa Ítumma awíqme i-nákómá miráiq-tataaqa aónatuwena maará téna aúyánámmá ítaraiye: "maamin-náqá áraimma Áánûqtuni amuné-náqô máenama kanaaráq maamin-íníkomá Ítumma ánékuiqtabama kéitena wenáaiqtabama itáníyô? maamin-ínímmá wé kumari-ínímíye." téna Pérati-nakoma aúyánámmá ítaraiye. ⁴⁰ miráimanibo Ítuma min-nákóní aúyánámmá iténa yawwéqma

maará-tima-amikaiye: “Tááímonio, kemá móra-aimma yokáunaboaq timá ámenaae.” titana ániibo Tááímoni tiráiyē: “yirááti-nako, enaúyánámmá tiyo.” tiráiyē. ⁴¹ “ítaao, kaayaq-nákórátámá mórāma móneqa makái-nakonopake inaatimá móneqa matááyamma móra-nakoma taíbaq-moneqa (500) máyaitana káqo-nakoma móra-tiyaapaq-yatama (50) matáiyē. ⁴² min-nákórátámá yenákátí aqtábááma yauwéqma íma kanaaráq ámewaniq óyana min-nákómá yenákátí aqtábááma paá awikamá-yikena iyúkaiye. ániibo yenákábíkémhá náawawaq móneqa makái-nakoqtabama wemmá uyátá-maqma akáníyô?” téna Ítuma tiráiyē. ⁴³ Tááímonima yauwéqma maará-tiraiye: “minnámo anón-aqtabaama mamá paá i-nákówábiyaa kétune.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “arupú umá aúyánámmá itááne.” téna Ítuma timátuwena ⁴⁴ min-ínikónôpaq kéwaerena Tááímonimma timá ámikaiye: “emá maan-ínímmá káonaano? kemá ení-naaupaq yúnaa emá ketáái áaimma waré títauqa tete í-nómmá íma tímikaanamanibo maan-ínikómá aúran-anokake títauqa tete umátikarena wení aqnótáurake ayúmma kokoq umátikaraiye. ⁴⁵ emá kemhá íma tímôqnama tótó umátikaraanamanibo kemá wágáabaqo ya máqe-unarake áaima átarena maamin-ínikómá ketítaukomma tímôqnemaimma paá kétimoqnaiye. ⁴⁶ emá matawémma ketiqnópímá ketáá éwaunaiq umá íma atíma pétikaraanamanibo wemá átê-kuyumma i-mátáwékáké títauqa kébetikaiye. ⁴⁷ miráitaq kemá emhá kétimamune. maamin-ínikómá wení taíbaq-kumiq-yataakomma paá tiwikamákeqa káyuwaunanaboana keqtábá uyátá-

maqma arummá kétimiye. áñibo Áánûqtuma móra-nakoni kúmiq-yataaqa arekáq umá matuwainanama min-nákómá pááqyamma arummá kámiye.” téna Ítuma timátuvena ⁴⁸ min-íníkömmá timá ámikaiye: “kemá ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq kématuweq kétiwikatuwaune.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁹ waayúkama aáwaqa naí-yááréráqá Ítugaraq mágeo-kayukama yeíyáá aamá maará téta kóté-yáté urááe: “maamin-náqá náawaq máena kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuwena káwikatuwaiyo?” téta tirááe. ⁵⁰ ááqibo Ítuma min-íníkömmá timá ámikaiye: “emá itáiq-itaiq umá yáqtorana-yataakoma emmá kúmiq-yataapike yauwéqma káwiraiye. kaayoné-yátáápí waao.” téna Ítuma tiráiyé.

8

yaímma-noinimma Ítuni anaaé waqméta uréire urááe.

¹ anaaékaqa Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena wataama Áánûqtuma yabíkái-marukoni átê-wataama aarawaamá timá yímikaiye. áñibo yemá tiyááka umá kaayaq-íyápó-ánnámá Ítuni anaaé waqmé uréire urááe. ² áñibo yaímma-noinimma naayóbáqá Ítuma waátáma táí-aagomma kéwaqtuwena karímá mamá paá kéumayikena urái-noinikaraq Ítuni anaaé waqmé uréire urááe. móra-inimma Máriáa Máátarini naayóbáqá min-íníképíkéma abapaké kaayaqá waátáma táí-aagomma Ítuma matukáine. ³ Tútaama kíni Êrôtini naaúpaqa kawáá-nákómá wenánáakoni áwîqa Yóánaama min-íníkékáráq Tútáánakaraq

taíbaq káqo-noinikaraq Îtugaraq wení iyápó-annagaraq yeqtí ótataba áwâqnaa urááe.

móra-nakoma yópi ánayumma yukáine.

⁴ mórá-mora-marupake taíbaq aarawaamá ya yorupágowata Îtunopaq irááe. ánibo Îtuma móra waéqma itai-áímmá timá-yimena tiráíye: ⁵ “móra-nakoma ánayumma yópi mó-yukaiye. mó yúwáitana yaímma-anayukoma aapi kuqturáíye. ánibo min-ánáyúmmá waayúkama yítauqa yamá kéyatamowana numagómá áíqma nátukaiye. ⁶ ánibo yaímma-anayumma óqta-marabi kuqturáíye. mikáké áruma utaráimanibo óqta-maraboana maragóni anommá íma wáitana ánayumma aayámmá kamáguraiye. ⁷ yaímma-anayumma áwáábiq-anna-karaakoni ááipi kuqturáíye. ánibo áwáábiq-anna-karaakogaraq karúma ánayumma mamá táíq umátukaiye. ⁸ tébakaq-anayumma íráqô-marabi ku karútena mórá-mora-waigoma taíbaq-aramma (100) itáíye.” téna Îtuma tiráíye. óq-aimma arúbama tiráíye: “keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áímmá itáaro.” téna Îtuma tiráíye.

Îtuma waéqma itai-áímmá ti-wáígóni áaimma

⁹ yemá Îtuni iyápó-annama waéqma itai-áíkkóni áaiqtataba Îtumma ítama aónaraae. ¹⁰ ánibo Îtuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma wenamáárîq wemá yabíkái-marukoni aúpáq-áíkkón áaimma keráwáqá tiráátiraiye. miráimanibo yaímma-wayukama waéqma itai-áímmá itánóe. miráinata yúramma aónanomanibo móra-yataaqa íma aónainoe. ánibo

yemá aamá itánómanibo mi-wágóní áaimma íma itánóe.

ánayukoni waéqma itaí-áikóní áaimma

¹¹ maami waéqma itaí-áikóní áaimma maará-uraye. maamin-ánáyúmmá minnâ Áánûqtun áamiye. ¹² yaímma-anayumma aapimô kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itáamanibo anaaékaqa Tááqtaama íréna mi-káyúkátí íyáqnobake mamá paábaq kéyuwaiye. Tááqtaama téna yemá min-áímmá itáíq-itaiq kéiyana Áánûqtuma yawwéqma yiwiráinabo téna Tááqtaama min-áímmá kématuwaiye. ¹³ yaímma-anayumma óqta-marabimo kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itéta yimuqá makáane. miráuraamanibo min-áíkomá íma ánûqa yamá marabímá kukáiyé. yemá pááqya-kanaabi itáíq-itaiq kéowana mórana maqmá aónai-yataakoma makáqma yimónaitatama páátákáá Áánûqtun-aagoma paábaq kégoiye. ¹⁴ mi yaímma-anayumma áwáábiq-anna-karaakoni áainobaqo kukáimma miráuma waayúkama aamá itátuweta aammá kéowana ókon-okomma ummaa-yátááqá mónerabi maa-márábímá amuqá maraí-yátáákómá yúyánámmá mamá yawwáq kéumatuwaiye. miráitana yeqtí arammá íma arútama kéiyaiye. ímiye. arammá paá aayámmá kégamagiye. ¹⁵ miráímanibo ánayumma íráqô-mararaqo kuqti-wáígómá miráuma waayúkama aamá itéta yáqtoqma akoqnáá urááe. miráo-kayukati íyakoma arupú éna íráqôniq umá akoqnáá uréta arammá íyáinikaa umá arammá kéiyaae.

ómmá tawegóní aménáápáq aúyoqma makááe.

16 waayúkama ómmá kúraqmareta tawegóni aménáápáqá atípáá aménáánóbákaráqá íma káuyoq-maraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma yanaa yaareráq makáawata waayúkama mi-náúpáqô kéuyetama yemá min-ómmá aónanoe. 17 máqte-qtataaqa aúpáq wái-qtataakoma anaaékaqa abarokáq íniye. máqte-qtataaqa waayúkama aúpáq makáíya-qtataakoma anaaékaqa abarokáq ínata waayúkama aónanoe. 18 keráwáqá atéqma arutéqa keráwáqá aamá ítama arutánóe. ániño móra-nakoma móra-yataaqa matokáinanama Áánûqtu min-nákómá ókaraq amínímanibo káqo-nakoma móra-yataaqa íma matokáinanama kanaaráq min-nákómá téna pááqya-qtataaqa matokáúnáa tinnama minnâ Áánûqtu matuwániye.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráíye.

Ítuma anóagaraq Ítuma ábâqawaayugarare.

19 mi-kánáaráqá Ítuma anóagaraq Ítuni ábâqawaayugaraq Ítunopaq irááe. iráamanibo taíbaq-wayukama iyáá umágowata yemá Ítunopaga kanaaráq íma úyôwaniq urááe. 20 yaímma-wayukama Ítuma maará téta timá ámikaae: “enanóagaraq enábâqawaayugaraq máápaq enawé kéeta emmá aónaneta kéoe.” téta tirááe. 21 ániño Ítuma yauwéqma maará-tiraiye: “aaramá waamá náayubi Áánûqtun áama itéta anaaé waráiyayuma minnâ yemá ketinógaraq ketíbâqawaayue.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma anón-uwaama mamá karagébaraiye.

²² móra-taoqa Ítuma wení iyápó-annate únópi-káárébi uyátarena timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meran-ábápáq wíyataao.” téna tiráiyé. mirá titata yemá únópi-káárébi kóuraa. ²³ únópi-káárégómá uyaaténa kégoitana Ítuma aúwaguraiye. ániibo anón-uwaagoma nokaayúpímá ôriq umá kéyoraitana nokómá únópi-káárébímá kéogiraitata yemá únópi kumá yubékineta urááe. ²⁴ ániibo yemá Ítumma ko awáutureta tirááe: “kawáá-nákô, kawaa-nákô, ketáá kéyubekunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma itó-urena uwáama yóráiwaigokaraq únón-íyámá metaikáráq yiwááguraiye. ániibo anón-uwaagogaraq únón-íyágógáráq kégaragebaitana nokómá waráa íuraiye. ²⁵ wení iyápó-annama Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa náakaraq wáiyó?” titata yemá ikatîq éta iyánáaq urááe. ániibo yeíyáa maará-tiraa: “maamin-náqá náawabiyo? wemá uwáágokaraq nokókáráq yiwáágítata wenáama kéwaraaye.” téta tirááe.

aíbôq-nakopike Ítuma waátáma táí-aagomma watukáiyé.

²⁶ anaaékaqa yemá Kerátínêti-marupaq irááe. Kááriri-maruqa nokaayúkómmá meran-ábápáq wáitana maan-ábápáqá mi-márúqá wáqe-uráiyé. ²⁷ Ítuma únópi-káárémá yuwéna mi-márúkáq witana mórama mi-márúkáké-náqá mikáq iráiyé. átáyaa-kanaama yáuraimma wáqtóma aneqá íma itokáiyé. min-nákómá naaóqa íma maéwaimibo paá pukuráa-kayukati maiqnóbáqá maéwaine. ²⁸⁻²⁹ taíbaq-yupaama waátáma táí-aagoma wemmá yáqtoqma akoqnáa uráiyé. aati-aatimá waayúkama

kawáá umákáreta ánnánapo ayáákaraa aítauqaqa ánná atáá umákewaone. miráimanibo min-nákómá ánnáma paá yaráqtúwaitana mi-tái-áágómá waqmá waayúka íma máa-kaqmaapaq ayuwéwaine. miráitana min-nákómá Ítumma aónatuwena wááqa kéyena Ítuni aítaupi waaqókáq marabí aipaq aguréna anókaq ááyama maará-tiraiye: “Ítuo, mú mikákáá anómma uyátárain-Aanuqtuma áanikoma kemmá nôraq umátikane kéono? tíqa í-yátááqá ítimiyo.” mi-káátágómá mirá téna inaa-inaa tiráíye.
³⁰ ánibo Ítuma min-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: “enáwîqa náawabono?” téna Ítuma titana ánibo wé tiráíye: “ááiq i-wayukamune.” téna yauwéqma tiráíye. netuqyaamá tái-aagoma min-nákóní arunóbáq péqma máeta ³¹ Ítukaq inaa-inaa téta ‘abeyúmmá íma wái-maiqnobaqa mibáqá Áánûqtuma keqtáá tái-meyamma timíniqtaaibo ítiyuwaikaae’ tirááe.

³² mi-márúkóní waaqókáqá pááqyan-anubaq netuqyaa-pó ánnámá aúma naté utááe. miráitana mi-káátámá Ítukaq inaa-inaa téta yemmá iyuwáinata pó-annabi ko peránááe tewana Ítuma iyúwáitata kóuraae. ³³ ánibo mi-tái-áágómá min-nákópikémmá ayuwéta pó-anabitaá uyábékaae. péqmareta áítanobaq metaráamma anó-nokaayupi metaréta nommá nawíketa máqtemma pukááe.

³⁴ miráitata pógoni kawáá-wáyúkámá mirái-qtataaqa aónatuweta yemá péqmareta uréta anó-maruparabi máqte-naukapaqa mó-tima-yimikaae.
³⁵ miráitata aarawaamá nôrabi o-qtátááqá ko aónaraae. ánibo mikáké Ítunopaq uréta waátáma

wepí máqe-urai-nakomma ya aónaamma wáqtôma kéiyena aúyánákómá tágaitana wemá Îtuni aítaupi waaqókáq máitata aónatuweta aarawaamá ikatîq urááe. ³⁶ ánibo waayúkama mi-qtátááqô aónaa-kayukama náayuwabi aónayuma yemá min-nákómá atóbain-aimma tébakaq-wayukama timá yímikaae. ³⁷ ánibo Kerátínêti-aukapaq-wayukama Îtumma maará téta timá ámikaae: “emá keqtáá tiyuwé kóaa.” téta tirááe. yemá ôriq umá ikatîq kéetaboata mirá-tiraae. miráitana Îtuma únópí-káárébi uyákébereta wení iyápó-annagaraq yauwéqma kóuraae. ³⁸ min-náqá táí-aagoma ayúwáinakoma Îtukaq inaa-inaa téna tiráiyé: “kemá etê ónááq kéune.” téna tiráiyé. miráimanibo Îtuma yauwéqma kétimakena timá ámikaiye: ³⁹ “emá ení márûpaq yauwéqma uré Áánûqtuma mi-qtátááríqo umákáiqtabama watáama mó tiyo.” téna Îtuma min-náqá timá ámikaiye. miráitana min-nákómá kóurena wení márûpaqa uréna máqte-qtataariqa Îtumo miráumakai-qtataaqtabama máqte-kayukama mó-tima-yimikaiye.

Îtuma kawáá-nákóní ayáámûkomma yauwéqma kátobamakena mórama Îtuni wáqtôraq ayáámma ánékuin-inimma mamá atóbamakaraiye.

⁴⁰ Îtuma yauwéqma naaópaq itata aarawaamá awé umá máqe-uraapoata anómma yimuqá marákáraae. ⁴¹⁻⁴² ánibo móra-naqa pááq uráimma min-nákóní áwîqa Yááíratie. wemá móra monoq-náú-káwáá-náqíye. miráitana min-nákómá Îtuni aítaupi aipaq agéna kímora-ayaamukoma miráuma

tiyááka umá títaupake kaayáq-kárítímáátímá
 uráin-inaaruma pukáitanaboana wemá Ítukaq
 inaatitana wení naaúpaq uráíye. ⁴³ Ítuma kó-
 mare kéwitata taíbaq-wayukama yageq-yageq
 urááe. áníbo móra-inimma mikáq máqe-
 uraimma min-íníkámmá inaaútamma ákáitana
 tiyááka umá kaayaq-kárítímáátímá máqe-uráíye.
 miráitana móra-nakoma mi-kárimá íma kanaaráq
 atóbamakaraiye. ⁴⁴ min-íníkámmá Ítuni anaaépake
 iréna amakaq Ítuni kúberai-unakoni aqtórátq
 ayáámma ánekukaiye. miráitana páátákáá min-
 ínááú-kárigómá ánatamakaitana ókaraqa karímá
 íma ákáraiye. ⁴⁵ áníbo Ítuma ítama aónaraiye:
 “náawaq tineqá ayáámma ánekukaiyo?” téna tiráíye.
 yaímma-wayukama téta ‘kemá ímiye’ kétimma ‘kemá
 ímiye’ kétimma urááe. áníbo Pítaama maará-
 tiraiye: “kawáá-nákô, taíbaq-wayukama itó-uma
 emmá ikúyakaraae.” téna Pítaama titana ⁴⁶ Ítuma
 tiráíye: “móra-waigoma tineq ayáámma ánekukaiye.
 miráitaaq kemá túnobaq maqmmá aónáúnama
 ketí akoqnááma yaímma tiyuwéna kóuraiye.”
 téna Ítuma tiráíye. ⁴⁷ min-íníkámmá mi-qtátááqá
 káonenama aúpaq iyukaiye. miráitana wemá
 iyánáaq umárena Ítuni amakaq araayutaúmmá
 má atena mikáq máqte-kayukati yúrikaq Ítun-aneq
 ayáámma noiqtababi ánékuin-aaimma má kétena
 wení karígómá páátákáá ánataguraiye.” téna tiráíye.
⁴⁸ áníbo Ítuma maará-tima-amikaiye: “ketiyáámûko,
 emá arummá itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma
 ení karímá mamá ánatamakaiye. kaayoné-yátáápi
 waao.” téna Ítuma tiráíye.

⁴⁹ aamá kétena máitana mi-mónóq-náúké-káwáá-nákóní mayaí-náqá Yááíratikaq irena timá ámikaiye: “enayáámúkoma áqa pukuráíye. minnáyaba yirááti-nakomma ummaamá íamiyo.” téna min-nákómá tiráíye. ⁵⁰ ááqibo Ítuma min-áímmá ítátuwena yauwéqma timá-amena tiráíye: “emá ikatîq íuwo. emá paá itáíq-itaiq inanamá ení iyápóma atóbéna itó-iniye.” téna Ítuma tiráíye. ⁵¹ ánibo Ítuma mi-káwáá-nákóní naaúpaq uyéna aarawaamá íma iyúwáitata min-náúpáqá íutaae. ímiye. Ítuma Pítaamma káwirena Yóáanemma káwirena Yêmitimma káwirena min-ínáárúgóní anóaboamma kéyiwirena umá kúra umá yiwîqmena Ítuma utáíye. ⁵² ánibo máqte-kayukama min-iyápóyábá ibiqá kéyareta máqe-uraae. miráimanibo Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá ibiqá íma yaráaro. min-iyápómá íma pukáíye. wemá paá aúwaguraiye.” téna Ítuma tiráíye. ⁵³ ánibo mi-káyúkámá Ítumma akáyáámmá timáketa yemá ítaraae min-iyápómá pukuráitataboata wíráa urááe. ⁵⁴ miráimanibo Ítuma min-ínáárúgóní ayáákaq múte káyaaqtorena tiráíye: “inaarúo, itóaao.” téna Ítuma tiráíye. ⁵⁵ ánibo min-ínáárúgóní aágoma yauwéqma itana páátákáá itó-itana Ítuma yeráwáqtábá ‘aáwaqa áméro’ tiráíye. ⁵⁶ ánibo min-ínáárúgóní anóayaa aboáma anómma iyánáaq urááyamanibo Ítuma akoqnáá-aimma timá-yimena ‘maami-qtátááqtábámá keráwáqá móra-waigomma íma timá áméro’ tiráíye.

9

tiyááka umá kaayaq-wáyúkama Ítuma awaaméqá

umáyikena yiwíkai-kayukama timáyíkaraiye.

¹ Ítuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá yááyama yorupamá yíkarena Ítuma akoqnáágaraq náápaaakaraq yímikaimma yemá waátáma mûtûq táí-aagomma waqtukéta ókon-oko-karima mamá atóbamayikareta ígáae téna yímikaiye. ² mikáké mikáyúkámá uréta Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba mó këteta karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaigaae téna Ítuma timáyíkaraiye. ³ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá máqte-qtataaqa ímáýáaro. yáumma amé uréire í-yátááqá íma mayéra kápiq-unamma íma mayéra naí-yátáákáráq mónekaraqa íma mamé uréire oro. kúberai-unamma kaayaqá íma mamé oro. ⁴ ánibo keráwáqá móra-naupaq uyábereqa paá min-náúpáq máero. ⁵ ánibo mikáyúkámá yeqtí-naupaq ímo tiwíqme wíyaqa keráwáqá timá tága-yimeraq tibíkáké obamá popoq umátuweraq kóeraq yauwéqma ókaraq íma oro.” téna Ítuma tiráíye. ⁶ miráitata iyápó-annama máqte-marupaqa yemá kóureta átê-wataama Áánûqtuqtaba kétima-yimeta karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraae.

Érôtima Ítuni watáama ítaraiye.

⁷ kíni Érôtima Ítuma máqte-qtataariq i-wáígóní watáama ítátuwaitana aúyánákómá mibáq kóuraiye. yaímma-wayukama téta ‘Yóóanema pukáipike itó-uraiye.’ téta tirááe. ⁸ káqo-kayukama tirááe: “Íráíyama pááq iyé tirááe.” ánibo tébakaq-wayukama tirááe: “mórama naayón-ámúné-náqá yauwéqma pukáipike itó-uraiye.” téta tirááe. ⁹ miráitana Érôtima maará-tiraiye: “kemá Yóóaneni aqnómmá

arátukaunamanibo min-náqá náawaq máitaraq kemá weqtábá mirán-áímmá kéitauno?” timátuwena mikáké Ítumma aúrapi aónane uráíye.

Ítuma taíbaq-wayukama (5,000) aáwaqa yímikaiye.

10 Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama yauwéqma iréta máqte-qtataariq on-ááímmá Ítukaq má-tima-amikaae. ániibo Ítuma yiwíkai-kayukama mibáq yiwíqmeta yenamáa móra-marupaq Beqtáirapaq urááe. 11 anaaékaqa taíganimma aarawaamá aónaraa-kayukama Ítun anaaé waqméta urááe. ániibo Ítuma kéyimonena amuqá maqyíkátuwena yemmá Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba watáama timá yímikaiye. ániibo mikákémá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

12 aabaúgómá kuperánéna kéitata kaayaq-ánná-wáyúkámá Ítunopaq iréta tirááe: “emá maa-káyúkámá timáyikénata yaímma-maruparaa meraráipaq wéyáwé umá watéta aáwaqa abáá-uma naaro. maan-áúkápáqô máunataama waayúkama íma máa-kaqmaapare.” téta tirááe.

13 miráimanibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá kenamáárîq maami-káyúkámá aáwaqa yímero.” téna Ítuma tiráíye. ániibo yemá tirááe: “ketáámá netuq-ááwáqá íma makáunataae. móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq makáunataae. ketáámá maami-káyúkátí aáwaqa ko meyáníq ónúnataabiyo?” téta ítama aónaraae. 14 miráuma taíbaq-wayukama (5,000) máqe-uraae. ániibo Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye:

“keráwáqá timá-yimiyata yemá áíkuma móra-tiyaapaq-tiyaaka-tiyaaka umá áíkuma máéro.” téna tiráíye. ¹⁵ miráuma iyápó-annama mi-káyúkámá timá yímewata teníq umá aarawaamá áíkuma máqe-uraae. ¹⁶ miráitana Ítuma móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaqá kátútai-noyaakaraq maténa Áánûqtukaq aúramma múte káonena ‘tíkáiye’ tiráíye. áníbo mi-nóyáákáráq yakaráq mapámma wení iyápó-annama yímitata yemá mamá aarawaamá yímikaae. ¹⁷ áníbo máqte-kayukama namá kanaaráq owata iyápó-annama aqtó-áqtó-ááwáqá áiqma tiyááka umá kaayaq-únámmá áíqturaae.

Pítaama abarokáq téna ‘Ítuma Metáíyae’ tiráíye.

¹⁸ móra-taoqa Ítuma wenamá nunamummá kétena máitata wení iyápó-annama Ítute máqe-uraae. áníbo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “aarawaamá keqtábá náawae kéteo?” téna tiráíye. ¹⁹ áníbo iyápó-annama yauwéqma tirááe: “yaímma-wayukama eqtábá Yóáanema nommá perai-naré kéte. áníbo yaímma-wayukama téta Iráíyae kéte. áníbo tébakaq-wayukama téta naayóbáq móra amuné-náqá pukáimma itó-uraiye kéte.” téta tewana ²⁰ Ítuma yauwéqma tiráíye: “keráwáqá kenamáárîq keqtábámá náawae téraq kéteo?” téna ítáitana Pítaama yauwéqma tiráíye: “emá Áánûqtuni Metáíyama yauwéqma tiwirái-náqóne.” téna tiráíye.

Ítuma téna ‘pukéq yauwéqma itó-onune’ tiráíye.

²¹ mirá-timatuwaitana Ítuma akoqnáá umá téna káqo-kayukama maamin-áímmá íma timá

yíméro téna iyápó-annama aammá áunikaraiye.
²² Ítuma móragaraq timá yímikaiye: “Waayúkagoni Áráaqa aíqa í-yátááqá mayáínata anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq áamáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá yinaaémma umáketa ikamíyana pukéna kaumo-kánáámá ánatainana keqnáámmá itó-iniye.” téna Ítuma wenamáárîq wetábá tiráiyé.

²³ ániibo Ítuma wení iyápó-annama máqtemma maará téna timá yímikaiye: “náawabi ketinaaé waránáae ténama wemá wenamáárîq wetábá awikátuwena wení kaapaq-yámá maména aati-aatimá mamé wínna-nakoma tinaaé waráino.
²⁴ náawabi wení aúwaraiqtaba aúyánámmá iténa yáqtoqma akoqnáá ínna-waigoma wení aúwaraimma aúyoranimanibo náawabi keqtábá aúwaraimma yuwénama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma paá yáqtoraniye. ²⁵ itáaro. móra-nakoma wetábá máqte-qtataaqa maa-márábíké kémayenamanibo matúq-matuq umá mái-auwaraimma ímáýáimma wení oótakoma nôro umákaniyo? ²⁶ ániibo móra-nakoma keqtábágárâq yiráátén-aiqtabagaraq agaeyábá énama Waayúkagoni Áráakoma wemá wetábá wení tágama-yataakaraq aboámá Áánûqtuni tágama-yataakaraq wení aokaq-káqtó-wáyúkágárâq kumínna-yupaama min-nákóqtábámá agaeyábá umákaniye. ²⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maanámo itó-uma máa-kayukama íma pukéta Áánûqtuma yabíkái-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítun áúgoma mamá aokarîq uráiyé.

28 min-áímmá timátuwena anaaékaqa miráuma
 abapaké kaumo-kánáámá yáwitana Ítuma Pítaama
 káwirena Yóáanema káwirena Yêmitima káwirena
 umáena anubaq nunamummá tínéna yíwíqme
 utáíye. 29 nunamummá kétena máitana Ítun
 óíkoma mamá aokaríq kéitana wení wáqtôgoma
 wayámmá auréna miráuma ókáá kamá tágaraiye.
 30 ánibo kaayaq-nákórátá Ítute watáama tirááye.
 min-nákámá Mótetiyya Iráíyae. 31 yenákámá
 tágama-yataakaraq kukéta máqte-qtataariq éna
 Ítuma Yérútáárebaq puíníqtaba watáama tirááe.
 32 Pítaagaraq kaayaq-nákátí yúrakoma yúgáibaaq
 itata yú wagínéta urááe. miráimanibo yemá
 waguréta máqeta anaaékaq itó-uma máeta Ítuni
 tágama-yataakaraq Mótetiyya Iráíyati tágama-
 yataaqa aónaraane. 33 Mótetiyya Iráíyama Ítumma
 ayuwéta kóíye. kéoyana Pítaama Ítumma maará-
 tima-amikaiye: “kawáá-nákô, ketáámá maakáq
 máunataama minná íráqône. ketáámá kaumo-
 námmá ónúnataae. móra-namma ení naané. móra-
 namma Mótetini naané. ánibo móra-namma Iráíyana
 naané.” téna Pítaama tiráíye. ánibo Pítaama íma
 ítama arútárenaboana min-áímmá tiráíye. 34 Pítaama
 min-áímmá kétena máiqtaba móra-konnakoma
 yawááq-umayikaitata yemá yáaqtaba urááe. 35 ánibo
 móra-aikoma maará téna mi-kónnápíké tiráíye:
 “maannáma ketáanine. kemá wemmá awaaméqá
 umákaraune. keráwáqá wenáama ítáaro.” téna min-
 áíkmá tiráíye. 36 min-áíkmá mirá-timatuwaitata
 yemá aónamma Ítuma wenamá máqe-uráíye.
 ánibo yemá yóyau kawaa urááe. mi-kánáaráqá
 mi-qtátááqô aónaaqtabama móra-nakomma íma timá

ámikaae.

*móra-iyapogopimma waátáma máin-iyapoma Ítu
mamá atóbamakaraiye.*

³⁷ aabáyaama min-ánúamá yuwéta kúmówana taíbaq-wayukama Ítumma aapaké kun aónaraae. ³⁸ ánibo mi-káyúkábíkémamá móra-nakoma anókaq wááqa yumátuwena maará-tiraiye: “yirááti-nako, kemá inaa kétune. emá ketáanikomma aónaao. kemá wemmá wenamá kímora-iyapoma ákáraune. ³⁹ ánibo mórama táí-aagoma min-iyápómá yáqtoqma akoqnáá uráitana páátákáá wááqa kéitana mamá aíbôriq kéumakaitana óyaupikema wayán-ágáregómá ôriq kéiyé. mi-tái-áágómá áú-aiqa aména íma yuwéna kégoiye. ⁴⁰ kemá ení iyápó-annayaba mi-káátágómá matuwaígáae téq inaa túnnamanibo yemá kanaaráq íma kématuwaae.” téna Ítumma timá ámikaiye. ⁴¹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá aarawaamá maa-kánááráq-wáyúkámá itáíq-itaiq íkéowanaboana keráwáqtí tíyakoma táíq éna íkárutaiye. kemá náaraq umá kanaawaq keráwáqtéma máeraq keráwáqtí ummaamá mayánúnô? mirá-timatuwena min-nákómmá timá ámikaiye: “ení iyápóma awíqme maabáq iyo.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴² min-iyápómá aapaqá kéíqtaba mi-tái-áágómá min-iyápómá mamá awéqtáma iyaabótukaiye. miráitana Ítuma waátáma aamá awáágútuwena min-iyápómá mamá atóbama aboámmá ámikaiye. ⁴³ minnáyaba máqte-kayukama Áánûqtuni anón-akoqnaama aónatuweta iyánáaq urááe.

Ítuma puíníqtaba kaumobáq tiráiyé.

ánibo mi-káyúkámá Ítuma máqteniq i-qtátááqtábá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: ⁴⁴ “keráwáqá maan-áímmô túnnama taákau makéra ítama arútáaro. pááqya-kanaabima anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maránóe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁵ miráimanibo iyápó-annama min-áímmá íma ítaraae. min-áíkoní áaikoma yepímmá aúyokuraitataboata íma ítama arútáraae. miráitata yemá ikatîq éta Ítumma min-áíkoní áaiqtabama íma ítama aónaraae.

náawaq anómma máiyó?

⁴⁶ yemá iyápó-annama itó-uma ánateta aamá téite éta náawaq anómma uyátá-maqma máiyó tiráae. ⁴⁷ ánibo mirá-yúyánámmá iyápó-annati iyáqnoaq wáitana pááqyan-iyapoma awíqmena má-ito-umakaraiye. ⁴⁸ ánibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma ketíwîkaq maa-pááqyán-iyápómá áwáqnaa énama minnâ kemmá tíwáqnaa íniye. ánibo móra-nakoma kemmá tíwáqnaa énama minnâ kemmá timátíkáitaq yúnna-waigomma Áánûqtuma áwáqnaa kéiyé. máqtemma keráwáqtí aúkáapikemma móra-nakoma miráuma pááqyan-iyapora umá maénama wemá uyátá-maqma anónaqa mániye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nako keráwáqá íma namuroíq umátikai-naqa minnâ keráwáqtí aanábóé.

⁴⁹ Yóáanema yauwéqma tiráiyé: “kawáá-nákô, ketáá móra-naqa aónáúnataama enáwîkake táí-aagomma kématuwaiye. miráimanibo wemá ketáái tinaaemma íma kéwaraipoataa ketáá aammá

áunakaraunatae.” téna Yóáane tiráíye. ⁵⁰ miráitana Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá min-nákómmá íma aammá áunakaaro. móra-nakoma keráwáqá namuroíq íumatikenama wemá minnâ keráwáqti aanábómíye.” téna Ítuma tiráíye.

yaímma Taméria-wayukama mááqa aúyaketa Ítumma paábaq watukááe.

⁵¹ Áánûqtuma Ítumma awíqmena wenôpaq uwínî-kanaama waaqókáq uráíye. miráitana Ítuma Yérutáárebaq ónáae téna mimórâ aúyánámmâ ítama yarútaiye. ⁵² ánibo Ítuma yaímma-wayukama timáyikáitata aamá maméta áqnáabaq urááe. aamá maméta kó-kayukama Taméria-wayukati pááqya-marupaq uyábéketa Ítumma yokaa umákaneta urááe. ⁵³ miráimanibo mi-márúkâq-wáyúkámâ Ítumma awíqmeta yeqtí naaúpaq uwíyábâ íma yíkaraiye. yemâ ítaraae. Yérutáárebaq yeqtí namuro-wáyúkámâ máápaq witatabóata Ítumma íawikaae. ⁵⁴ kaayaq-íyápó-ánnámâ Yêmitiyaa Yóáanema min-ááímmâ yenákámâ aónatuweta Ítumma maará-tima-amikaaye: “uyátárai-nako, ketáá Áánûqtnopake íramâ ááyaananataa mi-káyúkámâ kun agamá kautíníyô?” téta tirááye. ⁵⁵ miráimanibo Ítuma waeréna min-nákámâ min-ááíqtábâ yiwááguraiye. ⁵⁶ ánibo yemâ mikáké ôq-marupaq urááe.

móra-nakoma Ítun anaaé waráné i-naré.

⁵⁷ yemâ aapaq maré kéowana móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaaye: “máqte-marupaq wíné innabáqâ kegárâq anaaé waqmé ónúne.” téna tiráíye. ⁵⁸ ánibo Ítuma wemmâ makáqma aónanena

timá ámikaiye: “abááq-íyákómá muríánóbáq kémaidana numagómá ánáamma umárena kéwaimanibo Waayúkagoni Áráaqa waénúna-namma íma wáíye.” téna tiráíye.

⁵⁹ ánibo Ítuma káqo-nakokaraq timá ámikaiye: “emá ketinaaé waraao.” téna titana min-nákómá maará-tiraiye: “kanaaráq tiyúwénaq ketibomá ko mamá uqtamá kátuwerabiyo?” téna tiráíye. ⁶⁰ ánibo Ítuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá keqtábá íma itéta pukáa-kayukaraa-kayukama iyúwénata pukáíya-kayukama uqtamáyíkáaro. ánibo emá uré Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba átê-wataama mó-tima-yimiyo.” téna Ítuma tiráíye.

⁶¹ ánibo keqnáámmá móra-nakoma tiráíye: “uyátáraana-nako, kemá enanaaé waránáa kéunamanibo emá kanaaráq tiyúwénaq ketí waayúkama tiyáama mó yímíqma máéro timá yíkátuhero.” téna tiráíye. ⁶² ánibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “waayúkama náayubi Áánûqtuni aakaq áaimma átáma wínéna kéimanibo aati-aatimá anaaépaq naayón-ááíqtábá waéqma káonaipoana Áánûqtuma yabíkái-kayukabimma kanaaráq íuwiniye.” téna Ítuma tiráíye.

10

Ítuma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá timáyíkaraiye.

¹ anaaékaqa uyátárai-nakoma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá ókaraq awaaméqá umáyikena kaayaq kaayaq umá timá yíkáitata áqnáabaq

urááe. áníbo máqtemma anó-maruparabi pááqya-marupaqa Ítuma wíne i-márúpáq timáyíkáitata kówana anaaékaq Ítuma wíníqtaba uráíye. ² áníbo Ítuma mi-káyúkámá maará-tima-yimikaiye: “taíbaq aáwakoraa umá yópí âbuma karáimanibo taíbaq-mayai-wayukama íma mááe. miráínaq keráwáqá yókóní aboákáq nunamummá tíyana wemá Áánûqtuma yaímma mayaí-wáyúkámá timáyikainata wení aáwakaa ko mamá áíkuyikaino. ³ keráwáqá kóoro. áníbo ítáaro. akikérá umá máa-kayukati aúkáapi kaayoné-wámmá kokóri-araakaa umá timá-tikaunaq kégoe. ⁴ keráwáqá aapaqá yaímma-yataaqa títauq-anamma kápiq-unamma móneqa íma mamé oro. áníbo keráwáqá aapaqá íma aagamá waayúkate wataáma tero. ⁵ móra-naupaqa uyábereq áqnáabaqa maará-tero. ‘maan-náúpáq-wáyúkábímmá kaayoné-yátááqá waíno.’ téra tero. ⁶ áníbo móra-nakoni áyákoma kaayoné ínna-naqa min-náúpáq máinaqa minnámo kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma min-nákópí yuwáiyanaq ko waíno. ááqibo móra-nakoma ímo mirá énama kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma yawwéqma keráwátôpaq yíno. ⁷ keráwáqá mimórá-náúpáq áátuma máéro. áníbo min-náúpáq máiyata yemá aáwaqa timéta nommá timéta íyamma naaro. mayaíráq-nákómá kanaaráq wení meyámmá mayániye. miráínaq keráwáqá óq-naupaqa móra-mora umá íoro. ⁸ áníbo keráwáqá mera-márúkáq uyáberaiyata mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí naaúpaq tiwíqme wíyaqa kanaaráq uréraq yemô timíyan-aawaqa naaro. ⁹ áníbo mi-márúkáq karí-wáyúkámá mamá kátobamayikeraq mirá kéeqa yemmá maará

téraq timá yíméro. ‘Áánûqtuma yabítikani-waigoma keráwáqtí waaqókáq maíye.’ timá yíméro. ¹⁰ ániibo keráwáqá móra-marukaq wíyata mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí naaúpaq íma tiwíqme wíyaqa kanaaráq keráwáqá mi-márúkóní aakaq ko itó-uma máera maará-tero. ¹¹ ‘keráwáqtí maa-márúkáké kaítôgoma ketáái tibíkáq aráápaimanibo ketáámá popoq umátuwaunanataa keráwáqtôpaq yauwéqma wiyé. atéráaro. Áánûqtuma yainái-kánáágómá keráwáqtí táí-meyakaraq waaqókáq kéíye.’ tero. ¹² kemá keráwáqá kétima-timune. mi-márúkómá keráwáqá íma tiwiráiya-marukoma Tótôma-marukoma uyátá-maqma anómma táí-aimma wánipoana aqtó-kánáaráqá Áánûqtuma Tótôma-marukomma paru umáyikena íma tiwiráiya-marukomma íma paru umáyikaniye.” téna Ítuma tiráíye.

yáimma-marupaq-wayukama yirummá íma waéráa-kayukati tiruno.

¹³ Ítuma óq-aimma tiráíye: “keráwáqá Ítiráaeo-marupaq-wayukao, ítáaro. Tiyórátini-wayukao, keráwákáq táí-yataaqa anómma pááq íniye. Beqtáira-wayukao, keráwákáq táí-yataaqa anómma pááq íniye. ániibo kemá keráwáqtí márûkaq awaaméq-yátáárîq únnaiq umá móra-nakoma Tááíranapaq Tááyabakaraq awaaméq-yátáárîq énama kanaaráq naayóbáq yemá unáá káréqomma wáqtôraa yáútúma itoréta kanabí máeta yirummá waeráune téta yiráátiraae. ¹⁴ aarawaamá mamá yainánéna ínna-kanaaraqa Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yemmá anónnáma táí-meyamma Áánûqtuma

yimínímanibo keráwákáq uyátá-maqma anómma anónnáma táí-meyamma timíniye. ¹⁵ ánibo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá múte yaúmeq Áánûqtukaq uwínô? miráinomanibo keráwáqá paá Tááqtaani márûpaqa iyaabótuwanoe.” téna min-áímmá Ítu tiráiyé.

¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “móra-nakoma keráwáqtí táama itáina-nakoma minná ketáama kéitaiye. ánibo móra-nakoma keráwáqá anaaémma umátikenama minná kemmá anaaémma umátikaniye. ánibo móra-nakoma anaaémma umátikenama min-nákómá kemmá timátíkáitaq yúnna-naqa Áánûqtumma anaaémma kéumakaiye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuni abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá yauwéqma irááe.

¹⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá Ítuma timáyíkaraimma yauwéqma iréta yimuqá ôriq umá kémareta maará-tiraa: “uyátáraana-nako, ketáá enáwîqa yaúnanataa táí-aagoma waayúkabike paábaq yá-uraa.” téta Ítumma timá ámikaae. ¹⁸ ánibo Ítuma timá yimikaiye: “kemá Áánûqtuni márûpake Tááqtaama aabáyúraa yoqména páátákáá kuqtitaq aónaraune. ¹⁹ itáaro. kemá keráwáqá akoqnáama tímikaunaboaq keráwáqá kanaaráq iraakabayaakógáráq áwáábiquwabaalikokaraq títauqnapo yamá káraapeq Tááqtaani akoqnáama uyátánoe. ánibo móra-yataakoma kanaaráq íma mamá keráwáqá táíq umátikaniye. ²⁰ miráimanibo keráwáqá táí-aagoma keráwáqtí táama ítáiqtabama timuqá íma maránómanibo

Áánûqtuma máipaq keráwáqtí tíwîqa kágamaraibo minnýayaba timuqá máraaro.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma amuqá maréna Áánûqtuma aboákáq ‘tikáiyē’ tiráiyē.

²¹ mi-kánááráqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítun áyáqnohaq mamá amuq-yatááqá pááq itana Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, ení márûpaq-wayukagaraq maa-márábí-káyúkágáráq uyátárai-nare. kemá minnýayaba ‘tikáiyē’ kétune. emá maami-qtátááqá itaí-yátááqá itéta ‘aamá Ítaraunatae’ kéte-kayukabima mamá áuyoqyike aamá íma itéta paá-wayukama káyiraatene. owé. ketiboó, ení akaí-yátáákómá mirá-uraiye.

²² ketibomá máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiyē. ániibo móra-nakoma kemmá áanikomma íma timónaraibo ketibomá wenamáq kemmá áanikomma kétimonaiye. mórai q umá móra-nakoma ketibommá Áánûqtumma íma aónaraibo áaniko kemá kenamáa káonaune. ániibo waayúkama náayuwabi áanikoma kemá yiráátenaaq únna-wayukama yegáráq ketibommá Áánûqtumma káonaaē.” téna Ítuma tiráiyē.

²³ yemá iyápó-annama yenámáa Ítute máawana yeqtôpaq waeréna Ítuma maará-tiraiye: “náayuwabi keráwáqá aónaa-qtataaqtaba yemá yimuqá kémaraae. ²⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá taíbaq amuné-wáyúkáwábi taíbaq kíni-kayukama keráwáqá íbêqa aónaa-qtataaqa aónanaae temánibo yemá kanaaráq íaonaraae. ániibo keráwáqá íbêqa ítáan-aimma ítánáae temánibo yemá íma ítaraae.” téna Ítuma tiráiyē.

Tamériabake-nakoma namuro-nákómmá arummá umákaraiye.

25 mikáké mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma itó-urena Ítumma makáqma aónanena uráiyē. ánibo wé Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, kemá náaraq éraq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnô?” téna ámáan-aimma yirááti-nakoma tiráiyē. 26 ánibo Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “nóinae ténawaq Áánûqtuni wataáama agamatán-áikómá kėtiyo? emá náaraq umá kéyoraútono?” 27 titana min-nákó yauwéqma tiráiyē: “mútûq arummá káme ení akoqnáágarag arun-íyápógógárag máqtemma aúyánákárag ení uyátárai-nakomma Áánûqtumma weqtábá akaíno. ánibo enamáárîq eqtábá ákáiniq umá enamakaq náawabi maína-waigoqtaba akaíno.” téna agamatán-áikómá tiráiyē. 28 ánibo Ítuma timá ámikaiye: “emá áraimma arupú umá téne. emá miráuma ténaiq emá kanaaráq matúq-matuq umá mánone.” téna Ítuma tiráiyē.

29 miráimanibo mi ámáan-aimmo yirááti-nakoma wenamáárîq wenáwîqa mamá íraqônîq íyábá ákáitana timá ámikaiye: “ánibo ketimakagô máinaqa minná náawabiyo?” téna tiráiyē. 30 ánibo Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyē: “móra-nakoma Yérutáábake yuwéna Yérikobaq kukáiyē. ánibo moyá-káyúkámá aapaq aónatuweta máqte-qtataaqa yabímayeta ikámma taítawaa umákaraae. yemá miráumatuweta kóuraae. anaaékaqa min-náqá aapi máena wemá puíné uráiyē. 31 ánibo mikánááráqá móra monoq-káwáá-nákómá min-ámmá

waqmé kukáiyē. Táméria-naqa aónawaaena yuwéna kótámaqtuwena aan áwábake kóuraiye. ³² móraiq umá móra Aríbae-annabike-nakogaraq min-ápáq iréna min-náqá ya aónatuwena kótámaqtuwena aan áwábaq maréna kóuraiye. ³³ miráimanibo Támériabake móra-naqa ikámaraa-nakoni namuro-nákómá min-ápáq maréna min-náqá máikaq iráiyē. ániibo wemmá aónaimma áyáqnoabaq aruqtabá umákaraiye. ³⁴ ániibo amakaq uréna matawékaraq wááéni-nokaraq atíma náopi atáá-umakatuwena min-náqá mûte yaúma wení ótiraa-kakoni ámûraaq abímmá ayákaraiye. ániibo awíqmena min-náqá waabá-káyúkámá kówate-yawate o-náúpáq mó ákarena yabírákaraiye. ³⁵ ániibo min-náúpáq wamarááyakake aabáyaanapimma mi kówate-yawate-nakoni aboámmá móneqa móra-wayukama ámíqtuwena maará-tiraiye: “emá maa-nákókáq yabíqma arútárenana yaímma ení móneqa maami-nákókákô kói-naqa kemá yauwéqma yéqa yaímma-meyamma yauwéqma aménúne.” téna tiráine. ³⁶ íbêqa emá náaraq téq aúyánámmá kéitaano? kaumo-wáyúkámá maréta yewana moyá-káyúkámá ikámaraa-nakomma náawaq amakaq máitana áwáqnaa iníkáámá uráiyô?” téna Ítuma tiráiyē. ³⁷ ániibo ámáan-aimma yirááti-nakoma maará-tiraiye: “min-nákómá arummá itana áwáqnaa i-naré.” titana Ítuma timá ámikaiye: “emá uré min-nákómá iníq uwo.” téna namuro-wáyúkáyábágáráq wemmá Ítuma timá ámikaiye.

38 yemá maré owana Ítuma wení iyápó-annate móra-marupaq uyábékaae. móra-inikoni áwîqa Máátaae. wemá Ítumma awíqmena wení naaúpaq uráíye. 39 Máátaani áúkoma wení áwîqa Máríaae. ánibo Máríaama iréna uyátárai-naqa Ítuni aítaupi maraq ya máena Ítun áama ítaraiye. 40 miráimanibo Máátaama uri-uri kéena aáwaqa mamá yokaa kéitana aúyánákómá wéyáwé uráíye. miráitana Máátaama Ítunopaq uréna maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, ketúkoma kenamáa tiyúwáitaq máeq aáwaqa mamá yokaa kéune. minnáyabama emá íyaq aúyánámmá kéitaano? emá Máríaamma timá ámínana wemá ya tíwáqnaa íno.” téna Máátaama tiráíye. 41 miráitana uyátárai-naqa Ítuma Máátaamma maará-tima-amikaiye: “Máátaao, emá netuq-áúyánámmá kéite máqte-qtataaqtaba ummaa kéyaane. 42 miráimanibo móra-yataaqtaba íma wáitana abáá kéíye. ánibo Máríaama íráqô-qtataaqa mayánéna kéíye. Máriaanopake íráqô-qtataaqa íma paábaq matuwániye.” téna Ítuma tiráíye.

11

nunamummá tí-ááímmá

1 Ítuma móra-aukapaq nunamummá kétena máqe-uraiye. ánibo anaaékaqa nunamummá timá ánatatuwaitana mórana wení iyápó-annabike-nakoma maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, nunamummá tí-ááímmá keqtáá timá tiráátiyo. miráuma naayóbáqá Yóáanema wení iyápó-annama timá yiráátiraine.” téna tiráíye. 2 ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye:

“keráwáqá nunamummá tínéqa maará tero.
keqtibotááo, emá yabíkáánnamarukaq máanana
enáwíkoma aokaq wáíye.

emá yabíkáánnayataaqa maabáq kumíno.
ení márûkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-
márábikaráqá enaúyánámmá waránátaae.

³ íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo.

⁴ ketáái otaa-qtátááqá mamá paábaq kéyuwe
awikátuwaao.

miráuma otaa-qtátáárîq umátíkáakayukama yeqtî
otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa ti-
wikátukaunataae.

emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma
mamé iyo.”

téna Ítuma wení iyápó-annama nunamummá timá
yiráátiraiye. ⁵ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye:

“ánibo keráwáqtî aúkápíke móra-nakoma wení
aanábómá máinaáboana min-nákómá nokáámma
uréna wení aanábógómmá maará téna mó-tima-
amikaiye. ‘ketí aanábógô, kemmá aáwaqa timiyo.

⁶ ketí aanábó-nákómá ayáqtááqamma uréire
éqéna ketôpaq yimmá aáwaqa aménúna-yataaqa íma
makáune.’ téna tiráíye. ⁷ ánibo naaúpaqo máitana

yaqtabá ko ítái-nakoma maará téna yauwéqma
tiráíye. ‘kemmá ummaa-yátááqá ítíme ítíwautuwo.
oqtamá aúyakuraitana ketí iyápó-annagarataa túmá

waguráunataae. kemá íma ító-ureq móra-yataaqa
aménúne.’ téna tiráíye. ⁸ ánibo nôraq uráiyô? min-
nákómá wení aanábóé téna íma ító-urena aáwaqa

íaminiye. kemá kétima-timune. emmá agaemá
íma ínaaboaá ókaraq itaa-itaá inanamá wemá ító

éna máqte-qtataaqtaba ónna-yataaqa emmá amíniye.

⁹ ánibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá

Áánûqtukaq nunamummá tíyana Áánûqtuma móra-yataaq keráwáqá timíno. keráwáqá móra-yataaqtaba abáá kéeqa kanaaráq aónainoe. oqtaráq pagé-page tíyanama Áánûqtuma oqtamá ítikaniye. ¹⁰ máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamummá tétama yemá mayaínoe. móra-nakoma nóiqtababi abáá énama wemá aónaniye. ánibo náawabi oqtaráq pagé-page títanama Áánûqtuma oqtamá iyakaniye. ¹¹ keráwáqtí aúkápikema móra-nakoni áanikoma aboáqtábá ‘noyááqa timiyo’ títanama aboámá kanaaráq iraakabayaammá amíníyô? ¹² ánibo áanikoma aboáqtábá ‘kokóri-amuqa timiyo’ tinnayaba kanaaráq aboámá áwáábiq-wamma uwabaaimmá amíníyô? minnágaraqa ímiye. ¹³ ánibo keráwáqá táí-wayukamanobo íráqô-qtataaq keráwáqtí iyápóma yimí-áímmá káonaae. miráinataa ketáá minnáyabataa káonaunataae. ketibotáá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakomma wekáq nunamupí itaiyanama yemma wení Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

yemá téta ‘Ítuma Piétebugaraq mayaíma kémayaiye’ tirááe.

¹⁴ móra-nakoma aamá íma téna máin-nakopike Ítuma táí-aama waqtukáiyé. ánibo mi-káátámá paábaq kóitana óyauqo aúyaki-nakoma aamá áaimma átama tiráiyé. miráitata aarawaamá taíbaq iyánáaq urááe. ¹⁵ ááqibo yaímma-wayukama maará-tiraa: “Piétebuma táí-aagoni kawáá-nápóana Tááqtaani akoqnaárake Ítuma waátama kématuwaiye.” téta tirááe. ¹⁶ ánibo yaímma-wayukama Ítumma makáqma aónaineta Ítuqtaba mórama anón-awaameq-yataariq

ínataa aónaano tirááe. ¹⁷ miráimanibo Ítuma mi-káyúkátí yúyánámmá aónatuwena maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “móra-marukaq-wayukama yaíkaa uréta ááíqa íyana mi-márúqá íma íráqóniq umá paá wániye. móra-anna-wayukama yaíkaa uréta wenikamé-wenikame étama min-ánná-wáyúkámá íma íráqóniq umá paá mánoe. ¹⁸ keráwáqá téq keqtábá Piétebuni akoqnáárake táí-aagomma kématuwaane kétéwaq minnáyaba kétune. áníbo Tááqtaani waayúkama yaíkaa umá kaayaq-ánnáíq uréta ááíqa íyanama Tááqtaani akoqnáámá íma wániye. ¹⁹ móra-nakoma Tááqtaani akoqnáánapo táí-aagomma íma kanaaráq kématuwaiye. Ítiráaeo-wayukao, áraimma Piétebuma tíwáqnaa kéi-naqo waátáma kématuwaanana kanaaráq náawaq keráwáqtí iyápóma yíwáqnaa ínatawaq yemá táí-aama matuwánô? miráinata keráwáqtí iyápóma iyuwáiyata min-áímmá árainabi íabiyo téta ítama aónaaro. ²⁰ miráimanibo Áánûqtuni akoqnáárake táí-aama kématuwaunaboana minnáyaba Áánûqtuma yabíkai-waigoma keráwákáq áqa íráiye.

²¹ itáaro. Tááqtaama mórama akoqnáá-nakoraa umá iyebó umátorena wení naaóq yabítuwena máinanama kanaaráq wení máqte-qtataaqa paá wániye. ²² miráimanibo káqomma uyátá-maqma akoqnáá-nakoma íréna min-nákótê ááíqa umá uyátenama min-nákóní tokóruyakaa-puma wení iyebómá máqtepaq min-nákómá aúyánámmá itáíq-itaíq i-qtátááqá maténa máqte-qtataaqa yaímma káqo-kayukama yimíniye.

²³ itáaro. móra-nakoma ketí aanábómá ímo maénama minná wemá ketí namuro-náqíye. móra-

nakoma ketê íma mamá áíkuyenama wemá ketí waayúkama mamá waqmé wéyáwé kéumatuwaiye.” téna Ítuma tiráiyé.

waátáma yauwéqma iráiyé.

²⁴ Óqa waéqma itái-áímmá Ítuma timá yímikaiye: “ánibo táí-aagoma móra-nakopike yuwéna paábaqo kégowenama kokoq-márábáq kóurena aagamá máni-maruqtaba abáá kéiyé. mi-tái-áágómá máni-maruqa ímo aónénama wé maará kétiye. ‘kemá yauwéqma maéwauna-naupaq ko mánune.’ téna kétiye. ²⁵ ánibo mirá-timatuwena yauwéqma ko aónaimma naayóbáqô maéwai-namma kuyúqtuketa yokaa umákaae. ²⁶ miráitana mi-tái-áágómá uréna káqomma abapaké kaayaqá uyátá-maqma táí-aama ko yiwíkена min-nákópí ya máqe-uraae. ánibo naayóbáqá min-nákómá táíq umá máqe-uraipoana íbêqa wemá uyátá-maqma anómma táíq umáguraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

amuqá marai-yátááqá mayái-ááiné.

²⁷ Ítuma min-áímmá ti-kánáaráqá taíbaq aarawaamá máqe-uraae. ánibo móra-inimma mi-káyúkátí aúkáapi máin-inikoma maará téna ááyama tiráiyé: “móra-inikoma naayóbáqá marákáraitaa wení náama naráána-inikoma ké itáúnama wemá amuqá kémaraíye.” téna min-íníkomá tiráimanibo ²⁸ Ítuma maará-tiraiye: “mirá íma téaq maará tiyo. Áánûqtun áama itéta anaaé waráiya-kayukama yemá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

yáimma-wayukama ‘anómma awaaméq-yátááqá aónanaae’ téta tirááe.

29 taíbaq-wayukama ayú yagéguyowana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “Íbêqa maa-kánááráq-wáyúkámá táí-wayukamoe. yeráwáqá móra anómma awaaméq-yátááqá aónanaae kéte. miráimanibo kemá móra anómma awaaméq-yátááqá íma yiráátenunamanibo kímora Yónaama anómma awaaméq-yátááqá yiráátenune.

30 naayóbáqá Yónaama Áánûqtuni awaaméqá máena Nínibeq-wayukabi timá tágayimikai-qtataaqa pááq uráine. móraiq umá Waayúkagoni Áráaqa Áánûqtuni awaaméqá íbêq-wayukabima pááq uráie. 31 anaaékaqa Áánûqtuma aarawaamá mamá kéyainainana móra-inikoma kaapaq-áúkápáké (kúínima) itó-uma iréna íbêq-anna-wayukati táí-aaimma mamá pááq íniye. min-íníkomá maa-marágóní aqtóráké wemá iréna Tórómónima wení itaí-yátáákóní áaiqtaba timmá ya itaraimanibo keráwáqá íbêq-kanaama íkeitaae. maakáqá Tórómónimma uyátáni-naqa maa máieye.

32 Áánûqtuma aarawaamá yainánéna ínna-kanaaraqa Nínibeq-wayukama itó éta keráwáqtí kúmiq-yataaqtabama awaaméqá ínoe. ánibo Nínibeq-wayukama Yónaama aamá timmá itéta yirummá waékáae. miráimanibo íbêqa Yónaamma uyátáni-naqa maa máieye.” téna Ítuma tiráieye.

áúgoni ómmá

33 waéqma itaí-áímmá Ítuma tiráieye: “waayúkama ómmá kúraqma yaaregóní aménááparábi tawegóní aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma abarokáq yaareráqá makáawata waayúkama min-náúpáqô kéyetama ómmá

kamá tágaimma káonaa. ³⁴ túramma keráwáqtí túgoni óné. ánibo túrakoma íráqôniq uráinanama keráwáqtí máqte-tuyanamma táganiye. ánibo túrakoma táíq umágínanama keráwáqtí máqte-tuyanamma kumayuqá aurániye. ³⁵ miráinaq keráwáqá yabíqma arútáaro. keráwápímô tágain-okoma kumayuqá auráinabo ³⁶ keráwáqtí máqte-tuyanamma tágama wáinanana móra-aukapaq-turapimma íma kumayuqá auráinanama kanaaráq miráuma ókómá tirunóbáké kamá tágainikaa umá táganiye.” téna Ítuma tiráiyé.

Pérati-wayukagaraq yirááti-wayukagaraq táí-aaimma tarôq urááe.

³⁷ Ítuma min-áímmá timátúwáitana móra Pérati-nakoma Ítumma ááyama awíqmena wení naaúpaqa aáwaqa nainéna uráiyé. miráitana Ítuma aáwaqa naí-yááréráq ko máqe-uraiye. ³⁸ ánibo mi-Pérátí-nákómá aónaimma Ítuma áqnáabaq ayáámma íma tete éna paá aáwaqa mamá kénaiqtaba aónawaaena Pérati-nakoma iyánáaq uráiyé. ³⁹ miráitana uyátárai-nakoma Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá Pérati-wayukama keráwáqtí tirunóbáqá miráuma káápuwabi táápekoni amegaa-áúráqá tete umá íráqôniq umátúwáanikaa uráiyé. ánibo keráwáqtí tirunóbáqá táí-aaikoma ógikaiye. ⁴⁰ keráwáqá aíbôq-wayukae. móra-nakoma Áánûqtuma amegaa-áúrákáráq arunóbákáráq íyaq tarôq kéiyó? ⁴¹ ánibo keráwáqtí táápepi wái-qtataaq yáayaba o-káyúkámá yimíyana mikáké máqte-qtataakoma tirunóbáqá íráqôniq umátikaniye. ⁴² keráwáqá máqtemma anónabi pááqyan-aawapikema yoráuma tiyáákabike

kímora mamá Áánûqtumma kámemanibo aamma kárabaae. Áánûqtuma tirummá amí-ámmá yukááe. mi-kááyáq-yátááqá waránómma Áánûqtumma tirummá améq áamáan-aimma wáráaro. ⁴³ keráwáqá Pérati-wayukao, atéráaro. keráwáqá monoq-náúpáq aarawaatí yúbáq máiyaba ôriq umá kêtikaitana waayúkama álkuiyakaq ‘anón-nare’ téq miráó-maarao timá-tikaiyaba ôriq umá kêtikaiye. ⁴⁴ keráwáqá atéráaro. keráwáqá miráuma pukáa-kayukama uqtamáyíkáraa-mararaama aúpáq maranóbáq wáitata waayúkama yúramma íma aónéta ámûraaq yítuqa yamáe uréire oníkáá-káyúkámá keráwáqá Pérati-wayukama mááe.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁵ mórana áamáan-aimma yirááti-nakoma Ítun áaraq yauwéqma téna maará-tiraiye: “yirááti-nako, emá mirá té ketáágáráq timá táwîq kéumatikaane.” téna tiráiyé. ⁴⁶ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá áamáan-aimma yirááti-wayukao, atéráaro. keráwáqtí ummaa-ámáán-áímmá aarawaatí yímûraaq mûte kémaraawata yemá mûte mayánôqtabama kammáa kámagoe. miráitaq keráwáqá móra tiyáánapo íma ánékuqma min-úmmáá-yátááqá mûte mayánóniq éq yíwáqnaa kéoe. ⁴⁷ keráwáqá atéráaro. keráwáqtí títaubikoma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamowaq keráwáqá mi-káyáukáyábá mararaakaqá íráqô-kuruma umá kéikuyikaae. ⁴⁸ keráwáqtí títaubikoma naayóbáqá nôrabi uráá-qtataaqtaba paá mimórá túyánámmá kéitaae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma uqtamá yíkátuweq yeqtí mararaakaq íráqô-

kuruma umáyíkaraae. ⁴⁹ miráitana Áánûqtuma íráqômma itái-yátáápíké maará téna tiráine: “ketí amuné-wáyúkámá kemá awaaméqá umáyikeq timáyikanune. yaímma mamá táíq umáyiketa yaímma yíkamma puínóe. ⁵⁰⁻⁵¹ miráiyata íbêq-kanaaraq-wayukama yeqtí yítaubikoni anónnáma táí-meyamma mayánóe. áqnáabaq-kanaarake aqtó-kánáaráqá Êboyaa Tékaráiyama yíkakaane. Tékaráiyamma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégaráq waayúkama máirakaraq aúkáapimma ikákaane. ketí amuné-wáyúkámá yíkakaakayukayaba íbêq-kanaaraq-wayukama yemá anómma táí-meyamma mayánóe. ⁵² keráwáqá áamáan-aimma yirááti-wayukama keráwáqá atéráaro. aamá ítama arutái-óqtáraké kíma matokáamanibo íuyaberaamma aammá aúyakaawata káqo-yuma uyáberanaae temmá keráwáqá aammá káuyaraae.” téna Ítuma tiráie. ⁵³ Ítuma min-námmá yuwéna máápaq kumá yaúbaitata áamáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Ítun-aubi maránôqtaba kammáa amáguraae. ánibo yemá máqten-aimma ítama aónaineta makáqma aónaraae. ⁵⁴ miráitata yemá Ítumma kawáá umátuweta máeta móra-aimma tínata Ítuni áúbi maréta aamá ítama yainánéta urááe.

12

kaaqaari-ááíqtábámá atéqma máero.

¹ netuqyaa taíbaq-wayukama titipáa umá waayúkama ámûraaq-amuraaq éta yaímma yatámówaniq umá áíkuma máqe-uraae. ánibo mikánáaráqá Ítuma wení iyápó-annama áqnáabaq

maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Pérati-wayukati pááqya-qtataakoma (yíqti) anómma auráiyábá atéráaro. Pérati-wayukati kaaqaari-yááíqtábá kemá kétune. ² máqte-qtataaqa aúpáq aúyoqma wáinna-yataakoma anaaékaqa abarokáq pááq íniye. máqte-qtataaqa yawááq umá wáinna-yataaqa anaaékaqa waayúkama aónainoe. ³ miráinaq keráwáqá máqten-aimma nokáa kumayupí máeq tíyan-aimma wágááma tínoe. ánibo keráwáqá máqten-aimma yaákareq timú-timun-aimma naaúpake tíyan-aimma máápaq máeta ááyama tínoe.

waayúkagoma kímora-yataaqtaba áaqa ikatíno.

⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, kemá Ítuma keráwáqá maará téq kétima-timune. keráwáqtí amegaa-túmá waayúkama tíkamma kanaaráq puínôqtabama ikatíqa íoro. anaaékaqa mi-káyúkámá ókaraq móra-yataariqa kanaaráq íumatikanoe. ⁵ keráwáqá áaqa ikatínô-waigomma kemá tiráátenune. minnámô Áánûqtumma áaqa keráwáqá ikatéro. wemá wení náápaamma wáipoana anaaékaqa waayúkama iramá káíq-kaiq-irabi yaúma iyaabótuwaniye. owé. kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. wenáaqa ikatéro.

⁶ keráwáqá káonaae. waayúkama móra-tiyaapaq-numama karogaro-mónéqá kaayakáké meyáníq kéoe. miráimanibo mórama pááqya-numagoqtabama Áánûqtuma íma awimmá kégamakaiye. ⁷ keráwáqtábá Áánûqtu máqte-qtataaqa kawáá kéenapoana keráwáqtí tiqnótáuma wemá yoráutukaiye. keráwáqá ikatíqa íoro. keráwáqá taíbaq pááqya-numagoni meyámmá uyátá-makuraae.

Îtun-awiqa yai-ááímmá

⁸ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma aarawaatí yúrikaq ketíwîqa yéna ‘emá kennáé’ tîнна-waigomma waayúkagoni Áráakoma Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúrikaq wemmá móraiq umákanune. ⁹ ániibo móra-nakoma aarawaatí yúrikaq keqtábá ‘kemá íma wenámúne’ téna mi wakaráinna-nakomma waayúkagoni Áráakoma weqtábá móraiq umá Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúrikaq wemmá wakárakaniye.

¹⁰ Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táíq umákainanama Áánûqtuma mi-kúmiq-yátááqá paábaq matuwéna awikátuwanimanibo wení Aokaq-Áágóqtábá móra-nakoma timá táíq énama min-nákóní kúmiq-yataaqa Áánûqtuma íma paábaq matuwéna awikátuwaniye.

¹¹ taákaq máraáro. yemá keráwáqá ketinaaé waráiyataba tiwíqmeta Íbaru-monoq-nauparabi kámááni-wayukati yúrakarabi anómma náápaakaraq matokáiya-kayukati yúrikaqo tiwíqme wíyaqa keráwáqá ikatîqa íma éraq ‘ketáámá nóine ténúnataabiyo’ téq ítero. ¹² Áánûqtuni Aokaq-Áágómá é mi-kánáábí tiráá tîнна-aimma tínoe.” téna Îtuma tiráiyé.

móneqa netuqyaa makái-nakoma aîbôqnaabog urái-waigoni waéqma itai-áímmá

¹³ mi taíbaq-wayukabike móra-nakoma Îtumma maará-tima-amikaiye: “yirááti-nako, emá ketiwaammá timá ámínana ketiborátái oótamma ketáá tímikaimma yaíkaa umá kemmá tímíno.”

téna tiráiyē. ¹⁴ ánibo Ítuma min-nákómma maará-tima-amikaiye: “nôraq íyo? náawaq keráwáqtí táama ítama yainai-náqá kemmá awaaméqá umátíkarai keráwáqtí oótamma mamá yainai-náqá awaaméqá umátíkaraiyo?” téna Ítuma tiráiyē. ¹⁵ ánibo Ítuma maará-tima-yimena tiráiyē: “keráwáqá atéráaro. atéqma keráwáqá máeraq móra-yataaqtabama íma túran-anna-aaro. keráwáqtí árain-auwaraimma maa-marábín-ótámmá nôraq umá-yataarabi makáána-waigoqtabae téna íma wáiyē. ¹⁶ ánibo Ítuma mórama waéqma itai-áímmá maará téna timá yímikaiye: “mórama móneqa taíbaq makái-nakoni yópímmá taíbaq-aawaqa áyóki uráiyē. ¹⁷ wemá aúyánánóbáqá maará-tiraiye. ‘íbêqa kemá náaraq ónúno? ketí máqten-aawaqa mamá maránúnama anón-namma íma wáiyē’ téna ¹⁸ aúyánánóbáqá timátuwena ‘kemá maará-onune’ tiráiyē. ‘kemá ketí naammá yawítima anón-namma umákeq min-náúpáqá ketí aáwaqa wítima kémareq ketí íraqô-qtataqa min-náúpátáá mamá maránúne.’ téna aúyánámmá ítaraiye. ¹⁹ ánibo kemá keti-makómmá maará téq timá ámenune. ‘timakô, taíbaq ení íraqô-qtataqa taíbaq wáena netuqyaan-áúqá yáwiye. ánibo emá íbêqa aagamá mááo. emá aáwaqa né nommá né kée amuq-yatáápí mááo.’ téna aúyánánóbáq tiráiyē. ²⁰ miráimanibo Áánûqtuma maará-tima-aminiye: ‘emá aíbôq-naqone. emá íbêqa-nokaa puínóne. ánibo máqte-qtataqa yokaa umáraanama minná náawaq mayáníyô?” téna tíniye. ²¹ miraráá umá waayúkama yeqtí máqte-qtataqa yetábá maqma ayúma kéguyomanibo Áánûqtuni aúrakaqa áwáyoq-wayukama mááe.” téna Ítuma waéqma itai-áímmá

tiráiye.

taíbaq-auyanamma itái-ááímmá

²² Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí tú-araiqtabama netuq-túyánámmá íma itéraq ketáámá nóinawaq nánúnataabiyo? Ítero. ánibo keráwáqá keráwáqtí túyabama netuq-túyánámmá itéraq ketáái túraqa nóinawaq yawááq-onunataabiyo? Ítero.

²³ túwaraimma minná aáwaqa íma wáíye. ánibo keráwáqtí túma minná íma unáákáqtôma wáíye.

²⁴ keráwáqá numagóqtábámá túyánámmá ítama aónaaro. yemá yómmá yoréta ánáyumma íma kéubetaboata aáwaq-naupaqa íma mamá káikuyoe. yeqtí aáwaq-namma íma waéna máqte-qtataaqa maránô-namma íma wáimanibo Áánûqtuma aáwaqa kényimiye. keráwáqá aarawaamá numagómmá umaatamá uyátáraae.

²⁵ keráwáqtí aúkáapike náawaq netuq-áúyánámmá iténama kanaaráq wení pááqya-kanaama mamá ayátáákakaa umá paá mániyo?

²⁶ netuq-túyánámmá itéq keráwáqá móra pááqya-qtataariq íma ínómanibo nôraq itaráq keráwáqá yaímma-yataaqtabama netuq-túyánámmá kéitaao?

²⁷ keráwáqá wírááti-yataaqa yópí wái-qtataaqaq túyánámmá itáaro. yemá mayaímá íma mayéta wáqtôma íma tarôq kéoe. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá kéitaae. naayóbáqá Tórómónima miráuma íráqô-qtataaqa taíbaq makáimanibo maami-kírááti-yátáákáá umá íráqô-qtataaqa íma makáine.

²⁸ wé íbêqa námá-karaa-qtataaqa yópí wáitata aabáyaama káráma irabí kágatuwaae. ánibo mirá-námá-karáá-qtátááqá

minná Áánûqtuma yaqnammá kéyabiqyikaiye. miráinaq keráwáqá mikáq aónainoe. Áánûqtuma miraráá umá keráwákáráq yabítikaniye. keráwáqá keráwáqtí itáíq-itaiq umá máí-yataaqa pááqyamiye. ²⁹ miráinaq keráwáqá ‘nóin-aawaraq nánúnataabi nói-nonaq nánúnataabiyo’ téqa netuq-túyánámmá íma itáaro. ³⁰ maa-marábímmá aamá íma itái-wáyúkámá mi-máqté-qtátááqá mayáinôqtaba abáá kéoe. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma keráwáqá nóiqtataarabi mayánéq ommá wemá kéitaiye. ³¹ keráwáqtí túyánámmá Áánûqtuni aúyánákáq mórabi maréra kéitaiyana Áánûqtuma mirái-qtataaqa keráwáqá timíno.

Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa mamá áíkui-aaimma

³² ketí pááqya-tipi-tipi-anna-wayukao, ikatíqa íoro. keqtibomá Áánûqtuma wé keráwáqá yabíqtikanena kéíye. ³³ keráwáqtí oótanaa máqte-qtataaqa waayúkaraq maráiyata meyáníq kéíyaq minnárake móneqa matéria áwáyoq-wayukama yíwáqnáa éra yíméro. ánibo móneq-unamma íma yararéna akoqnáá umá wái-unaqtaba abáá oro. ánibo Áánûqtunopaqa íráqô-qtataaqa íma aúyokena paá wáni-qtataaqa mamá keráwáqá áíkuyoro. ánibo Áánûqtunopaqa mórama moyá-káyúkámá waaqókáqá íma kanaaráq kéuyowana táí-wakoma íma máqte-qtataaqa namá táíqa kéumatuwaiye. ³⁴ keráwáqtí íráqô-qtataaqa wái-marupaqa keráwáqtí tíyakogaraq mi-márúpáq wániye.

mayái-wáyúkámá yokaa o-wáígóní watáama

35 yokaa umá máero. keráwáqtí wáqtôma awaarakáq umá itéraq tímûrannama umá kárutera ómmá kúraqma yokaa umá máero. 36 keráwáqá miráuma yeqtí kawáá-nákómá aaramá íyáan-omaq-aawapaq kóuraitata mayai-wáyúkámá awé urááwana yauwéqma iníkáá oro. áníbo mi-káwáá-nákómá oqtaráqá mamá pagé-page tínatama páátákáá oqtamá íyakanoe. 37 áníbo kawáá-nákómá wení mayai-wáyúkámá ya yimónáinnama yúmá íwaguraiyana yimónáinnatama mi-máyái-wáyúkámá yimuqá maránóe. kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mi-kánáaráqá uyátárai-nakoma yeqtí kaqtó-nakoraa íniye. uyátárai-nakoma wenamáárîq wení wáqtôma awaarakáríq umá itokéna wení ámûrannama uréna wenamáárîq timáyikainata aáwaqa náiyááréráq maraq máíyanama wenamáárîq aáwaqa márú-yiminiye. 38 uyátárai-nakoma nokáan-aukaamma iréna ya yimónáinnama mi-máyái-wáyúkámá yokaa umá máqe-uretama yimuqá ôriq umá maránóe. 39 keráwáqá maa-qtátááqtbá túyánámmá ítama arútáaro. naakóní aboámá áqnáabaqa ‘moyá-káyúkámá yínóe’ téna kanaaráq íma iyuwáinata naammá yawítíyuweta uyáberanoe. 40 keráwákáráqá yokaa umá máero. keráwáqá túyánámmá itéq Waayúkagoni Áráaqa íma kumíniye tíya-kanaabi kumíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakogaraq yenákátí waéqma itai-áímmaá

41 áníbo Pítaama maará-tiraiye: “uyátárai-nako, maami waéqma itai-áímma kenamá ketááwáq kétima-time máqte-kayukayabagararabiyo?” téna

Îtumma ítama aónaraiye. ⁴² anibo uyátárai-nakoma
 Îtu tiráiyē: “náawaq aamá iténa akoqnáá umá
 yabíkái-kawaa-naqa máiyō? minnámo wemá
 wení mayáiráqá kawáá umá arútáraitana wení
 kawáá-nákómá mayái-wáyúkáráq yabíqma máikae
 téna awaaméqá umákáitana wení kanaaráq
 aáwaqa kéyimiye. ⁴³ anaaékaqa wení uyátárai-
 naqa yauwéqma yéna aónáinnama naayóbáqá timá
 ámikainaiqa wení mayái-nákómá énama kanaaráq
 mi-máyái-nákómá amuqá marániye. ⁴⁴ kemá
 keráwáqá áraimma kétima-timune. wení anón-
 nakoma wení máqte-qtataakaqa min-nákómmá
 kawáá umákaniye. ⁴⁵ miráinamanibo mi-máyái-
 nákómá maará téna aúyánámmá áyáqnoabaqá itániye.
 ‘ketí uyátárai-nakoma íma páátákáá yauwéqma
 yíniye.’ mirá-timatuwena mikáké áaimma átárena
 mayái-wáyúkáwábi mayái-nóinímmá tebûqa
 kéyimena anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma naréna
 aíbôqnaaboq kéenama ⁴⁶ mi-káwáá-nákómá wení
 anón-nakoqtabama íma awé éna neginaagí ínna-
 kanaabi anón-nakoma yauwéqma kumíniye. wení
 kawáá-nákómá timá áminiq íma itanabóana anó-
 nakoma wemmá yawááq umákēna karatábáyáá
 kutukáiyē.

⁴⁷ mórama mayái-nákómá wení kawáá-
 nákóní áaimma aónatukenamanibo mi-máyái-
 nákómá máqte-qtataaqa íma yokaa éna anó-
 nakoni aúyánámmá íma kéwaraipoana wení
 uyátárai-nakoma ôriq umá tebûqa kámena táíq
 umákaniye. ⁴⁸ ááqibo mi-máyái-nákómá wení
 anón-nakoni aúyánámmá íma iténa tinnaiq ínanama
 wení uyátárai-nakoma yaákarena tebûqa kámena

táíq umákaniye. waayúkama taíbaq-yataaqo uyátárai-nakonopake matáiya-kayukama yemá keqnáámmá taíbaq-yataaqá yauwéqma amínoe. ániibo aarawaamá taíbaq-yataaqá uyátá-maqma anómma matétama kanaaráq uyátá-maqma anómma yauwéqma áméro.

Îtuni mayaígómá aarawaamá mamá yaíkaa q íniye.

⁴⁹ kemá maa-márábí-káyúkábíké táí-yataaqá agamá kautónaq kukáunana min-írágómá áaimma ataikáae téq kemá kétune. ⁵⁰ kemá kímora-yataaqá keqtábá pááq ínimanibo minnáyaba ketíyakoma ôriq umá ummaa kéyaiye. ⁵¹ keqtábámá maa-márábí kaayoné-yátááqá mamé kukáiyé kéteo? ímiye. kemá maa-márábí aarawaamá mamá yataénááq kukáune. ⁵² ániibo íbêkaraq anaaékakaraqa móra-tiyaapaq-wayukama móra-naupaqa máqe-iyá-kayukama yaíkaa umá ketíwîqtaba kaayaq-ánnáíq ínoe. kaumo-yúmá kaayaq-waígómmá namuroíq umáyikaiyata kaayaq-wáímá kaumo-yúmá namuroíq umáyikanoe. ⁵³ yemá yaíkaa umágéta aboámá áanikomma namuroíq umákainana áanikoma aboámmá namuroíq umákaniye. ániibo anóama ayáámûkomma namuroíq umákainana ayáámûkoma anóamma namuroíq umákaniye. ániibo móra-nakoni anóama min-nákóní ánáakomma namuroíq umákainana min-íníkomá awaaiómmá anóamma namuroíq umákaniye.” téna Îtuma tiráiyé.

móra-yataaqá pááq íni-waigoni kanaamá

⁵⁴ Îtuma aarawaayábágáráq maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá abutá konnámmá utaitaq aónatuweq páátákáá keráwáqá maará kéte. ‘aaqá

yínéna iyé' tewanamá áraimma aaqá kéiyé. ⁵⁵ ániibo keráwáqá itáawana anómma uwááma yóráitaq keráwáqá maará kéte. 'íbêqa aaqá kániye' tewana áraimma mirá-teniq kéiyé. ⁵⁶ keráwáqá túyánámmá íma wáiq-kayukae. maa-márábín-áwáámékáráq aabayákáq-áwáámékáráq aónama kárutaamanibo nôraq itaráq íbêqa maa-kánááráq-áwááméqá íma aónama kárutaao?

aamá ítama yainánéna ínna-waigote aamá timá arupú okao.

⁵⁷ nôraq itaráq keráwáqá kenamáárîq túyánámmá ítama arutéq arupú-aaimma mamá kéyainao? ⁵⁸ móra-nakoma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna i-nákótêma yagaroqtamá urékama kanaaráq kenákámá aapaq kéweka aamá timá arútaakao. mórai umá Áánûqtuma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna kéinaama páátákáá wetêma yagaroqtamá urékama aamá timá arútaakao. wemá emmá yabitimáena aamá ítama yaináí-wáyúkátí iyáápi mó-marainata aamá ítama yaináí-wáyúkámá i-wáyúkátí iyáápi mamá maráiyata i-wáyúkámá mamá ánná-naupaq tikaíyábámíye. ⁵⁹ kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá kanaaráq í-uraapoaq ánná-naupakemma íma páátákáámá paábaqa yáwinoe. ánná-naupaq máyana keráwáqtí kanaamá ánataniye." téna Ítuma waéqma itaí-áípi yaináí-kánááyábá tiráiyé.

13

móra-nakoma arummá íma waeraína-nakoma pukíniye.

¹ mi-kánaaráqá yaímma-wayukama máeta Ítumma timámeta yaímma Káárirí-wayukayaba Áánûqtukaq agamá amí-yátáárîq kéumakenama Pááíratima wení waayúkama yíkakaiye mirá téta tirááe.

² ánibo Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá túyánámmá ítáamma maami-Káárirí-wáyúkámá káqo-Kaaririq-wayukama uyátá-maqma kúmiq-wayukaboata ummaa-yátááqá mái-waigoni áaine téraq keráwáqá kéteo?”

³ áraimma kétima-timune. ímiye. ánibo keráwáqá tirummá ímo waeréqa keráwákáráq máqtemma móraiq umá puínóe.

⁴ naayóbáqá tiyááka umá abapaké kaumo-wáyúkámá Táéróabaqa ayáqtááq-nakoma yawítímena yíkamitata pukáama minná yeqtí otaa-qtátáákómá káqo-kayukama Yérútáárebaq máa-kayukati otaa-qtátááqá uyátáraiye téraq túyánámmá kéitaa?

⁵ kemá keráwáqa kétima-timune. áraimma ímiye. ánibo keráwáqá tirummá ímo waeréqá keráwákáráq móraiq umá miráuma pukínóe.” téna Ítuma tiráíye.

yaagómá arammá íma íyái-waigoni waéqma itaí-áímmá

⁶ Ítuma móra waéqma itaí-áímmá maará téna tiráíye: “móra-nakoma wení yópí píki-yama uqmakéna anaaékaqa arammá kutínéna iráimanibo mórama arammá íma itáitana aónaraiye.

⁷ miráitana min-nákómá maará téna mayái-nákómmá timá ámikaiye. ‘ítaao. kaumo-áúqá yáwitaq maami-píkí-yágóní arammá kutónáae téq yúnnamanibo arammá íma itáíye. miráinaa emá ayáatuwaa. paáyaba maragóní anommá

namá kánataiye.’ tínana ⁸ ánibo mi-tókáq-máyái-nákómá wení anón-nakomma maará téna timá ámikaiye. ‘umaataráána-nako, íbêqa maan-áúqá yúwénana matáainaao. áaipikemma maramá agáúme kéyauteq purumaakaakóní ayámá abákáma agamoqá má kumaránúne. ⁹ yanaapáq-áúqá arammá iyánímanibo arammá ímo iyáinaama ayáatuwanone.’” téna mi-máyái-nákómá tiráiyé. téna Ítuma waéqma itaí-áípí tiráiyé.

Tabaatiráqá Ítuma móra-inimma mamá atóbaraiye.

¹⁰ Tabaatiráqá mórama yirááti-naupaq Ítuma aarawaamá watáama timá yímikaiye. ¹¹ ánibo móra-inimma máqe-uraimma wepímmá waátáma min-íníkóní arunóbáq máena karíma ámikaimma tiyááka umá abapaké kaumo-áúqá máqe-uraiye. miráitana min-íníkóní arótááukoma yawékuraitana itó-uma arupú íowaniq uráiyé. ¹² Ítuma min-ínímmá aónatuwena ááyamae iréna maará-tima-amikaiye: “aaragô, kemá ení karímá mamá paá umákaune.” téna tiráiyé. ¹³ ánibo min-íníkömmá Ítumma kaayaq-áyáánápó wemmá ánekuitana páátákáá min-íníkömá itó-uma arupú umáguraiye. miráitana min-íníkömá Áánûqtun-awiqá múte yaútaiye. ¹⁴ Tabaatiráq Ítuma karí-ínímmá mamá atóbamakaiqtaba monoq-náúpáq-káwáá-nákómá Ítumma áyamma umákaraiye. miráitana kawáá-nákómá maará téna aarawaamá timá yímikaiye: “abapaké móra-kanaama mayái mayánô-kanaama wáiyé. ánibo móra-nakoqtaba karímá mamá paá íkáae téqa keráwáqá kanaaráq mayái-kánáábí yero. mi-qtátááqtábámá Tabaatiráqá íma yero.”

téna tiráiyē. ¹⁵ áníbo Ítuma yauwéqma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: “keráwáqá túyánámmá íma wái-kayukae. Tabaatiráqá keráwáqá maará-máyáíma kémayae. keráwáqtí purumaakaakóní naaúpaq uréq purumakaanábi oótiraa-kamma nommá naígáae téq yiwíqme kéoe. ¹⁶⁻¹⁷ miráimanibo maan-ínímmá Ábaraan-annabiken-inimiye. Tááqtaama tiyááka umá abapaké kaumo-kárítímáátímá ánná umákáitana máqe-uraine. miráinaq Tabaatiráqá ánnámo kúyakaraamma kemá ayúbakanune.” téna Ítuma tiráiyē. Ítuma mirá-timatuwaitata wení namuro-wáyúkámá yigaeyábá urááe. áníbo máqte-kayukama Ítuma íráqôniq i-qtátááqtábá yimuqá makááe.

pááqyan-anayukaraq (máqtaqti) anómma aurái-yátáákáráq (yíqtigaraq) yeqtí waéqma itái-áímmá

¹⁸ Ítuma ókaraq maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa nói-qtataakaanaq umá wáiyó? kemá minnáyabama nóikaraq awaaméqá umá ténúnô? ¹⁹ wemá miráuma pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyē. móra-nakoma min-ánáyúmmá maténa wení yópí uqmakáiyē. áníbo anaaékaqa anómma auréna yaaráá uráitana numagómá amataqá máqe-uraae.” téna Ítuma tiráiyē.

²⁰ ókaraq Ítuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama kemá nói-qtataakaraq maqmá ténúnô? ²¹ wemá miráuma anómma aurái-yátááré. móra-inikoma mi anómma aurái-yátááqá (yíqtima) maténa anó-taapepi makéna yammá tarôq í-kánágáráq makéna waékáiyē. áníbo anaaékaqa mi-kánágómá máqtepaq itóqma anómma aúkáiyē.” téna

Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma pááqya-kayukarake áaimma átárena anaaékaqa taíbaq-wayukama yiwirániye. Ítuma téna tiráiyé.

pááqyan-oqtama

²² Ítuma yaímma anó-maruparaa pááqya-marupaqa uréire uráiyé. wemá aarawaamá káyiraatena watáama timá yímíqmena Yérútáarebaq wíné uráiyé. ²³ ánibo móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “umaataráána-nako, Áánûqtuma keqtáá máqtemma yauwéqma íyaq tiwiráníyô?” téna tiráiyé. miráimanibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: ²⁴ “Ímiye. keráwáqá tiyáátámma kuyéqa pááqyan-oqtabi ko péráaro. kemá keráwáqá kétima-timune. taíbaq-wayukama pááqyan-oqtabimma uyáberanomanibo ímiye. yemá kanaaráq íuraae.

²⁵ anaaékaqa naakóní aboámá itó éna oqtamá umá aúyatuwaniye. ánibo keráwáqá máápaq ya itó-uma máeq oqtaráq kéikameq maará téq ááyama tínoe: “umaataráána-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaa.” tíyana wemá yauwéqma keráwáqá maará timá-timiniye: “keráwáqá náakakenaq irááô kemá minná íaonaraune.” téna tíniye. ²⁶ ánibo keráwáqá maará timá áminoe: “ketáámá etê anón-aawaqa nétaa nommá nétaa kéunaataa emá ketáái aapi itó-uma máe keqtáá tiráátéwaonamiye.” téq tínoe. ²⁷ miráinana naakóní aanábó-nákómá maará tíniye: “keráwáqá náakake-kayukawaq mááo minná kemá keráwáqá íma timónaraune. otaa-káyúkámá máabo nékaq máero.” téna tíniye. ²⁸ keráwáqá aónáiyata Áabaraama Ááitekima Yáakoboma máqtemma amuné-wáyúkámá Áánûqtuma yabíkái-marupaq

máinomaniibo keráwáqá kenamáárîq máápaq mánoe. mibáq máeq anómma ibiqá yaráiyana tíwáyaakake kóqá iyániye. ²⁹ taíbaq aarawaamá aabaú utaipáké íyata aabaú kupéráipake uyéta íya-kayukagaraq téba-tebaq-aukapake íya-kayukagaraq Áánûqtuma yabíkái-marupaq umáeta aáwaqa naínoe. ³⁰ ánibo yaímma-wayukama íbêqa írêqa kéye-kayukama maa-márábí pááqyan-iwiqa wáipoata áqnáabaq wínoe. ánibo íbêqa yaímma-wayukama áqnáabaqo kéo-kayukama maa-márábí anón-iwiqa wáipoata írêqa yínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma Yérútáárebaq-wayukayaba ibiqá yakáiyé.

³¹ é mi-kánáábí yaímma Pérati-wayukama íréta Ítumma maará-tima-amikaae: “emá maa-márúqá yuwé káqon-aukapaq kóaa. Érótima emmá ikámma puínéna kéiyé.” téta tirááe. ³² ánibo Ítuma yemmá maará timá yímikaiye: “keráwáqá uréraq Érótima mín-ábááq-íyákómmá maará mó-tima-amero. ‘ítaao. íbêkaraq aabáyaagaraq kemá táí-aagomma matuwéq kemá kari-wáyúkámá mamá atóbamayikanune. anaaékaq kaumo-kánááráq ketí mayaímá mamá ánatanune.’ ³³ íbêrabi aabáyaagaraq ayukágaraq Érótimi márûpakemma kemá yuwéq kónaa kéune. yemá óq-marupaqa Áánûqtuni amuné-wáyúkámá íma yíkamma puyónáae kéte. ímiye. yemá paá Yérútáárebaq-wayukama aatuma amuné-wáyúkámá yíkamma puyónáae kéte.” téna yemmá íyóqa atáiyé.

³⁴ Ítuma ókaraq timá yímikaiye: “Yérútááre-wayukaao, Yérútááre-wayukaao, keráwáqá

Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq
 Áánûqtuma keráwáqtôpaq timáyíkáitata ye-
 káyúkátí yímûraapaq óqtatamma kéiyaabotuwaee.
 taíbaq-kanaama kemá keráwáqá áíqma miráuma
 kokóregoma áráaqa áíqma aayan aménáápáq
 ákáinikaa umá keráwáqá áíqma tikánáae téq
 kétunamanibo minnáayabama keráwáqá íma kétikaiye.
³⁵ miráitana Áánûqtuma keráwáqtí waaqókákémá
 tiyúkaiye. kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá
 ókaraq ítimonaiya-kanaaraqa maará tínoe. ‘maan-
 náqá uyátárai-nakoni náápaakaraq i-náqá kéiyee.
 Áánûqtuo, íráqôniq umákaao.’” tínoe téna Ítuma
 tiráiyee.

14

*móra-naqa áiyayaamma itórái-naqa Ítuma mamá
 atóbaraiye.*

¹ móra-Tabaatiraqa Pérati-wayukati anón-nakote
 Ítuma aáwaqa ko-man naráiyee. ániibo yemá
 Ítumma kawáá-umatuweta máqe-uraae. ² móra-
 naqa áiyayaamma itórái-naqa Ítun-amakaq iráiyee.
³ Ítuma min-náqá ónawaaena ámáan-aimma yirááti-
 wayukagaraq Pérati-wayukagaraq maará téna ítama
 aónaraiye: “ámáan-aikoma téna Tabaatiráqá
 karí-wáyúkámá mamá atóbamayikanunataabi
 iyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ⁴ miráitana yemá
 ókaraq aamá ítiraae. miráitana Ítuma min-náqá
 mamá atóbamakatuwena timákáitana kóuraiye.
⁵ ániibo Ítuma yemmá maará-tima-yimikaiye:
 “keráwáqtí aúkáapike móra-nakoni iyápógowabi
 purumaakaakómá maiq-nópímá kuturáinanama

Tabaatiráqo íyaq múte atínakaniyo?” téna tiráiyē.
⁶ yemá min-áíkáká kanaaráq yauwéqma ítiraaē.

móra-nakoma íma aúma mamé uwínoe.

⁷ Ítuma yimónaimma anón-aawakaq ye-káyúkámá kateko-ábíqtátáráq máiyaba urááē. miráitana Ítuma móra waéqma itai-áímmá timá-yimena maará-tiráiyē: ⁸ “móra-nakoma aaramá iyai-ómáq-ááwákáq ááyainaa wina-nákómá kateko-ábíqtátáráqá íma maraqá mááo. minnámo ááyai-nakoma enáwîqa uyátá-maqma anón-awîqa wáinna-nakomma kateko-ábíqtátáráqá akánē inayaba enókáá kateko-ábíqtátáráqá mánone. ⁹ ániibo enókáá kateko-ábíqtátáráqô márenana minnámo ááyaina-nakoma maará téna ‘emá maa-kátékó-ábíqtátámá maan-nákómmá ámínana wemá maíno’ tîniye. ániibo mikáq emmá anómma agae-yátááqá pááq ínaa emá agaeyábá umátuwe áwánobaq yinaaépaq kumánone. ¹⁰ miráinanana móra-nakoma aaramá iyai-ómáq-ááwákáq ááyainaa kéwema áwánobaq yinaaépaq ko maraq mááo. emá miráinanama minnámo ááyaitaa yénna-nakoma aónawaaena maará téna má-tima-aminiye. ‘ketí aanábógô, emá maakáq uyátá-maqma íráqôn-abiqtataraq ummááo.’ tîniye. mirá tínaama máqte-kayukama etê máeta aáwaqa náiya-kayukati yúrikaq ení anón-awîqa uwíniye. ¹¹ taákaq máráaro. móra-nakoma wení áwîqa mamé uwína-nakoma Áánûqtuma wenáwîqa márûte yuwániye. ániibo móra-nakoma wenáwîqa márûte yuwaína-nakoma Áánûqtuma wenáwîqa múte yaúma méyákáq akániye.” téna Ítuma tiráiyē.

waayúkama ááyama aáwaqa amí-ááímmá

12 ániibo min-nákómá aaramá iyaí-ómáq-ááwákáqô ááyaitana i-nákómmá Ítuma maará timá ámikaiye: “emá móra-aawaqo mamá yokaa kéema ení aanábó-wáyúkáwábi enábâqawaanabi ení móra-annawabi ení móra-marukaq-wayukama taíbaq-moneqa makáiya-kayukama íma yááyama aáwaqa yimiyo. miráinata emmá ááyaiya yeqtí naaú winata ení aáwakaq anónnáma yauwéqma amíyábáé. 13 ímo miráinaama emá anón-aawaqo yokaa kéema kanaaráq áwáyoq-wayukama yúgoma táíq uráinna-wayukawabi yítauqa táíq uráiya-kayukawabi yúgaroq-wayukama yááyama aáwaqa yimiyo. 14 yemá mirá-káyúkámá ení aáwakoni anónnáma íma kanaaráq yauwéqma amínoe. anaaékaqa arupú-wayukama pukáapike itó íya-kanaaraqa Áánûqtuma ení aáwakoni anónnáma yauwéqma amíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

anón-aawakoni waéqma itaí-áímmá

15 mi-káyúkátí aúkáapike móra-nakoma Ítute máena aáwaqa némái-nakoma min-áímmá ítátuwena Ítumma maará-tima-amikaiye: “yemá Áánûqtuma yabíkái-marupaq máeta aáwaqa naínô-kayukama yimuqá ôriq umá kémaraae.” téna tiráiyé. 16 miráitana Ítuma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: “móra-nakoma anón-aawaqa mamá yokaa ínena uráiyé. ániibo wemá taíbaq-wayukama min-ááwákáq yígáae téna yááyaraiye. 17 aáwaqa naí-kánáámá pááq itana naayóbáqô yááyarai-kayukama wení mayái-wáyúkámá titata ko yááyaraae. min-nákómá maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá yero. máqte-qtataaqa yokaa umáguraiye.” téna

tiráiye. ¹⁸ miráitata máqte-kayukamo yááyai-kayukama itó-uma ánáteta móra-morama ‘ítaa ónúne’ tirááe. móra-nakoma maará-tima-amikaiye. ‘kemá móra-yomma meyánîq umátukaunaboq mi-tómmá ko aónanune. timuqá marakáunaboq ení aáwakaq íonune.’ tiráiye. ¹⁹ ánibo káqo-nakoma maará-tima-amikaiye. ‘kemá tiyááka-purumakaamma meyánîq umákaunaboq kemá ko maqmá aónanune. kemá timuqá marakáunaboq íonune.’ tiráiye. ²⁰ ánibo káqo-nakoma maará-tiraiye. ‘kemá íbêq aaramá matáune. miráipoq kemá kanaaráq íonune.’ tiráiye. ²¹ miráitana mikáké mi-máyái-nákómá yauwéqma uréna wení anón-nakomma máqte-qtataaqtabama mó-tima-amikaiye. ánibo naaúpaq anón-nakoma áyámma umátuwena wení mayái-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá uré maa-márúkóní anón-aparabi pááqyan-apaqa uréire kée áwáyoq-wayukama yúma táíq uráinna-wayukama yúramma karopágurainna-wayukama yítaukarerema uráá-kayukagaraq máqtemma yíwíqme ketí naaúpaqa iyo.’ téna tiráiye. ²² anaaékaqa mi-máyái-nákóma maará-tiráiye. ‘uyátárai-nako, kemá enáama waréq máqte-kayukama yíwíqme iráunamanibo yaímma-abiqtatama paá wáíye.’ téna tiráiye. ²³ ánibo anó-nakoma wení mayái-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá máqtemma anónapaq uré yókóní kuruwánapakaraq uré yópímá máiya-kayukama aapaqô uréire kéiya-kayukagaraq yabitimáe iyo. ketí naakómá ógiraikaae. ²⁴ kemá emmá kétima-amune. kemá máqte-kayukamo yááyarauna-wayukama ketí naaúkemma aáwaqa íma nánóe.’ téna tîniye.” téna Ítuma maami waéqma

itaí-áípi tiráiyé.

mórama Ítun anaaé waránáae tínna-waigoma aúyánámmá ítama arútáyuwena waraíno.

²⁵ taíbaq aarawaamá Ítun anaaé waqmé kéowana Ítuma ko waeréna maará-tima-yimikaiye: ²⁶ “móra-nakoma ketôpaq yínénama aboámmá anóamma ánáakomma wení aánikoma ábâkomma ámánaakomma kemmá uyátá-maqma yeráwáqtábá akáinanama wemá kanaaráq ketí iyápó-annabi íma mániye. ²⁷ náawabi wení kaapaq-yámá maména tinaaé íwaraina-nakoma wemá ketí iyápó-annabi kanaaráq íma mániye. ²⁸ nôraq iyô? keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma mórama ayáqtááq-namma umáe yanaa uwínénama kanaaráq min-nákómá áqnáabaqa máena min-námmô íní-waigoni meyáqtábá aúyánámmá kéitaiye. wemá min-nákómá ‘kanaaráq tíwáqnaa ínaq maamin-námmá umá ánatanune’ téna aúyánámmá kéitaiyo? ²⁹ ániibo min-nákómá áqnáabaq aúyánámmá ímo ítama aruténama anaaékaqa paá yaímma tarôq umárena min-námmá íma páátákáá umá ánatanena iné. ániibo máqte-kayukama min-námmô káonetama akáyáámmá timákaneta oné. ³⁰ yemá maará-tinoe. ‘maan-nákómá naammá ínena áaimma átámaraimanibo páátákáá í umá kánataiye.’ tínóe. ³¹ itáaro. móra-kinima káqo-kinite ááíqa mó-inenamanibo áqnáabaq-yataaqa máena aúyánámmá ítama kárutaiye. mi-kinímá wení ááiq-i-wayukama (10,000) yíkáitana ániibo káqo-kinima wení ááiq-i-wayukagaraq (20,000) yagaroqtamá yiwíqme iráiyé. miráitana áqnáabaq-yataaqa mi-kinímá

aúyánámmá ítaraiye. uyátá-maqma taíbaq-aaíq-i-wayukagaraq yiwíqmena i-kínímmá ikámma watuwání íyabiyo? ³² wemá yeráwátê kanaaráq ááiqa íma owánîq urénama wení namuro-wáyúkámá nékaq máraiyaqtaba yaímma-wayukama timáyikainata uréta yááyama wataáama timá móraraq maréta ááiqa mamá kaayoné ínóe. ³³ mórai q umá keráwáqtí aúkápíke móra-nakoma wení máqte-qtataakomma anaaémma í umámenama kanaaráq wemá íma ketí iyápó-annabi mániye.

úma íma kégaiye.

³⁴ úma íráqô-qtataare. miráimanibo úma ímo kaínataama náaraq onanataáwáq átêma ínáyô? ³⁵ mirán-úma maragómmá íma íráqôniq umákanipoata yópímmá agamoq-yátáákáráq íma kémaraae. yemá paábaqtaa kéyuwaae. aamá itaí taáqa wáinaqa aamá itáaro.” téna Ítuma tiráiyé. úgómá átê iníkáá umá keráwáqá karuwaq umá máero.

15

tipi-típima aúyokura-waigoni waéqma itaí-áímmá

¹ táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq Ítuni amakaq iréta wataáama timmá ítaraae. ² ánibo Péra-ti-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq náru-narun-aimma téta maará-tiraae: “maan-nákómá kúmiq-wayukate yagaroqtamá aanábóîq umá uréire kéena yetê aáwaqa kénaiye.” téta tiráae. ³ miráitana Ítuma maará téna waéqma itaí-áímmá timá yímikaiye: ⁴ “keráwáqtí aúkápíke móra-nakoma

taíbaq tipi-típima (100) ákárainabike kímora-tipi-tipima aúyokinanama kanaaráq tipi-típigomma aboámá máqtepaq iyuwáinata móra-aukapaq máeta kénaiyana minnámo kímorama aúyoki-waigoqtabama abáá íniye. ániibo min-nákómá abáá éqéna awirániye. ⁵ ániibo mi-típí-típímá awirénama kanaaráq múte áíqtaabi ákátuwena awíqme kóiniye. ⁶ naaópaq awíqme wénama wení aanábó-wáyúkámá kéyaayena wení móra-marukaq-wayukagaraq yááyainata yama áíkuinoe, ániibo wemá maará-tima-yiminiye. ‘keráwáqá ketê timuqá máráaro. ketí móra-tipi-tipima aúyokuraitaq abáá éqé awiráune.’ téna mirá-tiniye. ⁷ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórai q umá Áánûqtuni márûpaq taíbaq arupú uráá-kayukama yirukómá íráqôniq umáguraitababoata ókaraq íma yirummá waeránômanibo kímora-nakoma kúmiqnapoana arummá waeráinatama Áánûqtuni márûpaq weqtábá anón-amuq-yataaqa mamá pááq íniye.

móneqa aúyokurai-waigoni waéqma itaí-áímmá

⁸ móra-inikoma móneqa tiyáákama makáinabike kímorama aúyokurainanama min-íníkmá wení naaúpaq ómmá kúraqme uténa araatámma kuyútukena aónama arútatuwena abáá éqéna mayániye. ⁹ min-íníkmá mi-mónéqá maménama kanaaráq wení aanábó-wáyúkágáráq wení móra-naoq-wayukagaraq yááyainata ya áíkuinoe. ániibo maará-tima-yiminiye. ‘keráwáqá kegáráq timuqá maráiyataao. mórama ketí móneqa aúyokuraimanibo kemá abáá éqé mayaúne.’ téna tîniye. ¹⁰ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórama kúmiq-nakoma

arummá waéráitatama móraiq umá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yimuqá maránóe.” téna Ítuma waéqma itai-áípi tiráiyé.

móra-mabugoma aboámmá ayuwéna kóurai-waigoni waéqma itai-áímmá

¹¹ Ítuma Ítiráaeo-wayukama náru-narun-aimma te-káyúkáyábá maará-tiraiye: “móra-nakoma kaayaqá inaamaí-íyápórátá yíkaraiye. ¹² ánibo maqné-íyápógómá aboáqtábá maará-tiraiye. ‘ketiboó, emá móneqa yaíkaa umá kekárátámá timiyo. kanaaráq kemá mayánúna-yataakomma yaímma kemmá timiyo.’ tiráiyé. ánibo aboámá wení máqte-qtataaqa yaíkaa umá yímikaiye. ¹³ ayáqtáá kanaama íma kóuraitana maqné-íyápógómá wení máqte-qtataaqa yokaa kéipike mórama ayáqtááq-marupaq ko máqe-uráiye. wemá mi-márúpáqá ko máena aweké-ááímmá tarôq éna wení móneqa yuqmá áyóki umátukaiye. ¹⁴ miráitana min-íyápógómá wení máqte-qtataaqa yuqmá ánatatuwaitana anaaékaqa áama yaí-yátááqá mi-márábímmá pááq uráiye. ánibo min-iyápógómá móra-yataaqa íma makáiyé. ¹⁵ miráitana mórama maa-márábí-nákókáq mayaímá ko matáiyé. ánibo min-nákómá min-íyápómá timákáitana wení pó-kawaa umátuwe máqe-uráiye. ¹⁶ aáwaraa máqte-qtataaqa íma ámikaiye. máqtemma pó-annama aáwakoni átima kénawana min-íyápógómá min-ááwákóni átima nánáae téna aúyánámmá ítaraiye. ¹⁷ miráitana mikáq mi-mábúgóni aúyánákómá tágaitana maará-tiraiye. ‘ketiboní máqtemma mayai-wáyúkámá taíbaq-aawaqa áyóki uráitata kénáae. miráitaq kemá maakáqá máeq táayabama kéune. ¹⁸ ibáqyuwaa.

kemá ketibonôpaq kónune. ánibo kemá uréq ketibommá maará téq mó-tima-amenune. ketiboó, kemá Áánûqtun aúrakaraqa enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. ¹⁹ íbêqa kemá íma íráqô-naqa máunaboa emá keqtábá ketí iyápóe íma tínóne. emá kemmá miráuma móra-mayai-nakaa umátikaa.' ténúne téna mi-mábúgómá tiráie. ²⁰ ánibo wemá itó-uma aboánôpaq uráie. miráitana mi-mábúgómá nékaq kéwiqtaba aboámá aónaraiye. ánibo aboání áyakoma arummá ôriq umáitana aboámá uyaaté uréna áanikomma ko áyábaa uréna ámóqnaraiye. ²¹ ánibo áanikoma maará téna aboámmá timá ámikaiye. 'ketiboó, kemá Áánûqtuni aúrakakaraqa enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. kemá íma íráqô-naqa máunaboa emá kanaaráq ketí iyápóe ítinone.' tiráie. ²² aboámá wení mayaí-wáyúkámá maará timá yímikaiye. 'keráwáqá uréraq ketí kateko-áyáqtááq-wáqtómá páátákáá mamé má kéiyakeraq ayáápikaraqa waatammá umákáaro. ánibo aítauq-anaakaraq mamé má-umakaaro. ²³ keráwáqá naatéq-púrúmakáámmá ikáme íyataa aáwaqa agamá kénetaa timuqá marakánúnatae. ²⁴ ketáanimma pukuráimanibo íbêqa keqnáámmá aúwaraiye. wemá aúyokuraimanibo ketáámá yauwéqma awiráunatae.' tiráie. ánibo mikáké áaimma átama yimuqá makááe.

²⁵ ááqibo áqnáaen-iyapogoma yópáq máqe-uráie. anaaékaqa yauwéqma naaópaq min-áqnááén-íyápógómá naamátûpaq kéyena ítáimma kaapaúmma kéteta imá yarááe. ²⁶ ánibo wemá móra-mayai-naqa ááyarena naaúpaqa nôraq kéó? téna ítama aónaraiye. ²⁷ mayaí-nákómá maará

téna timá ámikaiye. ‘enábâkoma yauwéqma iráitana enabomá móra naatéq-púrúmákáámmá ikákaiye. wemá wení áanikomma yauwéqma awíkaimma paá íráqôniq umá máitana awíkaiye.’ téna timá ámikaiye. ²⁸ miráimanibo áqnáaen-iyapogoma áyamma umágitana naaúpaqa íutaibo máápaq máqe-uraiye. aboámá máápaq kumá yaúbarena íráqôn-aimma timá ámikaiye. ²⁹ miráitana aboámmá maará téna timá ámikaiye. ‘taíbaq-karitimaatima ení mayaímá miráuma mayaí-nákóráá umá paá-mayaima kémayaune. móra-kanaabima ení ámáan-aimma íma káratune. miráita emá paá pááqyan-omaqa íma timénaq ketí aanábó-wáyúkâte timuráamuq ikémaraune. ímiye. ³⁰ miráimanibo enáanikoma ení máqte-qtataaqa kumari-nóínítí yúraq yuqmá ánataraiye. ánibo wemá miráumatuwena yauwéqma itaa weqtábá aúyánámmá ité naatéq-púrúmákáámmá ikamóne.” téna tiráiyé. ³¹ aboámá maará téna yauwéqma timá ámikaiye. ‘ketáaniko, aati-aatimá etê kerátámá móraraq kémauye. ánibo ketí máqte-qtataaqa minná ennámiye. ³² íbêqa kerátámá tíyakoma íráqôni kéinaka timuqá maráyáae. enábâkoma pukuráimanibo yauwéqma paá máiyé. aúyokuraimanibo íbêqa ketáámá wemmá aónaraunatae.’ téna aboáma tiráiyé.” téna waéqma itaí-áipí Ítuma tiráiyé.

16

*mayái-káwáá-nákómá táí-mayaima máyái-waigoni
waéqma itaí-áímmá*

¹ Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “mórama móneqa ôriq umá makái-nakoma wení kawáá-náqá ákaraiye. ániibo yaímma-wayukama móneqa ôriq umá makái-nakokaq iréta kawáá-nákóqtábá kaaqaari-áúbí maréta maará téta makákáae. ‘ení mayairáq-kawáá-nákómá máqte-qtataaqa mamá móramara umátúwáiyé.’ tiráae. ² ániibo min-nákómá mayairáq-kawáá-náqá ááyaitana mikáq itana maará-tima-amikaiye. ‘enáama itaúnama náaraq uráánô? emá ketí máqte-qtataaqa enayáápimo wái-qtataaqtabama wannaabí agamé má-timiyo. emá ókaraq íma kawáá-náqá mánone.’ tiráiyé. ³ mi-kawáá-nákómá áyáqnobaqa maará téna aúyánámmá ítama tiráiyé. ‘kemá náaraq ónúno? ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá íbêqa watuwánéna iyé. ketí akoqnáama íma wáipoaq kanaaráq yómmá íma yoránúne. káqo-kayukayaba aáwaqa tíméro téq inaa tennamá tigae íniye. ⁴ miráimanibo kemá móra-yataaqtaba túyánámmá itáunaboaq mi-qtátááríqo onatamá ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá waqtuwáinatama waayúkama mamá aanábóíq onatamá yemá tiwíqmeta yeqtí naaúpaq wínóe.’ tiráiyé. ⁵ mi-kawáá-nákómá móra-mora-mayai-wayukama anón-nakoma anónnáma yímikai-kayukama yááyaitata iráae. móra-nakoma áqnáabaq itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. ‘epímmá ketí anón-nakoni anónnáma náaraq umáq wáiyó?’ téna ítama aónaraiye. ⁶ ániibo min-nákómá tiráiyé. ‘tiyááka-tiyaakae (100).’ tiráiyé. ániibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. ‘emá maa-kánnáámá maté ení atábááyabama páátákáá maraq máe paá

móra-tiyaapaq-tiyaakama (50) agayaa.’ tiráiyē.
⁷ anaaékaqa móra-naqa itana kawáá-nákómá ítama
 aónaraiye. ‘ení atábááma náaraq umáwabiyo?’
 téna ítama aónaraiye. ánibo min-nákómá téna
 miráuma tiyááka-tiyaakama (100) matáune.’ tiráiyē.
 ánibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. ‘emá
 ení anónnáma maa-kánnáámá maté abapaké
 kaumo-tiyáákámá (80) agayaa.’ tiráiyē. ⁸ mi-tái-
 káwáá-nákómá wenamááríq wenáúgoma áwáqnaa
 uréna wení anón-nakoma áwíq múte yaútaiye.
 miráuma aamá ítarai-nakoraama uréna wení anón-
 naqa makákáiyē. maa-marábí-káyúkámá yeiyáá
 maamirá-káyúkátê mayaímá kémayeta mirán-
 ááímmá komarumá éta Áánûqtuni waayúkama ópí
 uréire o-káyúkámá kéuyataae.

⁹ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá
 maa-marábí-mónéqnapó áwáyoq-wayukama
 yiméraq mamá aanábóíq oro. ánibo anaaékaqa
 móneqa mayaí-kánáámá ánatainanama keráwáqá
 Áánûqtuma tiwíqmena aati-aatimá matúq-matuq í-
 márúkáká mû-tikaniye. ¹⁰ ánibo móra-nakoma pááqya-
 qtataaqa kawáá umá arútái-nakoma kanaaráq
 anó-qtataakaraq yabíqma kárutaiye. ¹¹ maa-
 marábí-mónéqá íma yabíqma arutáiyana náawaq
 kanaaráq umá Áánûtuni óq-yataaqa kawáá ínô?
¹² ánibo emá káqowani minnáma íma yabíqma
 arúténa nana náawaq emmá ennámá amíníyô?
¹³ móra-mayai-nakoma kaayaq-káwáánákáká
 mayaímá íma kanaaráq mayániye. ánibo móra-
 nakomma ítama táíq kéumakena káqomma ítama
 íráqôniq umákaniye. kaayaq-káwáánákáká itáíq-itaiq
 umá íma kanaaráq mánœ.” téna Ítuma tiráiyē.

ámáan-aikaraq Áánûqtuma yabíkái-marukarare.

14 Péрати-wayukama móneqtabama ôriq umá kényikaitataboata Ítumma aábê-aimma timá ákaraae.

15 ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá waabá-káyúkátí yúrakaqa kateko-ááímmá tarôq kényata yemá keráwáqtí tíwîqa mamé uíkáae kétémanibo Áánûtuma keráwáqtí tíyaqnoabaqa káonaiye. mi-qtátááqá waayúkati yúrakaq anó-qtataaqa wáimanibo Áánûqtuni aúrakaqa paátataakaa kénye.

16 Áánûqtuma naayóbáqá Áabaraamma timá ámikaiye. wení aráábitima netugyaamá abarokáq umá mánoe. titata minnáyaba aati-aatimá yeráwáqá naí-wámmá Áánûqtukaq ámikaataba Mótetigaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq agatááe. Áánûqtuma wení aúyánápímmá minná Yóáaneni kanááyábá wáqe-uraiye. ánibo Yóáaneni kanaaráké yéqéna íbêqa átê-wataagoma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba máqte-marabaqa wéyáwé uráitata máqte-kayukama kényikaitataboata mayánéta inaamu kéguyoe. 17 ítáaro. aabayákáráq maa-márágáráq ánatani-waigoma ummaamá kényaimanibo mórama ámáan-aikoni pááqyan-aqtoma ánatani-waigoma ummaa uyátá-maqma kényaiye.

aaraukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráíye.

18 máqte-kayukama yínáaqa kényuweta káqon-inimmo kémayaamma yemá aaraukáqá mamá kényataae. móra-nakoma naayóbáqá awaikómá ayúkain-inimma máyái-nakoma aaraukáq-amáámmá mamá kényawaaqiye.

móneqa ôriq umá makái-nakaraq Aráátaratie.

¹⁹ naayóbáqá mórama móneqa ôriq umá makái-naqa máena aati-aatimá kateko-únákáqtómá kúbekena anó-moneq-awiqa yaan-únákáqtô áátuma umátokaiye. ánibo aati-aatimá kateko-ááwáq áátuma mamé má-naraiye. ²⁰ ánibo min-nákóní oqtaráqá naakóní waaqókáq mórama áwáyoq-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwîqa Aráátaratie. min-nákóní áúraqa náomma kerémmá karái-nare. ²¹ min-áwáyóq-nákómá oqtaráqá máqe-uraimma móneqa ôriq umá makái-nakoni yaaregóní aménáápáq aqtó-ááwáqá kuqtínama áíqma namá tímûtanaae téna éwaine. ánibo iyákómá iréna min-nákóní aneke náomma umánaraae. ²² anaaékaqa min-áwáyóq-náqá púítata Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaaguméta mó ákááwana Áabaraate yagaroqtamá máqe-uraiye. ánibo mi móneqa ôriq umá makái-nakogaraq púítata maméta mó uqtamákaraae. ²³ ánibo móneqa makái-nakoma áítanobaq máena aíq-irayaba ôriq uráiyé. ánibo min-nákómá múte aónaimma Áabaraama nékaq máitana Aráátaratima amakaq máqe-uraiye. ²⁴ móneqa makái-nakoma maará téna ááyama tiráiyé. ‘ketibomá Áabaraao! emá keqtábá arummá umátike Aráátaratimma timákénana ayáánaubiqá nopí márú yamátuwena timáábíraq maráínana yatí umátikaino. timáábíraq iramá kégaitana ôriq uma tíqa kéiyé.’ tiráiyé. ²⁵ miráitana Áabaraama maará-tiraiye. ‘ketáaniko,’ aákaq maraao. naayóbáqá emá paámó máema íráqô-qtataaqa matáánamanibo Aráátaratima ananna-yátááqá mayéwaine. íbêqa maa-márúkáqá Aráátaratimma áyákoma íráqôniq kéitana amuq-yatáápí máitaa emá aíqa í-yátáápí

máane. ²⁶ óq-yataare. ketáágaráq keráwákaráqti aúkápimma Áánûqtuma móra non-ómá áitaba uqmá kubáumakaiye. miráipoata maabáqó máa-kayukama maami non-ómá aqtátuweta keráwáqtôpaq ónáae temánibo yemá kanaaráq íuraae. ánibo yaímma-wayukama min-ábápáqá máa-kayukama non-ómá íma kanaaráq aqtátuweta ketáá máunabaqa yínoe.’ téna Áabaraama tiráiyē. ²⁷ ánibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. ‘miráinaa ketiboó, kemá emmá ítama káonaune. emá Arááataratimma timákénana ketiboní naaúpaq wíno. ²⁸ mibáq kemá móra-tiyaapaq ketibátiwaayuma yíkaraune. ánibo Arááataratima akoqnáa-aimma yepímmá móma tíno. yegaráq maa áwáábiqu-marupaq iréta yíqa í-yátááqá mayaíyábáé.’ tiráiyē. ²⁹ miráitana Áabaraama maará-tiraiye. yemá Mótetini watáagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ítaraamiye. iyúwénata yemá min-áímmá waqmá ítáaro.’ téna Áabaraama tiráiyē. ³⁰ ánibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. ‘ímiye. ketibomá Áabaraao, wé minnâ kanaaráq íiniye. miráimanibo mórama pukáinabike itó-uma yetôpaqo wínatama yemá kanaaráq yirummá waeránóe.’ tiráimanibo ³¹ Áabaraama maará téna timá ámikaiye. ‘yemá Mótetin-aagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ímo ítaretama kanaaráq móra-nakoma pukáinabike yauwéqma itó ínatama minnágaraq yirummá íma waeréta íma itánoe.’ téna Áabaraama tiráiyē.” téna Ítuma maamin-áímmá waéqma itaí-áipí tiráiyē.

17

tái-aaikoma waayúkagoni aúyánámmá ítama arummá amí-yátááqá mamá táiq kéumatuwaiye.

¹ Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yímikaiye: “yaímma-yataakoma pááq énama aarawaamá mamá kúmiq-yataapi yuwáanimanibo náawabi yemmá mamá kúmiq-yataapi iyuwaína-waigomma weqtábá tái-meyamma anaaékaqa wániye.

² keráwáqti aúkáapike móra-nakoma káqo-nakomma mamá kúmiq-yataapi ayuwáné kéinaqa kanaaráq áqnáabaq min-nákómmá anón-oqtamma matéraq ánûwarapi ánná kútuweraq nopí yuwaíyana íma tái-aaimma mamá pááq íniye. ³ keráwáqá atéqma arútáaro.

enábâkoma kúmiq-yataariqo kéinaama emá wemmá aá awáágúo. ániibo wemá arummá waeraínaama emá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikamákaao. ⁴ wemá emmá mimórá táoqa abapaké kaayapáq otaa-qtátááríq umákena abapaké kaayapáq enôpaqa yéna wemá maará téna ‘kemá tirummá waeráune’ tínaama kanaaráq wení kúmiq-yataaqa aati-aatimá mamá paábaq yuwé awikátuwaao.” téna Ítuma tiráiyé.

arummá amé itáíq-itaíq umá yabi-í-ááímmá

⁵ awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama uyátárai-naqa Ítumma maará téta timá ámikaae: “emá ketáái itáíq-itaíq umá yabi-í-yátááqá mamá uyátá-maqma anókariq umátikaao.” téta tirááe.

⁶ ániibo uyátárai-nakoma yauwéqma maará-tiraiye: “keráwáqti itáíq-itaíq umá yabi-í-yátááqá paá pááqyan-anayukaa umá wáinaqa kanaaráq keráwáqá mi-tágómmá maará-tima-aminoe. ‘emá

áaipike enamáárîq agíqme únópí koma karuyuwo.’
tíyanama paá keráwáqtí táama warániye.

mayai-nákóní áaimma

⁷ Ítáaro. keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma móra
mayai-náqá meyámmá íma aména paá-mayai-naqa
ákaraitana yómmá kéyorenawabi tipí-típi kawaa
umátuwe máqena anaaékaqa naaúpaq yauwéqma
ínana wení kawáá-nákómá téna ‘emá páátákáá
maraq yamáe aáwaqa naao.’ téna tíníyô? ⁸ ímiye.
wé maará-tima-aminiye. ‘emá ketí aáwaqa yokaa
umátíkare emá ámûranna umá arútare ketí aáwaqa
ikámme má-timiyo. kenókáá aáwaraa nommá
nátúwáanaa emá anaaékaq aáwaraa nommá
nánóne.’ téna tíniye. ⁹ ánibo meyámá íma mayéna
kaayóq-nákóqtábá wení kawáá-nákómá aamá
wáraíqtaba ‘tíkáiye’ tíníyô? ímiye. ¹⁰ miráinaq
keráwákáráqá ‘Aánûqtuma máqte-mayaiyaba ti-
qtátááqá mamá ánatatuweqa kanaaráq keráwáqá
maará tero. ‘ketáámá paá-mayai-wayukamunataae.
ketáá paá ketáái mayaíma mamá ánataaraunatae’
tero.” téna Ítuma tiráiyé.

*tiyááka-karu-wayukama Ítuma mamá
atóbamayikariye.*

¹¹ Ítuma Yérútáárebaq urái-nakomma waqména
kéwena Kááriri-aukaapikaraq Táméria-aukaapikaraq
uráiyé. ¹² móra-marukaq witata tiyááka-karu-
wayukama aapaq Ítumma ya aónaraae. ánibo yemá
nékaq ya itó-ureta ¹³ anókaq ááyama tirááe: “Ítuma
kawáá-nákô, emá keqtáá arummá umátikaa.”
téta tirááe. ¹⁴ Ítuma yemmá yimónawaaena

maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá uréraq anó-monoq-wayukaraq keráwáqtí túma mó-yiraatero.” téna Ítuma timá yímikaiye. ánibo mi-kárú-wáyúkámá aapaq kéowana yeqtí yúgoma íráqôniq umáguraiye. ¹⁵ tiyááka-karu-wayukati aúkáapike mórama Táméria-nakoma aónaimma wení aúgoma íráqôniq umágitana yauwéqma Ítunopaq uréna anókaq ááyama Áánûqtuni áwîqa mûte yaútaiye. ¹⁶ mi-kárú-nákómá Ítuni aúbáq óípake marabí aténa ‘tíkáiye’ téna tiráiyé. Támériabake Yéqtaaeo-nare. ¹⁷ Ítuma minnáma aónatuwena maará-tiraiye: “tiyááka-karu-wayukama atóbamayikaraunamanibo abapaké kaayaqté-kaayaqte Ítiráaeo-wayukama náakaraq mááo? ¹⁸ káqo-kayukama iréta Áánûqtun-awîqa íyaq mûte yaúyô? maamin-náqá wenamáa káqo-mapake-nakoma wenamáawaq Áánûqtuni áwîqa mûte yauwíyô?” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ ánibo Ítuma min-náqá maará-tima-amikaiye: “emá itó-uma kóaa. keqnáámmá ení itáíq-ítaiq umá yáqtoraanna-yataakoma emmá mamá atóbamakaraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumíniye.

²⁰ Pérati-wayukama Ítumma maará téta ítama aónaraae: “Áánûqtuma yabíkái-maruqa nói-kanaararaq kumíníyô?” téta tewana Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumínatama aarawaamá yúrapikema íma aónainoe. ²¹ aónaaro. Áánûqtuma yabíkái-naqa maa máiyé aqá mera máiyé.’ téta máqtemma

ítinoe. ímiye. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa keráwáqti aúkáapi wáiyē.” téna Ítuma tiráiyē.

²² ánibo wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “anaaékaqa móra-kanaama pááq ínaqa keráwáqá ibiqá yaréq maará-tinoe. ‘móra-kanaama Waayúkagoni Áráakoni-kanaama ókaraq páátákáá pááq ínaq aónanae tínômanibo íma aónainoe.’

²³ yaímma-wayukama maará téta keráwáqá timá-timinoe. ‘merapaq aónaaro. maabáq aónaaro.’ tínômanibo keráwáqá íma min-áímmá wáráaro.

²⁴ aabáyúma yoqmá ikáqmena aabayákáqá maan-áúkápáké móra-aukapaq wéyáwé iníkáá umá Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa móraiq umá miráitata máqtemma aónanoe. ²⁵ miráimanibo áqnáabaq-yataaqa Waayúkagoni Áráakoma aíqa í-yátááqá taíbaq mamayaínata íbêq-kanaaraq-wayukama awéqtáma yuwánoe. ²⁶ naayóbáqá

Nóaani kanaaráqá uráinikaa umá Waayúkagoni Áráaqa wení kanaaráqá móraiq íniye. ²⁷ Nóaani kanaaráqá yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta kéowana Nóaama únópí-káárénóbáq uyábékuraiye. ánibo mikáqá anón-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. ²⁸ keqnáámmá Arótini kanaarákáráqá móraiq urááne. yemá yokaa íeta anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta máqte-qtataaqa meyaníq éta máqte-qtataaqa káqo-kayukama kéyimeta meyámmá mayéta yómmá yoréta yemá naammá éta urááe. ²⁹ ánibo Arótima Tótômabaq yuwéna ópaq kóitana é mi táoq iragógáráq abááq-íragómá aabayápáké aaqá yumáena kúminíkaa umáe kukéna aarawaamá máqtepaq kamá kaútukaiye.

³⁰ mórαιq umá Waayúkagoni Áráaqa abarokáq kumíní-kanaaraqa miráiniye.

³¹ mi-kánááráqá móra-nakoma márûpaq yaúbama máinana wení ótamma naaúpaq wáinnama kanaaráq naaúpaq uyábékena wení ótamma ímayaino. mórαιq umá móra-nakoma yópáqô máqe-inna-nakoma yauwéqma naaópaqa íwíno. ³² keráwáqá Arótimma ánáákoqtabama túyánámmá itáaro. (naayóbáqá Áánûqtuma Tótômabaq Komóraabakaraq yawítíma iramá agatuwáné kéena Arótiqtaba téna ‘ení aara-iyápómá yiwíqme péqmare paábaq kóaa. ánibo yuwé inna-márúpáqá ókaraq waéqma íaonaa.’ titata kégopike Arótimma ánáakoma anaaépaq waéqma aónénaboana mikáq óqtamma aúkéna pukáine.) ³³ náawabi wení paá máí-auwaraiqtaba akáinna-nakoma wení aúwaraimma aúyokiniye. ánibo náawabi wení aúwaraimma yuwénama kanaaráq wení aúwaraimma mayániye. ³⁴ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mi-nókáámmá kaayaq-nákórátá yagaroqtamá waguráiyapike Áánûqtuma móra-naqa awíqmayena káqo-naqa mikáq ayuwániye. ³⁵ ánibo kaayaq-íníkorátá aáwaqa kágayaiyapikemma Áánûqtuma móra-inimma káwirena káqon-inimma ayuwániye. ³⁶ ánibo kaayaq-nákórátá yópí máraiypikemma móra-naqa Áánûqtuma káwirena káqo-naqa mikáq ayuwániye.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁷ miráitata yemá Ítuni iyápó-annama min-áímmá itáa eta maará-tiraaē: “uyátárai-nako, mi-qtátááqá náakaraq pááq ínáyô?” téta tewana Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyē: “pukáa-kayukati arááq-yuma wáin-aukapaqa

akikígómá yagáikuyoe.” téna atékéraq min-
áwááméqtábá aónama arútáaro. Ítuma tiráiyē.

18

*aaragómá aamá ítama yainai-nákóqtábá tíwáqnaa
íkáae téna ááyarai-waigoni waéqma itai-áímmá*

¹ Ítuma wení iyápó-annama móra waéqma itai-
aímmá timá yíménata aati-aatimá íma yiwikéta
nunamummá tíq-tiq kéyana Áánûqtuma yemmá
yauwéqma timá-yiminiye. ² Ítuma maará-tiraiye:
“móra-marukaqa aamá ítama yainai-náqá máqe-
uraiye. ániibo min-nákómá Áánûqtun áaqa íma
ikaténa waayúkayabagaraqa íma ikatîq uráiyē.
³ ániibo móra keqtoq-ínímmá mimórá-márúkáká
máqe-uraiye. aati-aatimá min-íníkmá aamá
ítama yainai-nákókák íréna maará má-tiraiye.
'ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táíq
kéumatikaaē. emá kemmá tíwáqnaa umá aamá
ítama yainao.' téna tiráiyē. ⁴ áqnáabaqa aamá
ítama yainai-nákómá min-ínímmá íma áwáqnaa
uráimanibo anaaékaqa maará téna aúyánánóbáká
tiráiyē. 'kemá Áánûqtuni áaqa íma ikatîq waayúkati
yáakaraqa íma kéikatunamanibo ⁵ maami keqtoq-
íníkmá kemmá ummaa-yátááká kétimipoaq
áwáqnaa umá aamá ítama yainánúne. aati-aatimá
yúwáanana yóyo kéinana tîbô ka-íyábábóaq áwáqnaa
ónúne.' téna aúyánánóbáká tiráiyē. ⁶ ániibo uyátárai-
nakoma ókaraq maará-tiraiye: “keráwáká maami
ítama yainai-tái-nákóni áama ítáaro. ⁷ min-áímmá
waayúkaraq íma yabíqma arútái-kawaa-nakoni
watáae. miráimanibo aarawaamá Áánûqtuma

wetábá awaaméqá umáyíkáí-kayukama aati-aati-nókáánábi aati-aati-wágáámá Áánûqtuqtaba ibiqá yaraíyanama wemá áráwáábakena yíwáqnaa íní íyabiyo? ⁸ owé. keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yeráwáqá páátákáá yíwáqnaa íniye. ááqibo anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa maa-márábí-káyúkámá yirummá améta itáíq-itaiq umá yáqtoraí-yataakaraq máíyanawaq yimónaniyo?” téna keráwáqtí tirummá mamá akoqnáá iyábá Ítuma tiráíye.

Pérati-nakaraq táákiti-moneqa mayái-nákóní waéqma itái-áímmá

⁹ yaímma-wayukama téta ‘ketáámá arupú-wayukama máunataamibo káqo-kayukama paá-wayukama mááe’ téta yúyánámmá kéitaae. máqtemma mi-káyúkátí waéqma itái-áímmá Ítuma tiráíye: ¹⁰ “kaayaq-nákórátámá nunamummá tíyéta anó-monoq-naupaq utááye. móra-naqa Pératibake-nare. káqo-naqa táákiti-moneqa máyái-nare. ¹¹ ániibo Pérati-nakoma itó-urena aúyánánóbáqá maará téna nunamummá tiráíye. ‘Áánûqtuo, kemá káqo-kayukaraa umá íma máepoaq kemá ekáq ‘tíkáiye’ kétune. yemá moyámmá kémayeta táí-aaimma tarôq kéeta aaraukáqá mamá kéyataae. miráimanibo kemá yemó oníqa íkéune. ániibo kemá maan-náqá táákiti-moneqa máyái-nakaa umá íma máeq ekáq ‘tíkáiye’ kétune. ¹² máqte-totaaraqa kaayaq táoqa aáwaqa awetá kéeq máqte-qtataaqo mayáunnama yoraúma tiyáákabike akáma emmá mórama kámune.’ téna tiráíye. ¹³ miráimanibo táákiti-moneqa mayái-nákómá nékaq ya itó-urena

Áánûqtunopaq íma múte aónaraiye. wemá paá awaútena maará-tiraiye. ‘Áánûqtuo, kemá kúmiq-naqune. emá arummá umátikaao.’ téna tiráiyé.
¹⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. táákiti-moneqo mayai-nákómmá wení naaópaq yauwéqmena wimmá Áánûqtun-aurakaqa arupú-naqa máqe-uraimanibo Pérati-nakoma Áánûqtun-aurakaq íma arupú umá máqe-uraiye. itáaro. náawabi wetábá wení áwîqa múte yauwínna-nakomma Áánûqtuma mamá márúte yuwániye. náawabi wetábá wení áwîqa márúte yuwaína-nakoni áwîqa Áánûqtuma múte yauwíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

paáqya-noiyapoma Ítuma íráqôniq umáyîkaraiye.

¹⁵ yaímma-wayukama yemá paáqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. yemá téta Ítuqtaba min-nóiyápórâq ayáánapo yínêkuikaae tirááe. miráimanibo Ítuni iyápó-annama minnâ aónawaaeta mi-káyúkámá aamá yiwááguraae. ¹⁶ ánibo Ítuma iyápórawaqa yááyama amakaq iréna maará-tiraiye: “keráwáqá iyuwáiyata iyápóma ketôpaq íyaraq íma yaqtórâaro. Áánûqtuma yabíkái-marupaqa miráuma iyápóraa-kayukati minnáe. ¹⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. iyápógomma aboámá aati-aatimá áwáqnaa kéipoana mirárâá umá móra-nakoma paáqyan-iyaporaá íma aurénama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberaniye. áraimma ímiye.” téna Ítuma tiráiyé.

anó-nakoma máqte-qtataaqa makáine.

¹⁸ móra anó-nakoma Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “Íráqô-yiraati-nako, kemá náaraq

umáwaq aati-aatimá matúq-matuq umá máí-
auwaraimma mayánúnô?” téna ítama aónaraiye.

¹⁹ ánibo Ítuma maará téna tiráiyē: “nôraq itaawáq
keqtábámá íráqô-nako kéteno? Áánûqtu wenamáa
íráqôniq kéiyē. ²⁰ emá áamáan-aimma ítaraane.
aaraúkáqá íma yataiyo. waayúkama íma ikámma
puyuwo. moyámmá íma mayaa. káqon-nakomma
kaaqaarimá ítimakaa. emá enanó-enaboni
aménáápáq mááo.” téna Ítuma titana ²¹ anón-
nakoma maará-tiraiye: “naayóbáqá kemá iyápóma
máqe-uraunarake áaimma átáma min-ámáán-áímmá
máqtemma anaaé wakáunamiye.” téna tiráiyē.

²² Ítuma min-áímmá itáá ena maará-tima-amikaiye:
“emá móra-yataaqtaba aqtórárîq urááne. ení máqte-
qtataaqa waayúkama yímínata meyaníq kéiyaa mi-
mónéqá mamá *wáyoq-wayukama yaímma yimiyo.
emá miráumatuwena Áánûqtuni-marupaq kateko-
yátááqá maránóne. ánibo emá miráumatuwe
ketinaaé waraa. téna Ítuma timá ámikaiye.
²³ miráitana min-ánó-nákómá min-áímmá itáá
ena áyákoma ummaa yáguraiye. wemá móneqa ôriq
umá makáinapoana wení móneqtaba ítama ummaa
yaráiyē.

²⁴ min-náqá aónawaaena Ítuma maará-tiraiye:
“waayúkama taíbaq-yataaqo makáa-kayukama
Áánûqtu yabíkái-marupaq uwínóqtabama kammáa
kámagoe. ²⁵ káámoma oótiraakakoma waigóní
aapi peránénama kammáa ainíkáá umá miráuma
móneqa taíbaq makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-
marupaq uíníqtaba kammáa kámagiye.” téna Ítuma
tiráiyē. ²⁶ waayúkama min-áímmá itáá eta maará-

tiraae: “miráinanama kanaaráq náawawaq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayáníyô?” téta tirááe. ²⁷ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “waayúkama móra-yataariqa kanaaráq íma ínômanibo Áánûqtu kanaaráq miráininiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁸ Pítaama maará-tiraiye: “itaao. ketáámá ketáái márûkaraq ketáái ótakaraqa yuwétaa enanaae kéwaraunataae.” téna titana ²⁹ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba naammá yuwéta aaramá ábâqawaamma aboámmá anóamma iyápóma yuwaíyanama ³⁰ kanaaráq Áánûqtuma íbêqa maa-kánááráqá uyátá-maqma taíbaq yauwéqma yimíniye. ánibo anaaéka-kanaama pááq ínatama yemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma ókaraq wemá puyéna yauwéqma itó-iniqtaba kétiye.

³¹ Ítuma wení tiyááka uréna títaupake kaayaq-nóiyápómá yiwíqma yíkarena maará-tima-yimikaiye: “ítáaro. íbêqa ketáámá Yérútáárebaq uyónúnatae. ánibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Waayúkagoni Áráakoqtaba agatáan-aikoma áraimma pááq éna arammá iyániye. ³² yemá wemmá mamá Yéqtaaeo-wayukati iyáápi maránoe. ánibo yemá wemmá aábê-aimma timáketa áyoqa ayéta wirááti wirakánoe. ³³ ánibo yemá tebûqa améta ikámma utánómanibo kaumo-kánááráqá itó-iniye.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁴ miráimanibo wení iyápó-annama Ítuma min-áímmô timmá íma ítama arútaraae.

Ítiráaeo-wayukati kínimma aónaigae téna timánibo min-áíkoní áaimma aúyokuraitataboata íma ítama tágaraae.

móra aúgaroq-naqa Ítuma mamá atóbamakaiye.

³⁵ Ítuma Yérikobaq waaqókáq úítana mórana aúgaroq-nakoma aakóní áwábaq máena móneqtaba aarawaamá yááyama ita-ita uráiyé. ³⁶ min-áúgaróq-nákómá ítáimma taíbaq-wayukama kéyewana ítátuwena maará téna yaímma-wayukaraq ítama aónaraiye: “yemá nôraq kéoo?” téna tiráiyé. ³⁷ ánibo yemá maará-tima-amikaae: “Ítuma Náátárêtibake-naqa kéiyé.” téta tirááe. ³⁸ ánibo min-áúgaróq-nákómá maará téna ááyama tiráiyé: “Ítuo, emá Tébitimma áanikomopo emá kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé. ³⁹ áqnáabaq ye-káyúkámá maará téta aamá awááguraae: “emá paátí mááo.” téta tirááe. miráimanibo min-aúgaróq-nákómá ókaraq ááyama maará-tiraiye: “emá Tébitimma áanikomopo kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé. ⁴⁰ ánibo Ítuma waaqókáq ya itó-urena mará-tima-yimikaiye: “keráwáqá min-náqá ketôpaq awíqme yero.” téna tiráiyé. min-áúgaróq-náqá waaqókáq itana Ítuma maará téna ítama aónaraiye: ⁴¹ “kemá emmá nôraq umákanuno?” téna tiráiyé. ánibo min-áúgaróq-nákómá maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, kemá keqnáámmá túramma aónanaae téq kêtune.” téna titana ⁴² Ítuma maará téna timá ámikaiye: “karáqma aónaa. ení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá emmá mamá atóbamakaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ miráitana páátákáá min-nákóní aúrakoma íráqôniq umágitana

aúramma aónarena Ítun anaaé kéwarena Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. áníbo aarawaamá minnáraq aónawaaeta Áánûqtuni áwîqa múte yaútaae.

19

Takíatini watáama

¹ Ítuma Yérikobaq uyábékaimma ² mikáq móra-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwîqa Takíatie. wemá táákiti-moneqa mayaí-wáyúkátí kawáá-nápóana moneqa taíbaq makáíye. ³ áníbo Takíatima Ítumma aónainena uráimanibo wemá awaaraq-nápóana taíbaq-wayukabikema kanaaráq Ítumma íma aónaraiye. ⁴ áníbo Takíatima taíbaq-wayukati yúbáq uyaaté uréna móra-yaraq uyátárena Ítumma aónainena uráíye. áníbo wemá 'Ítuma maan-ákáq íniye' téna aúyánámmá ítaraiye. ⁵ Ítuma min-áúkápáq íréna múte aónatuwena maará-tiraiye: "Takíatio, emá páátákáá marabí kumuwo. íbêqa kemá ení naaúpaq mánune." téna Ítuma tiráíye. ⁶ miráitana Takíatima páátákáá kukéna amuqá kémaraipike Ítumma awíqmena wení naaúpaqa kóuraiye. ⁷ áníbo máqte-kayukama minnáma aónatuweta aamá awáágéta maará-tiraa: "Ítuma móra kúmiq-nakoni naaúpaqa ko kéwaiye." téta tiráámanibo ⁸ Takíatima itó-urena uyátárai-nakomma maará-tima-amikaiye: "uyátáraana-nako, emá itaao. íbêqa máqte-qtataaqa yaíkaa uréq áwáyoq-wayukama yiménúne. áníbo kemá móra-nakomma kaaqaarigónîq umákéq wení máqte-qtataaqa moyámmô matáana-yataaqa kanaaráq yauwéqma kaayaqté-kaayaqte-kanaaráq

aménúne.” téna tiráiyé. ⁹ miráitana Ítuma maará-tima-amikaiye: “íbêqa maan-náúpáké-káyúkámá Áánûqtu yauwéqma kéyiwiraiye. maan-nákógáráqá Áabaraan-annabikemanibo íbêqa arummá waeráiyé. ¹⁰ minná Waayúkagoni Áráaqa iréna aúyokuraa-kayukama yibáá umá yauwéqma yiwiránáae téna uráiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

tiyááka-wayukama meyámmá matáa-waigoni waéqma itai-áiné.

¹¹ yemá min-áímmá ítátuwaawana Ítuma móra waéqma itai-áímmá timá yímikaiye. Yérútáárebaq waaqókáq yitatabóata Áánûqtuma yabíkáin-aimma íbêqa abarokáq ínítana kétiye téta yúyánámmá ítaraae. ¹² ániibo Ítuma maará-tiraiye: “mórama anó-nakoma móra ayáqtááq-mapaq kínimma tarôq umákane owana kóuraiye. anaaékaqa min-nákómá yauwéqma yíniye. ¹³ íurena min-ánó-nákómá wení tiyááka-mayai-wayukama yiwíkена móneqa tiyááka-wayukama yímika-yimika uráiyé. maará-tima-yimikaiye. ‘keráwáqá maami-mónéqnápó mayaímá mamá amuq-yáúumá kémayaiyaq yauwéqma yeno.’ téna tiráiyé. ¹⁴ miráitata wení márûkaq-wayukama yaímma íyamma umákaraae. miráitana wemá kóitata yaímma-wayukama timáyíkáawata anaaé waqmé urááe. ániibo yemá maará mó-tiraae. ‘maamin-nákómá ketáái kínimma máiyaba íkétikaitaae.’ téta tirááe.

¹⁵ min-nákómmá kínimma tarôq umákáawana máqena anaaékaqa yauwéqma iráiyé. ániibo wé maará-tiraiye. ‘naayóbáqá móneqa yímikaunna-wayukama yááyaiyata yero. móra-mora-yuma

náaraq umáq amuq-yáú má matááwáa aónanaae.’ téna tiráiyē. ¹⁶ áqnáabaq-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, ema tiyááka-wayukama tímikaanna-monekake matéq mayaímá kémayeq amuq-yáú má (200) matáune.’ téna tiráiyē. ¹⁷ ánibo kínima maará-tiraiye. ‘emá íráqô-mayai-napoa emá kateko-máyáímá matááne. emá pááqya-qtataakaraqa kawáá umá kárutaanaboaq íbêqa kemá emmá náápaamma kámunaboa tiyááka-ano-marukaqa yabi ínóne.’ téna tiráiyē. ¹⁸ anaaékaq móra-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, kemá ení tiyááka-wayukarake mayaímá matéq amuq-yáú má (100) matáune.’ téna tiráiyē. ¹⁹ ánibo kínima maará-tiraiye. ‘móra-tiyaapaq anó-marukaq-kawaama yabi iyo.’ téna tiráiyē. ²⁰ káqo-mayai-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, ení móneqa tiyááka-wayukama maa wáiyē. kemá móra-wannaabi atáá-umatuweq ákaraune. ²¹ kemá emmá aónáunama emá iragayá-náqá máane. móra-nakoma márái-qtataaqa emá paá kémaye. káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaane. miráitaq kemá enáaqa kéikatune.’ téna tiráiyē. ²² ánibo kínima mi-máyái-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. enáarake kemá emmá aabi mayakánúne. áraimma kétimonaane. kemá iragayá-náqá máepoaq káqo-nakoma márái-qtataaqa kémayeq káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaune. miráwáq kéuno? ²³ ánibo nôraq itaawáq ketí móneqa móneq-naupaqa íma tíkáraanaq yauwéqma yéqa amuq-yáúgáráqá íma mayáúnô?’ téna tiráiyē. ²⁴ mi-kínímá waaqókáq itó-uma máe-kayukama

maará-tima-yimikaiye. ‘keráwáqá min-nákóní ayáápike tiyááka-wayukama yabíma taíbaq matokái-nakomma áméro.’ téna tiráíye. ²⁵ áníbo yemá maará-tima-amikaae. ‘uyátáraana-nako, wemá áqa taíbaq (200) matokáíye.’ téta tewana ²⁶ mi-kínímá maará-tiraiye. ‘kemá keráwáqá kétima-timune. máqte-kayukama taíbaq matokáiyayuma yemmá ókaraq yiménúne. miráimanibo móra-nakoma pááqyamma matokáinna-nakomma wení pááqya-qtataaqa ayáápike yabítuwanune. ²⁷ áníbo ketí anmuro-wáyúkámá keqtábá téta ketáái kínimma máiyaba ‘íkétikaitaae’ tiráá-kayukama yiwíqme maakáq iréra ketúrakaq yíkamma púyoro.’ téna kínima tiráíye.” téna Ítuma waéqma itai-áímmá tiráíye.

Ítuma Yérútáárebaq anó-kiniraa umá uráíye.

²⁸ Ítuma min-áímmá timá ánatatuwena áqnáabaq kéwena Yérútáárebaq uráin-amma arááyamaena uráíye. ²⁹ áníbo Ítuma Béqtápégibaqa waaqókákáráq Béqtanibaqa waaqókákáráq iráimma min-ánúmá áwîqa Óribêti-anuraq iréna wení iyápó-annabike kaayaqá timáyíkáitata áqnáabaq urááye. ³⁰ Ítuma maará téna min-nákámá timá yimikaiye: “kenákámá mera-márúpáq uréka mórana naatéqá oótiraa-kamma ánnaraq kúyakaraabo aónaakao. naayóbáqá min-ótiráá-kákóní ámûraaqa íma ayááqmeta uréire uráámibo ánná ayútuweka awíqme yekao. ³¹ áníbo móra-nakoma kenákámá ítama aónéna ‘nôraq itakawáq min-ótiráá-kámmá ánná káyuboyo?’ tínakama kanaaráq kenákámá yawuéqma maará tekao. ‘uyátárai-nakoma

maaminnáyaba itakaé tekao.’ téna Ítuma timá yímikaiye. ³² Ítuma kaayaq-nákámá timá yíkáitata yenákámá kóureta timá yíminiq umá mi-qtátááqá wáitata aónaraaye. ³³ yenákámá uréta naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyata min-ótiráá-kákóní aanábó-nákómá iréna maará-tima-yimikaiye. ‘nôraq itakawáq naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyo?’ téna titata ³⁴ yenákámá maará-tiraaye. ‘uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakaé.’ téta timátuweta ³⁵ naatéqá oótiraa-kamma awíqmeta Ítunopaq iréta min-ótiráá-kákóní ámûraaq wáqtôma abákáreta Ítumma min-ámúraaq ákáawana máqe-uraye. ³⁶ ámûraaq máena kéwitata aarawaamá yeqtí unáákáqtôma maméta aapitáá wíqmakaae. ³⁷ Ítuma Yérútáarebaq waaqókáq Órîbêti-anubake kukáin-apataaq iréta máqtemma wení iyápó-annama anómma yimuqá makááe. Ítuma máqten-awaameq-yataariq itata káoneta minnáyaba anókaq ááyama Áánûqtuni áwîqa múte yaútaae. ³⁸ yemá maará téta ááyama tirááe: “anó-kinima uyátárai-nakoni áwîkaq kéitana Áánûqtuma íráqôniq kéumakaiye. kaayoné-yátááqá Áánûqtuni márûpaq wáinaq Áánûqtukaq anómma tágama-yataaqa wáiyé.” téta tirááe.

³⁹ ániibo yaímma Pérati-wayukama mi-táibáq-wáyúkánóbáq máqeokake Ítumma maará téta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá ení iyápó-annama ‘paátí máero’ timá yimiyo.” téta tirááe. ⁴⁰ ániibo Ítuma maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. paátí máíyanama kanaaráq óqtakoma aamá ááyama tínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Îtuma Yérútáárebaq máa-kayukayaba ibiqá yakáíye.

⁴¹ Îtuma Yérútáárebaq waaqókák iréna márûqa káonena ibiqá yakáíye. ⁴² Îtuma maará-tiraiye: “ketáama kaayoné-yátááqtábá keráwáqá itaígáae téq túnnamanibo keráwáqá íma ítaraane. keráwáqtí taákoma kanaaráq íkéitaiye. ⁴³ keráwáqá ítáaro. anaaékaqa móra-kanaama pááq ínatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá iréta tíqa umá ikútiketa máqten-aukapaqa ikúma aúyantikanoe. ⁴⁴ keráwákárq keráwáqtí waayúkagaraq máqtepaq tíkamma ánatatuwanoe. yemá mórama keráwáqá íma tiyuwaíyaq paámá mánoe. íbêqa Áánûqtuma keráwáqá mamá atóbamatikani-kanaayabama túyánámmá íma ítaapoata namuro-wáyúkámá keráwáqá máqtepaq tíkameqe yuwánóe.” téna Îtuma tiráíye.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa makéta meyámmá máyáa-kayukama Îtuma yíkamma wakáíye.

⁴⁵ Îtuma anó-monoq-naupaq uténa Áánûqtukaq amí-wámmá maméta meyánîq o-káyúkámá áaimma átáma yíkamma paábataa waqtukáíye. ⁴⁶ Îtuma maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “Áánûqtuni wataáama agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘ketí naakómá paá nunamummá tí-námmá waíno.’ tiráíne. mirá-tiraimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí-aúpáq-nákáá kéumatuwaae.” téna tiráíye.

⁴⁷ aati-aatimá Îtuma anó-monoq-naupaq kéyiraatena timá yímikaiye. ánibo uyátárai-monoq-wayukagaraq áamáan-aimma yirááti-wayukagaraq

aarawaatí anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínón-aqtaba abáá-uraae. ⁴⁸ miráimanibo máqte-kayukama Ítun áama itáiyábá ôriq umá yíkáitataboata anó-kayukama ikamínón-amma íma abáá-uraae.

20

yemá Ítuqtaba ‘náawaq náápaamma ámikaiyo’ téta ítama aónaraae.

¹ móra-taoqa Ítuma anó-monoq-naupaq wataáama aarawaamá kétima-yimena átê-wataagaraq Áánûqtutabagaraq timá yímikaiye. ánibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq Ítunopaq irááe.

² yemá maará téta Ítumma timá ámikaae: “emá keqtáá timá-timiyo. emá nói-naapaanaq matokéyaq maami-máyáíma kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” téta ítama aónaraae. ³ ánibo Ítuma maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “kegaráqá keráwákáq móra-aiqtaba ítama aónanaaq kéune. keráwáká kemmá timá tíméro. minná

⁴ Yóáanema nommá péqyikai-qtataaqa minná Áánûqtunawabi waayúkagonawabiyo?” téna tiráíye.

⁵ ánibo yeíyáá aamá kóté-yáté kéeta maará-tiraae: “ketáá maará téqtaa minnáma ‘Áánûqtunae.’

tenanataáamá Ítuma maará-tiniye. keráwáká nôraq itaráq itáíq-itaiq umá tirummá íma kámeo tíniye.

⁶ ánibo ketáá téqtaa minnáma paá ‘waayúkati minnáe.’ tenatataáamá máqte-kayukama keqtáá óqtatanapotaa tíkaminotaae. ánibo yemá Yóáaneqtaba Áánûqtuni amuné-naré téta kéitaapoata óqtatanapo tíkaminotaae.” téta tirááe. ⁷ miráitata yemá maará

téta Ítun-aaraq yauwéqma tirááe: “Yóáanema nommá pérái-qtataaqa náakakenaq iráiyô minnâ ketáá íaonaraunataae.” téta tirááe. ⁸ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “mórai q umá kegáráqá keráwáqá íma timá-timenune kemá nói-naapaanaq matokérabi mi-máyáímá kémayaune.” téna Ítuma tiráiyé.

tái-wayukama wááéni ara-tókáq yabíye-waigoni waéqma itai-áiné.

⁹ Ítuma mirá-timatuwena aarawaamá móra waéqma itai-áímmá timá yímikaimma maará-tiraiye: “móra-nakoma wááéni ara-tómmá yoqmakáiyé. ánibo min-nákómá wááéni-aramma uqmá yaímma-wayukati iyáápi mi-tómmá maréna min-nákómá káqo-marabaq ko máqe-uraiye. ¹⁰ anaaékaqa wááéni-aramma ábuma-kaitana arammá kutí-kánááráqá móra-naqa timákáitana wááéni ara-tókáqô yabíkáa-kayukayopaq uráiyé. anón-nakoma téna min-nákómmá yaímma mi-tópikén-ááwáqá amígáae téna timákáitana uráiyé. ánibo wááéni ara-tókáq yabíkáa-kayukama mi timákáitana i-náqá ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá kóuraiye. ¹¹ keqnáámmá anó-nakoma káqo-mayai-naqa timákáitana uráiyé. miráitata wekáráq ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá yauwéqme kóuraiye. ¹² ánibo keqnáámmá mikáq móra-mayai-naqa timákáitana uráiyé. miráitata keqnáámmá ikámma yaúma paábaq iyaabótukaae. ¹³ miráitana wááéni ara-tókóní aboámá maará-tiraiye. ‘kemá náaraq ónúno? ketáanikoqtaba ôriq umá tíkáin-iyapoma minnâ timákáanana wíniye. ánibo yemá min-íyápógón áama itánóe.’ tiráiyé.

14 miráitata wááéni ara-tókáqô mayái máyaa-kayukama aónaamma anó-nakoni áanikoma kéiqtaba yeíyáá maará-tiraae. ‘maan-nákómá anaaékaqa aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayáiyataao. maamin-náqá ikámma puyónatae. miráinataa maami-tómmá ketáá mayánúnatae.’ tirááe. 15 ánibo mi-káyúkámá anó-nakoni áanikomma wááéni ara-tókóni áwábaq márúte yukéta ikámówana pukáiyé. ítáaro.

wááéni ara-tókóni aboámá mi-káyúkámá náaraq umáyikaniyo? 16 yókóni aboámá irena wááéni ara-tókáqô mayái máyáa-kayukama yíkamma puyéna wááéni ara-tómmá mamá káqo-kayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé. ánibo waayúkama min-áímmá itáá eta maará-tiraae: “wemá miráinabo áraimma ímiraino.” téta tirááe. 17 miráitana Ítuma mi-káyúkámá yimónawaaena maará-tiraiye: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá wáin-aikoma nóin-aínaq wáiyó?

‘maamin-óqtámmá mayái-wáyúkámá

paábaq matúwáan-oqtakoma íbêqa

naakóni akoqnáá-abokaa kéiyé.’

18 maqte-kayukama maamin-óqtákóni ámûraaqo kuqtétama yemá ikámma púbuyaginoe. ánibo maamin-óqtákómá móra-nakoni ámûraaqo kuqténama min-nákómmá ikámma púbúyama obamá aúqtuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé. 19 ánibo áamáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraqa yemá itáamma Ítuma yeqtí yúbi maréna waéqma itái-áímmá tiráiyé. miráitata é mi táoq Ítumma yáqtoraneta urááe. miráitata aarawatí yáaqa ikatéta Ítumma íma yáqtokaae.

Îtuqtaba táákiti-moneqa Títaamma amíkáae téta ítama aónaraae.

²⁰ áamáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq Îtumma aatómáq urááe. kuqtaruríq o-káyúkámá arupú-wayukaraa umá kaaqaari-áímmá timátuweta Îtumma wenáarake yáqtoqma anó-kamaani-wayukati iyáápi maréta aamá ítama yainánéta urááe. ²¹ ánibo yemá maará téta ítama aónaraae. ‘yirááti-nako, ketáá kéitaunataae. enáagoma arupú kéitaaboaa aarawaamá arupú-aimma kétima-yimene. anó-kayukati anón-iwiqtabama íma ikatîq kéemanibo aarawaamá Áánûqtuni áaimma kéyiraate árain-aimma kétima-yimene. ²² emá nóine téq aúyánámmá kéitaano? Títaamma” Arómani anó-kawaa-naqa táákiti-moneqa aménúnataabi iyabiyo?” téta Îtumma ítama aónaraae. ²³ miráimanibo Îtuma mi-kaaqaari-áímmô temmá ítaraiye. miráitana maará-tima-yimikaiye: ²⁴ móra-moneqa tiráátero. maannáma amakarác áwîkaraq waímma náawabiyo?” téna tiráiyé. ánibo yemá maará-tima-amikaae: “Títaani amané.” téta tirááe. ²⁵ ánnibo Îtuma maará-tima-yimikaiye: “móra-yataaqa Títaannamo wárainaga kanaarác Títaamma áméro. ánibo Áánûqtuni móra-yataaqo wáinaqa kanaarác Áánûqtumma áméro.” téna Îtuma tiráiyé. ²⁶ miráitata Îtun áarakemma aarawatí yúbáqá Îtumma íma yáqtóráawaniq urááe. Îtuma min-áímmá yauwéqma timá yímiqtaba yemá taíbaq-yuyanamma itáá eta aamá íma téta paátí máqe-uraae.

waayúkama pukéna itóiyaba Îtumma ítama aónaraae.

²⁷ yaímma Táátûti-annabike-kayukama Îtunopaq irááe. yemá Táátûti-wayukama téta pukáa-kayukama íma itó-inoe. téwaone. ²⁸ ániibo yemá maará téta Îtumma ítama aónaraae: “yirááti-nako, Mótetima naayóbáqá maamin-ámáán-áímmá agatáine. ‘móra-nakoma aaramá makáinna-naqa iyápóma íakena pukínanama kanaaráq ábâkoma min-ínímmá maténa awaaóní anónnáma móra-iyapoma marakániye.’ tiráine. ²⁹ itaao. mórama ye wátánónáámá miráuma abapaké kaayaqá máqe-uraae. áqnáaekoma móra aaramá maténa iyápóma íma marakéna pukuráiyé. ³⁰ anaaékaq ábâkoma min-ínímmá matáiyé. ³¹ anaaékaq mamá mikáq-ábákómá keqnáán-ínímmá maténa móraiq umá pukuráiyé. ániibo keqnáámmá móraiq umá abapaké móra-watanonaama mimórá-ínímmá matéta iyápóma íma marakéta máqtemma pukurááe. ³² miráitana min-íníkáogáráq pukuráiyé. ³³ ániibo pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa min-íníkáoma náawani ánáaraq mániyo? abapaké kaayaq-wátánónáámá min-ínímmá mataáne.” téta Îtumma ítama aónaraae. ³⁴ minnáyaba Îtuma maará-tima-yimikaiye: “aaragáráq waagaráq íbêqa maa-kánaáráqá mamá aaraukáqá káuraae. ³⁵ anaaékaq aarawaamá pukáiyapike Áánûqtuma itó-oro tínata itó étama yemá ókaraq aaraukáqá íma auránoe. ³⁶ ókaraq íma puínoe. yemá miráuma kaqtó-wáyúkáráá umá maéta íma kanaaráq puínoe. Áánûqtuma pukáiyapike mamá itó-umayikanipoata yemá Áánûqtuni áráabitie. ³⁷ ániibo Mótetigaraqa keqtáá tirááténataa pukáa-kayukama pukáiyapike itó-inoe téna tiráátiraitaae. pááqya-tabikemma íramô

kará-i-waigoni wataágoma maará-tiraiye. ‘uyátárai-naqa minná Áabaraani Áánûqtugaraq Ááitekini Áánûqtugaraq Yáakoboni Áánûqtue.’ ³⁸ Mótetima wení anáábútááma pukowana maamin-áímmá ítaraine. miráitana Áánûqtuma íma pukáa-kayukati Áánûqtuma máíye. ímiye. wemá minná paá yú aréta máa-kayukati Áánûqtue. wení aúrakaqa máqte-kayukama paá yú aréta mááe.” téna Ítuma tiráíye. ³⁹ Ítuma mirá-timatuwaitata yaímma áamáan-aimma yirááti-wayukama maará téta yauwéqma tirááe: “yirááti-nako, emá íráqôn-aimma téne.” téta tirááe. ⁴⁰ ánibo yemá ikatîq éta ókaraq Ítumma íma ítama aónaraae.

yauwéqma yiwirai-náqá Metáiyama náawabiyo téna Ítuma Péрати-wayukaraq ítama káonaiye.

⁴¹ Ítuma Péрати-wayukama makáqma aónéna maará-tima-yimikaiye: “nôraq itatawáq yemá Metáiyama Tébitimma áanikoe kéteo? ⁴² naayóbáqá agamatán-áúbábí Tébitima maará-tiraine. ‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakomma maará téna

timá ámikaine.

emá ketiyáán-urapaq márenaraq

⁴³ anaaékaqa kemá

ení namuro-wáyúkámá mamá

ení áítauq aménáápáq yíkánata wínoe.’

téna Tébitima agamatá-kánnáábí mirá-tiraine.

⁴⁴ Tébitima wenamáárîq wemá ketí uyátárai-nare tiráimanibo náaraq umá Metáiyama Tébitini áanikoma máíyo?” téna Ítuma tiráíye.

ámáan-aimma yirááti-wayukati yáaimma

45 máqtemma aarawaamá máeta Îtun áama itaraae. ánibo Îtuma maará téna wení iyápó-annama timá yímikaiye: 46 “keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukayabama atéráaro. yemá ayáqtááq-unakaqtoma umáreta uréire íyábá ôriq umá kényikaiye. yemá téta waayúka áíkuiyakaqa uyátárai-nare téta aarawaamá miráo-maarao timá-tikaigaae téta kéte. ánibo yemá monoq-náúpáqá aarawaatí yúbáq aokaq-ábíqtátámá yokaa umáyikaiyata anón-aawaqo nai-kánáaráqá kateko-ábíqtátáráq maétaa aáwaqa nánátaae kéte. 47 ketoq-nóínímmá yetí naammá íma meyáníq ínôwataboata máqtepaq kémayeta yemá kaaqaari téta ayáqtááq-nunamumma kéte. aamá ítama yainai-kánáaráqá yemá anómma táimeyamma mayánoe.” téna Îtuma tiráiyie.

21

keqtoq-íníkomá Áánûqtukaq amuqá marakéna móneqa ámikaiye.

1 Îtuma aónama kéyautena aónaimma móneqa ôriq umá makáa-kayukama Áánûqtukaq yimuqá marakéta móneqa maraí-yáwáápí móneqa má-makaae. 2 ánibo Îtuma aónaimma mórana keqtoq-ínímmá awaikómá pukuráin-inikoma kaayaqá pááqya-monekarata móneq-yawaapi mó-makaiye. 3 Îtuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. maa-kéqtóq-íníkomá awaikómá pukuráin-inipoana wemá anó-moneqa yuwéna yaímma-wayukama uyátáiyie. 4 máqtemma maa-káyúkámmá yemá taíbaq-moneqa makétaboata yaímma Áánûqtukaq yimuqá marakéta káme.

miráimanibo maan-íníkomá íma taíbaq-moneqa makénaboana wemá máqtemma máyuwena aáwaqa meyánîq umá nání-moneqa íma matokáíye.” téna Ítuma tiráíye.

“anó-monoq-namma táíq umáginiye.” téna Ítuma tiráíye.

⁵ yaímma-wayukama anó-monoq-naqtaba íráqôn-oqtakake min-námmá umáreta máqte-qtataaqa Áánûqtukaq yimuqá marakéta ámêqtaba tewana Ítuma maará-tiraiye: ⁶ “máqtemma maami-qtátááqá íbêqo aónamma móra-kanaama pááq ínatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá íma móra-oqtamma yuwáiyana káqon-oqtakoni ámûraaqa wániye. máqtepaq yawítítuwaiyana marabí kumíniye.” téna Ítuma tiráíye.

“taíbaq ummaa-yátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráíye.

⁷ yemá Ítumma maará téta ítama aónaraae: “yirááti-nako, náa-kanaararaq mi-qtátááqá pááq ínáyô? áqnáabaqa nóin-awaameraq pááq ínataa aónétaa mi-qtátááqá pááq íné iyé ténúnataabiyo?” téta tirááe.

⁸ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá yabíqma arútáaro. yemá keráwáqá kaaqaari téta makátébo. taíbaq-wayukama ketíwîkaq íréta maará-tinoe. ‘kemá wemúne. maami-kánáámá íbêqa pááq kéíye.’ tînômanibo kerawáqá íma yinaaemma ko wáráaro. ⁹ anaaékaqa webómá kéeta anón-aaíqa kéoe tíyan-aimma itánómanibo kanaarâq íma ikatîqa oro. mirái-qtataaqa áqnáabaq pááq ínîmanibo aqtó-kánáámá

páátákáámmá íma pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyē.
¹⁰ móragaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-
 anna-wayukama káqon-anna-wayukama itó-uma ááiqa
 umáyikanoe. ániibo móra-kinini waayúkama itó-uma
 káqo-kinini wayúkate ááiqa ínoe. ¹¹ ániibo maa-
 márábímmá anómma márûma kéyinana yaímma-
 aukapaq-marabaqa aáwaqa ánataginata yáayaba
 kéeta anó-karima mayánoe. ániibo taíbaq anómma
 táí-yataaqa aabayákáqá anón-awaameq-yataaqa
 pááq kéinana kéqokeq-yataaqa pááq ínna-waigoma
 keráwáqá mamá táaqa kamátikaniye.

¹² miraímanibo mirái-qtataaqa íma pááq
 uráinayaba yemá keráwáqá yáqtoketa mamá
 táíq umátiketa monoq-náúpáq mamá tíkareta
 aamá ítama yainéta mamá ánná-naupaq tikánoe.
 yemá téta ketíwîqtaba mamá kîni-kayukararabi
 kámááni-wayukaraq tiwíqmeta wínoe. ¹³ ániibo mirá
 íya-waigoma keráwáqá mamá keqtábá kámááni-
 wayukama timá-yiminoe. ¹⁴ miráinaq keráwáqá
 mi-kánáaráqá átê-wataama Áánûqtutaba kanaaráq
 timá-yiminoe. ¹⁵ kemá kenamáárîq arupú-
 aimma túyánákáq mamaráanana itaí-yátááqá
 timíniye. ániibo minnámo timá tíménna-aimma
 keráwáqtí namuro-wáyúkámá kanaaráq íaratinoe.
¹⁶ keqtibomá keqtinóma keráwáqtí móra-naaegoma
 keráwáqtí tibâqawaayuma keráwáqtí aanábómá
 mamá keráwáqtí namuro-wáyúkátí iyáápi mamá
 tikáiyata keráwáqá tíkamma keráwápi-kémá yaímma
 puínoe. ¹⁷ kekákéné téta máqte-kayukama keráwáqá
 tiwáágínomanibo ¹⁸ keráwáqtí tiqnótáugoma
 mórama íma múkiniye. íma tíkamma puínoe.
¹⁹ keráwáqá akoqnáá umá kéyaqtoraapoata

keráwáqtí túwaraimma paá mánoe.

“Yérútááre-maruqa táíq íniye.” téna Ítuma tiráíye.

²⁰ miráimanibo anaaékaqa keráwáqá aónáiyata ááiq-i-wayukama Yérútááre-maruqa yaikutíyaqa keráwáqá kanaaráq mikáq aónéq márúqa mamá táíq í-kánáámá pááq iyé tínoe. ²¹ mi-kánááráqá Yúríá-marupaqa máraiya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ániibo yaímma-wayukama Yérútááre-marupaqa máíya-kayukama mi-márúqá yuwéraq ôpaq kóoro. ániibo márúkoni aaumépaqa máíya-kayukama ókaraq yauwéqma mi-márúpáqá íma úyoro. ²² maami-kánáámá anónnáma táí-meyamma mayái-kánáábóana máqten-aimma Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímá wáin-aikoma abarokáq pááq éna arammá iyániye. ²³ mi-kánááráqá aaramá yímûkaraq máa-noinikaraq iyápóma náamma kéyime-noinikaraqa tirunô. anómma ummaa-yátááqá maa-márábímmá pááq ínatama mi-kánááráq Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuma áyámma umáyikaniye. ²⁴ yaímma-wayukama tokóru-yakaa-punapo yemá yíkamma képuyeta yaímma-wayukama namuro-wáyúkámá yemmá ánnáma yímituweta Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mó-yikanoe. ániibo káqo-kayukati yítaukoma Yérútááre-maruqa yamá igárîq kéiyana mi-káyúkátí kanaamá ánataniye.

anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁵ ókon-okomma awaaméq-yátááqá aabaúrárábi wíyokakaraq wiyókákáráqá pááq íniye. ániibo maa-márábímmá únókómá anó-iyama kémetainata máqten-anna-wayukati íyákoma táíq kéinata ikatîq

ínoe. ²⁶ maa-márábí máqte-qtataaqa pááq inéna ínayaba taíbaq-yuyanamma kéiteta ikatíq kéiyana yúgabaaq ínata kekaa q ínoe. aabayákákémmá wiyókómá kanageq ínipoata yeqtí aakakémá yaráqme wéyáwé ínoe. ²⁷ mi-qtátááqá pááq ínata káonaiyana Waayúkagoni Áráaqa móra-konnakaq kumínimma anómma akoqnáágaraq tágama-yataakaraq kumíniye. ²⁸ anaaékaqa mi-qtátááqá áaimma átáma pááq ínaqa mi-kánááráqá keráwáqá itó-ureq múte aónaaro. Áánûqtuma yauwéqma tiwirání-kanaama íbêqa waaqókáq wáíye.” téna Ítuma tiráíye.

píki-yagoma-kanaama pááq íni-waigoni awaaméq yámiye.

²⁹ móra waéqma itaí-áímmá Ítuma maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá warímukaraq káqo-tagaraq aónaaro. ³⁰ aónáawana aúgen-anama amúmma máráitaqa ‘íbêqa yó-kánáámá iyé’ téq káonaae. ³¹ mórai q umá keráwáqá aónáiyana mi-qtátááqá pááq ínaqa kanaaráq keráwáqá aónano. Áánûqtuma yabíkái-maruqa waaqókáq áaimma átáma yínéna kéíye.

³² kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá maa-kánááráqá íma pukáiyata máqtemma mi-qtátááqá Yérútáárebaq pááq ínoe. ³³ aabayákáráq maa-márágáráq ánatanimanibo ketáagoma íma ánataniye.

yemá iyápó-annama atéráaro.

³⁴ miráimanibo keráwáqá atéráaro. keráwáqá paá túraq wáni-qtataaqtaba taíbaq-tuyanamma ítáabo. íma netuqá omáq-ááwákáqá wááéni-nokaraq íma

nánómanibo mirá-qtátáákómá mamá yawááq-umatikainanama kanaaráq uyátárai-nakoni kumíní-kanaagoma páátákáá keráwáqá yáqtoraniye. ³⁵ mirá-kánáámá maa-márábí máiya-kayukaraq waakákora umá pááq íniye. ³⁶ aati-aatimá keráwáqá kawáá umátuwe máero. miráinaq keráwáqá mirái-qtataaqa pááq ínna-waigomma kótanoqtabama Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq kéiyana akoqnáama timíno. Waayúkagoni Áráakoni aúbáq kanaaráq itó-inoe.” téna Ítuma tiráiyé.

³⁷ máqte-kanaaraqa Ítuma anó-monoq-naupaq aarawaamá kéyiraatena nokáámma Órîbêti-anuraq aúma ko kéwaine. ³⁸ ánibo aarawaamá nokáapaq itó-uma Ítunopaq iréta wení watáama anó-monoq-naupaq yama itéwaone.

22

Yúqtaatima timá akoqnáá éna anó-kayukaraq ‘Ítumma awíqma yiménúne’ tiráiyé.

¹ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá áwîqa kótámaki-kanaama pááq inéna uráiyé. ² uyátárai-monoq-wayukagaraq áamáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítumma ikamínónaqtaba abáá-uraamanibo aarawaatí yáaqa ikátaae. ³ ánibo Tááqtaama Yúqtaatini áyáqnoqbaq pékaima óq-awîqa Itikááriotie. wemá tiyááka umá abapaké kaayaq-íyápó-ánnábíkéné. ⁴ ánibo wemá Yúqtaatima uréna uyátárai-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupake kawáá-wáyúkágáráq watáama téna Ítumma mamá yeqtí iyáápi maránín-aimma mó-tiraiye. ⁵ miráitata yemá yimuqá kémareta yaímma-moneqa

Yúqtaatimma amínón-aimma téite urááe. ⁶ ániibo yeqtí yáaraq Yúqtaatima kanaararé timátuvena Ítumma awíqma iyáápi maránín-aqtaba abáá-uráie. taíbaq aarawaamá Ítute íma yagaroqtamá máiyana-awaatare téna awé uráie.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá kótámaki-aawaqa yokaa urááye

⁷ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá pááq uráie. mi-kánááráqá mórama tipí-típi-naateqa ikaméwaone. ⁸ miráitana Ítuma Pítaayaa Yóóanemma timáyíkáitata óyana maará-tima-yimikaiye: “kenákámá uréka kótámaki-kanaaraq-aawaqa móma yokaa íyataa naano.” téna tiráie. ⁹ ániibo yenákámá maará-tiraaye: “kerátámá náakaraq aáwaq mó-yokaa óyúyó?” téta tirááye. ¹⁰ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “ítaakao. kenákámá anó-marupaqa Yérútáárebaq uyáberaiyana móra-nakoma anó-tawebi nommá yaqména kéinarake aapaqá kenákámá timónáí-nakama kenákámá min-nákóní anaaé waqmé wíyana wemá ko peráinna-naupaq ko péráákao. ¹¹ min naakóní aboámmá maará téka timá ámekao: “yirááti-nakoma eqtábá maará-tiye. ‘ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa nánúnna uma aráqmata-namma náanaq wáiyó? tiyé téka timá ámekao.’ ¹² mirá tíyana yanaa móra amá aráqmatama anón-namma aáwaqa naí-yááregáráq abíqtátágáráq wáinamma tiráátino. miráinaka kenákámá min-náúpáq kótámaki-aawaqa mamá yokaa okao.” téna Ítuma tiráie. ¹³ ániibo min-nákámá uréta Ítuma tiníq

umá aónatuweta yenákámá kótámaki-aawaqa yokaa urááye.

Îtuma wení iyápó-annama írêq-kanaaraqa aáwaqa yímikaiye.

¹⁴ kanaamá pááq umágitata Îtuma wení iyápó-annagaraq yaareráq máqe-uraae. ¹⁵ ánibo Îtuma maará-tima-yimikaiye: “kemmá keráwáqtábá ôriq umá tíkáipoaq kótámaki-aawaqa áqnáabaq keráwátê nátuweq anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánúne. ¹⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemá kótámaki-aawaqa ókaraq íma nanúnamanibo kótámaki-kanaagoni awaaméqá pááq ínna-yupaama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa ókaraq nánúne.” téna Îtuma tiráye. ¹⁷ ánibo Îtuma móra-kaapuma maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena maará-tiraiye: “keráwáqá maaminnáma matéraq yaímma timakaq oro. ¹⁸ kemá keráwáqá kétima-timune. wááéni-nomma ókaraq íma nanúnamanibo Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma pááq íni-kanaaraqa wááéni-nomma ókaraq nánúne.” téna Îtuma tiráye. ¹⁹ ánibo keqnáámmá Îtuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena mapámma yímítuwena Îtuma maará-tiraiye: “maannáma ketúmiye. keráwáqtábáé téq kétimune. keráwáqá mirá kéeraq keqtábá túyánámmá itáaro.” téna Îtuma tiráye. ²⁰ anaaékaqa yemá nátuweta keqnáámmá wááéni-nokaraq káápuma maténa maará-tiraiye: “maa-káápúmá Áánûqtuni aúgemma anón-anon-aimma timá kéyarutikaitana ketí naaenápó mamá

káraapaiye. miráitana ketí naaegómá keráwáqtábá kátigiye.

²¹ miráimanibo aónaaro. paá-tubi maránî-nakoma ketê aáwaqa naí-yááréráq máíye. ²² owé. Waayúkagoni Áráaqa naayóbáqá Áánûqtuma timákárain-amma waránéna kéíye. miráimanibo min-nákóma kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránî-nakoma anómma táí-meyamma wemá mayániye.” téna Ítuma tiráíye. ²³ Ítuma mirá-timatuwaitata iyápó-annama yeíyáá wenita-wenita kéeta “náawaq mirán-ááímmá tarôq ínîyô?” tirááe.

iyápó-annama aamá téite kéeta ‘náawaq áqnáabaq-naqa máíyo?’ tirááe.

²⁴ ánibo iyápó-annama móra aamá téite kéeta náawabi yeqtí aúkáapimma uyátá-maqma anómma máíye téta téite kéowana ²⁵ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “káqon-anna-wayukati anó-kinimma wení akoqnáárake waayúkama yabíqyíkarena maami uyátáraa-kayukama ‘waayúkati aanábóe’ téta yenamáárîq yetábá kéte. ²⁶ miráinaq keráwátê mórai q íuraiye. ímiye. keráwáqtí aúkáapimma uyátá-maqma anó-nakoma paá-nakoraa umá maíno. áqnábáriq umá maínna-nakoma wemá paá kaayóq-nákáá umá maíno. ²⁷ náawaq uyátá-maqma anómma máíyo? aáwaqa naíráqô máí-narabi mayái-nákómá aáwaqa ikámmena máma ámínarabiyo? min-náqá aáwaqa naíráqô maraq máí-nakoma wemíye. miráimanibo kemá keráwáqtí aúkáapi kaayóq-nákóráá umá máune.

²⁸ taíbaq-kanaama kekáq táí-yataakoma pááq kéitaq keráwáqá ketê máqe uréq kemmá íma

tiyúkaane. ²⁹ ketibomá Áánûqtuma wé yabíkái-maruqtaba náápaamma kemmá tímikainiq umá keráwáqá mórai q umá kétimune. ³⁰ annaékaqa kemá yabíkáu-na-marupaqa aáwaqa nai-yááréráq máeq aáwaqa néq nommá néq ínoe. ánibo keráwáqá náápaakaraq-abitataráq maéq Ítiráaeobake tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkátí aamá ítama yainai-wáyúkámá mánoe.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma téna Pítaaqtaba ‘anaaémma umátikaniye’ tiráíye.

³¹ Pítaamma Ítuma timá ámikaiye: “Tááímonio, Tááímonio, emá itaao. Tááqtaama keráwáqá makaténa ítama aónéna itana Áánûqtuma ‘mirá-uwo’ timá ámikaiye. ³² kemá Áánûqtukaq nunamummá tiráunaboana áwáqnáa ínana ení itáíq-itaiq-yataakoma íma puíniye. anaaékaqa emá yauwéqma kekáq yéma kanaaráq enabáqâwaayuma mamá akoqnáa umáyikaa.” téna Ítuma tiráíye. ³³ ánibo Pítaama maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, kemá etê ánná-naupa q ónáae téq yokaa kéune. kemá etê puyónáae téq yokaa kéune.” téna Pítaama Ítumma timá ámikaiye. ³⁴ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “Pítaao, kemá emmá kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama ítirainaa emá té ‘kemá Ítumma íaonaraune’ té kaumobáq tinóne.” téna Ítuma tiráíye.

kápi-unakaraq anón-unakaraq tokóru-yakaa-pugaraq yeqtí watáama

³⁵ maa-márábíké ummaa-yátááqá yeráwákáq pááq ínitanaapoana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “naayóbáqá kemá móra-aukapaq keráwáqá

timátikaunaq uráamma keráwáqá kápi-unamma anó-unamma títuq-anaakaraqa íma mamé uráamma mi-kánáaráqá móra-yataaqtabama uráanabi íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ánibo yemá yauwéqma maará-tiraa: “ímiye.” téta tirááe. ³⁶ miráitana Ítuma maará téna timá yímikaiye: “íbêqa móra-nakoma kápi-unamma makénama paá mayaíno. anón-unamma makénama paá mayaíno. ánibo móra-nakoma tokóru-yakaa-puma ímo makénama wení kúberai-unamma mamá waayúkama kéyimena minnárake móneqa maténa mórama tokóru-yakaa-puma mayaíno. ³⁷ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá keqtábá maará kétiye. ‘otaa-káyúkábí ákaraae.’ tiráiniq umá maamin-áikómá kekáqô pááq ína-yaqtaaqtabama áraimma pááq éna arammá iyaíno. owé. máqten-aimma keqtábá timá agatáan-aikoma íbêqa arammá iyáné iyé.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁸ ánibo yemá maará-tiraa: “uyátáraana-nako, emá aónaao. ketáámá tokóru-yakaa-puma kaayaqá matokáunatae.” téta tirááe. ánibo Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “kínna kanaaráqíye.” téna tiráiyé.

Ítuma Keqtêmani-yopaqa nunamummá kétiye.

³⁹ Ítuma máápaq kumá yaúbarena aati-aatimá mirá éwainiq umá Órîbêti-anuraq uráiyé. ánibo wení iyápó-annama anaaé waqmé urááe. ⁴⁰ min-áúkápáq iréna Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétéyana keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwáqá íma makáqma aónáíno.” téna tiráiyé.

⁴¹ mikáké Îtuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama iyuwéna pááqyamma abákákáá uráíye. mibáq araayutaúmmá aténa nunamummá téna maará-tiraiye. ⁴² “ketiboó, emmá akáinaama kemmá tíqa í-yátááqá káápubikema ketôpake paábaq matuwaa. áaqibo ketí túyánámmá íma waréaq enaúyánámmá waraa.” téna Îtuma nunamupí tiráíye. ⁴³ ánibo mórama Áánûqtunopake kaqtónaqa kukéna Îtumma mamá akoqnáá umákaraiye. ⁴⁴ Îtuma áúnobaq maqma aónaimma ôriq umá ummaa yamágitana nunamummá akoqnáá umá kêtitana áúnobakemma imutigómá naaegóráá nommá auména marabí kuqturáíye.

⁴⁵ nunamummá timátuwena itó-uma wení iyápó-annama máápaq uráíye. ánibo uréna aónaimma yemá yú waguráawana yimónaraiye. yeráwáqtí iyákoma ummaa yamágitataboata yúmá wagurááe. ⁴⁶ ánibo Îtuma maará-tima-yimikaiye: “nôraq itaráq keráwáqá túmá wagurááô? keráwáqá itó-urera keráwáqá makáqma aónai-yataakoma makáqma aónaiyaba Áánûqtukaq nunamummá tero.” téna Îtuma tiráíye.

Yúqtaatima Îtumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáíye.

⁴⁷ Îtuma aamá kétena máitata taíbaq-wayukama Yúqtaatini anaaé irááe. min-náqá Yúqtaati wemá minná tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnábíkénápóana wemá Îtuni-amakaq iréna ámôqnanena uráíye. ⁴⁸ miráimanibo Îtuma maará-tima-amikaiye: “Yúqtaatio, Waayúkagoni Áráaqa

paá-aubi maré á/ môqnane kéono?” téna Îtuma tiráiyé. ⁴⁹ iyápó-annama Îtute máqeo-kayukama mi-qtátááqá áaimma átáma pááq íné immá aónatuweta maará-tiraaé: “uyátáraana-nako, tokóru-yakaa-purake maami-káyúkámá yíkamonunataabiyo?” téta tirááé. ⁵⁰ ánibo iyápó-annati aúkáapike móra-nakoma uyátárai-monoq-nakoni mayai-náqá ikákéna ayáánurapake aáqa áaipike agáutukaimanibo ⁵¹ Îtuma minná aónatuwena maará-tiraiye: “ímira uwo.” téna tiráiyé. ánibo Îtuma min-nákóní aákaq ayáámma ánékuitana min-áárárakómá keqnáámmá íráqôniq uráiyé.

⁵² uyátárai-monoq-wayukayabagaraq anó-monoq-naupaq-kawaa-wayukayabagaraq anó-kayukayabagaraq íréta Îtumma yáqtorane o-káyúkáyábá Îtuma maará-tiraiye: “keráwáqá tokóru-yakaa-pugaraq yaákáráq umá mamé íréq kemmá otaan-áráq yákéikuto?” téna Îtuma tiráiyé. ⁵³ máqte-kanaama kemá keráwáqtê anó-monoq-naupaq máqe uráunamanibo kemmá íma tínêkukaane. miráimanibo maamin-áwáátáqá minná keráwákaráq kumayuq-yátáákóní akoqnáágaraq pááq iyé.” téna Îtuma tiráiyé.

Pítaama téna ‘kemá Îtumma íaonaraune’ tiráiyé.

⁵⁴ Îtuma mirá-timatuwaitata yáqtoqma awíqmeta kóuraaé. yemá Îtumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq urááé. ánibo Pítaama anaaé waqména uréna nékaq ko máqe-uraiye. ⁵⁵ kurumá umá yáútúmakaapapoana naamátúpaq iramá agamaréta yaímma-wayukama máawana Pítaama mibáq ya máqe-uraiye. ⁵⁶ móra-inikoma aónaimma Pítaama iraráq máitana min-ínímmá

mayái ínípóana Pítaamma káonena maará-tiraiye: “maa-nákógaráq Îtute máqe-uraiye.” téna tiráiyē. ⁵⁷ miráitana Pítaama ‘ímiye’ tiráiyē: “maan-íníkô, kemá Îtumma íaonaraune.” téna tiráiyē. ⁵⁸ anaaékaqa pááqya-kanaama matáaena káqo-nakoma Pítaamma káonena maará-tiraiye: “egaráqá emá Îtun-annabikemone.” téna tiráiyē. miráitana Pítaama maará-tiraiye: “maan-nákô, kemá ímiye.” téna tiráiyē. ⁵⁹ anaaékaqa pááqyamma aayáqtáá-kanaama yáwitana móra-nakoma akoqnáá-aimma téna maará-tiraiye: “áraine. maan-nákómá Îtute máqe-uraine. wemá Kááriribake-naqiye.” téna tiráiyē. ⁶⁰ ánibo Pítaama maará-tiraiye: “maan-nákô, minnámô ténnama kemá íma káonaune.” téna Pítaama kítitana páátákáá kokórigoma áama tiráiyē. ⁶¹ ánibo uyátárai-naqa Îtuma waéqma Pítaamma aónaraiye. naayóbáqá wemá maará téna Pítaaqtaba tiráine. ‘mí-nókáámmá kokórigoma áama íma tiráinaa kaumobáq té keqtábá íaonaraune tinóne.’ tiráin-aimma Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraiye. ⁶² ánibo Pítaama máápaq kumá yaúborena ibiqá ôriq umá yakáiyē.

yemá Îtumma wíráa kéumaketa ikákaae.

⁶³ Îtumma yáqtóráa-kayukama aábê-aimma kétimaketa ikákaae. ⁶⁴ yemá tabaráábenapo Îtuni aúrapi yawááq-umakareta maará téta ítama aónaraae: “emá amuné kutuwo. emmá náawa kéikamiyo?” téta tirááe. ⁶⁵ ókaraq-okaraq umá táí-aimma timá awááguraae.

káánítôre-wayukati yúrakaq Îtuni aamá ítama yaíkkaae.

⁶⁶ aaqá utamákaitata Ítiráaeobake anó-kayukagaraq áamáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq mórabi áíkuteta yemá Ítumma awíqmeta yeqtí káánítóre-wayukaraq uréta maará-tiraa: ⁶⁷ “emá keqtáá timá-timiyo. emá Metáiyabono?” téta Ítumma ítama aónaraae. ánibo Ítuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá timá tíménaqa íma ítama arutéq tirummá timínoe. ⁶⁸ ánibo kemá keráwákáq yaímma-aimma ítama aónaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma yauwéqma tínoe. ⁶⁹ miráimanibo íbêkaraq anaaékakaraqa aati-aatimá Waayúkagoni Áráaqa máqten-akoqnaagaraqa Áánûqtuni ayáánurapaq maraq mániye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷⁰ máqtemma maará-tiraa: “miráitaa emá enamáárîq Áánûqtumma áanikowabono?” téta Ítumma ítama aónaraae. ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá mi kête. minnâ kemûne.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷¹ ánibo yemá maará-tiraa: “ketáámá ókaraqa nóin-ainaq itánátaawaq kéuno? wenóyaupike min-áímmá titaqtaa áqa ítátuwaunataae.” téta tirááe.

23

Pááíratini aúrakaq Ítumma aamá ítama yaíkaae.

¹ miráitata máqtemma itó-uma ánateta Ítumma awíqmeta Pááíratikaq urááe. ² yemá áaimma átama aamá ítama yainéta maará-tiraa: “ketáá maan-náqá aónáunataama ke-ánná-wáyúkábímmá túyánátáá mamá táítawaa kéiyé. táákiti-moneqa Títaamma amíyábá aammá káutikaitaae. ánibo wenamáárîq wetábá téna ‘kemá Metáiyama kínimune kétiye.’ téta tirááe. ³ ánibo Pááíratima

Îtumma maará téna ítama aónaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati kíninabono?” téna tiráíye. ánibo Îtuma maará téna yauwéqma timá ámikaiye: “emá enamáárîq mi kéténe.” téna tiráíye. ⁴ miráitana Pááíratima uyátárai-monoq-wayukagaraq aarawaamá maará-tima-yimikaiye: “maan-nákóní otaa-qtátááqá íma káonaune.” téna tiráíye. ⁵ ááqibo yemá akoqnáá umá maará-tiraa: “wemá aarawaamá watáama kétima-yimitata Yúrí-a-ukapaq-wayukama yaíkaa uréta ááíq urááe. Káárirí-a-ukapake áaimma átárena mirán-ááímmá tarôq umáena maa iráíye.” téta tirááe.

yemá Êrôtini aúrakaq Îtumma aamá ítama yaíkaa.

⁶ Pááíratima min-áímmá itáá ena maará téna yemmá ítama aónaraiye: “maan-náqá Kááriribake-narabiyo?” téna Pááíratima tiráíye. ⁷ ánibo Pááíratima ítaraimma Îtuma min-áúkápáqá Êrôtima yabíkáin-a-ukapakenapoana Îtumma timákáitana Êrôtinopaq uráíye. mi-kánááráqá Êrôtima Yérútáárebaq máqe-uraine. ⁸ Êrôtima Îtumma aónatuwena amuqá ôriq umá kémarena naayóbáqá wemá Îtun áama ítátuwena ‘wemmá aónanaae’ tiráíne. Êrôtima téna Ítuqtaba móra awaaméq-yátáárîq ínaq aónanaae tiráíye. ⁹ miráitana Êrôtima máqte-qtataaqtaba Îtukaq ítama aónaraiye. miráimanibo Îtuma íma móra-aimma yauwéqma Êrôtimma timá ámikaiye. ¹⁰ uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Îtuni amakaq ya itó-ureta akoqnáá umá Îtumma aamá timákaraae. ¹¹ ánibo Êrôtigaraq wení ááíq-i-wayukagaraq Îtumma

mamá aábê-aimma timáketa ánnánaiq kéumaketa yemá mórama íraqô-kaqtoma matéta Ítumma iyákátuweta Pááíratinopaq timákáawana yauwéqma uráíye. ¹² naayóbáqá Érôtima Pááíratite namuroíq urááyane. ánibo íbêqa maan-áwáátáqá min-nákámá aanábómá aúkááye.

Ítuma Pááíratini aúbáq itó-uraiye.

¹³ Pááíratima uyátárai-monoq-wayukama kawáá-wáyúkámá aarawaamá yááyaitata ya áikutaae. ¹⁴ ánibo Pááíratima maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá maan-náqá ketôpaq awíqme íréq maará kéte ‘aarawaatí yúyánámmá mamá táíq kéíye.’ kéte ánibo min-áíqtábá keráwáqtí túrakaq wemmá ítama aónaraune. ánibo ítáaro. keráwáqá aamá ítama yaínáa-waigoni áaimma maami-nákópíkémma otaa-qtátááqá íma káonaune. ¹⁵ Érôtigaraqa miráuma otaa-qtátááqá íma aónaraiye. miráitana wemá ketôpaq timákáitana yauwéqma iráíye. ítáaro. maan-nákómá móra-yataariq íuraipoataa íma ikámma puyónúnataae. ¹⁶ miráinaq kemá tebûqa ámîtuweq timákáanana wíniye. ¹⁷ miráimanibo mórama maarán-ááímmá wáíye. máqtemma kótámaki-aawaqa naí-kánááráqá Pááíratima móra ánnábikenaqa ayúbákainana kóiniye. ¹⁸ ánibo máqtemma aarawaagáráq yemá maará téta anókaq ááyama tirááe: “min-náqá ikámínana képuinaa Baráábatima ayúbákénana ketôpaqtaa yíno.” téta ááyama tirááe. ¹⁹ Baráábatima móra-marukaq kámááni-wayukate ááíqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánná-naupaq ákáraane. ²⁰ ánibo Pááíratima ókaraq mi-káyúkámá aamá timá yímikaiye. wemá Ítumma

ayúwáanana kóikaae tiráimanibo ²¹ yemá maará téta ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma aráápaa. kaapaq-yátáq ikámma aráápaa.” téta ókaraq-okaraq umá tirááe. ²² ániibo kaumobáq Pááíratima timá yímikaiye: “nôraq inábiyo? maamin-nákómá nóin-otaanaq kutáiyô? mórana otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboataa íma ikámma puyónúnatae. miráinaq kemá tebûqa ámituweq ayúwáanana kóiniye.” téna Pááíratima tiráíye. ²³ miráimanibo yemá uyátá-maqma akoqnáá anókaq ááyama téta ‘kaapaq-yátáq ikámma íyakaao.’ tirááe. ániibo yeqtí yáagoma Pááíratin áama uyátáraiye. ²⁴ miráitana Pááíratima aamá ókaraq íma téna yeráwáqá teníq uráíye. ²⁵ min-nákómá kámááni-wayukate ááiqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánnáma ámíkkaa-naqa yauwéqma awiránáae téta aarawaamá tewana Pááíratima ayúwáitana yetôpaq uráíye. ániibo aarawaatí yúyánámmá waréna Pááíratima Ítumma yeqtí iyáápi makáíye.

kaapaq-yátáq Ítumma ikámma itaae.

²⁶ yemá Ítumma awíqmeta kówana móra-naqa Tááímonimma Tairínibake-naqa yáqtoakaamma min-nákómá íbêq wení naaópake iréna anó-marupaq wínéna kéitata yemá min-nákóni ábûkaq kaapaq-yámá abákáawana aqména Ítuni anaaé waqmé uráíye.

²⁷ taíbaq-wayukama Ítuni anaaé waqmé kéowata taíbaq-noinimma ibiqá kéyareta yiruqtabá umákaraae. ²⁸ miráitana Ítuma waaréna maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Yérútáárebake-noinine. keráwáqá keqtábámá ibiqá íma yaráaro. paá

keráwáqtábábi keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yaráaro.
²⁹ itáaro. anaaékaqa mi-kánaámá pááq ínatama
 keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yaráiya-kanaaraqa maará
 tínoe.

‘aaramá íma kanaaráq iyápóma
 ákáraiyamma anaamoq-nóínímmá
 iyápóma náámma ímo kámiya-noinimma
 yemá yimuqá maránóe tiráine.’

³⁰ mi-kánaaráqá anugóqtábá maará tínoe.
 ‘keráwáqá kítímera tímûraataa yama yawááq
 oro’ tínoe. ánibo pááqyan-anugoqtaba maará-tínoe.
 ‘keráwáqá keqtáá yawááq oro.’ tínoe. ³¹ íbêqa kemá
 íráqô-tagoma anommá wáinna-yagoqtabama mirá
 éqa keráwáqá aayámmá kamáguraina-yagoqtabama
 anaaékaqa náaraq ínô?” téna Ítuma mirá-tiraiye.

³² yemá káqo-nakarataragaraq otaamá
 kuyóyanakaboata yíwíqmeta urááe. mi-kááyáq-
 nákarátágaráq Ítukaraq mórabi yíkamineta urááe.

³³ yemá móra-marukaq uráámanibo mi-márúkóní
 áwîqa aqnón-ayaaqtapare. mi-márúkáq Ítumma
 ikámma kaapaq-yátáq íyakaraae. ánibo yemá
 otaa-nákarátágaráq yíkamma kaapaq-yátáq ítaae.
 móra-waigomma Ítuni ayáánurapaq ikámma iyéta
 káqomma ayáánepaq ikámma íyaketa urááe. ³⁴ ánibo
 Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yeqtí kúmiq-
 yataaqa mamá paábaq yuwé awikátuwaao. maami-
 qtátááríq o-wáígóní áaimma yemá íaonaraae.” téna
 Ítuma tiráiyé. ánibo yemá aábêma yaréta Ítuni
 unáákáqtóma yáátáá urááe. ³⁵ aarawaamá itó-
 uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ánibo kawáá-
 wáyúkámá Ítumma akáyáámmá timáketa maará-

tiraae: “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá Metáiyamo máenama kanaaráq wemá wenamáárîq áwáqnaa íno.” téta tiraae. ³⁶ ááîq-i-wayukagaraq Îtumma aábê-aimma timákaraae. yemá waaqókákq iréta ikaa-q-wááéní-nómmá amínéta ³⁷ maará-tiraae: “árainma emá Ítiráaeo-wayukati anó-kinimma máema kanaaráq enamáárîq áwáqnaa uwo.” téta tirááe. ³⁸ aqnókákq agamáráa-waigoma maará-tiraiye: “maan-náqá Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare.”

³⁹ mi-kááyáq-nákámô yíkamma ímaraa-nakaratabike móra-nakoma maará téna Îtumma áyoqa atáiyé: “Metáiyawabono? kanaaráq emá enamáárîq áwáqnaa kée kekárátágáráqá tíwáqnaa uwo.” téna tiráiyé. ⁴⁰ miráitana káqomma móra-nakoma min-áímmá ítátuwena maará téna awááguraiye: “emá wetê mórai q umá ummaa-yátááqá kémayaane. emá Áánûqtuní áaqa íya kéikatenó? ⁴¹ kerátátí anónnáma ummaatamá mayaúye. miráimanibo maan-nákómá Îtuma otaa-qtátáárîq íuraiye.” téna tiráiyé. ⁴² min-nákómá keqnáámmá Îtumma timá ámikaiye: “Îtuo, anaaékaqa emá anó-kinimmo auréma mi-kánááráqá emá keqtábá aúyánámmá itaao.” téna tiráiyé. ⁴³ ánibo Îtuma yauwéqma timá ámikaiye: “kemá árainma kétimamune. íbêqa emá Áánûqtuma yabíbái-marupaqa ketimakaq mánone.” téna Îtuma tiráiyé.

Îtuma pukuráiyé.

⁴⁴ íbêqa aabaúgómá aúkáamakaa kéitana aabaúmá pékitana máqte-marabaqa kumayuqá aúqma wáqe-

itana aabaúgómá kaumoráq kumáwéna énáikariq uráiyé. ⁴⁵ ánibo Áánûqtunopaqa aammá aúmaretá oqtaráq anó-tabaraabema anó-monoq-naupaq abíkúmaraamma aúkáapike yakáqma kaayaq-átóiq uráiyé. ⁴⁶ ánibo Ítuma anókaq maará téna ááyama tiráiyé: “ketiboó, kemá ketí taáma enayáápi kémaraune.” kétena Ítuma pukáiyé. ⁴⁷ ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá mi-qtátááqá pááq immá aónawaaena Áánûqtuni áwîqa múte yauyéna maará-tiraiyé: “árainé. maan-náqá arupú-naré.” téna tiráiyé. ⁴⁸ máqte-kayukama yagutéta omáqá aónémáa-kayukama mi-qtátááqô pááq immá aónatuweta yiruqtábá kéeta yaákaq keyábiteta naaúpaq kóuraae. ⁴⁹ máqtemma Ítuni aanábó-wáyúkágáráq yaímma-noinimma Kááriribake írétá Ítuni anaaé waqmé ye-nóínikáráq yemá nékaq ya itó-uma máeta máqte-qtataaqa pááq immá aónaraae.

yemá Ítuni arááq-auma óqtakoni muríánóbáq makááé.

⁵⁰ móra-naqa máqe-uraimma áwîqa Yótêbie. wemá Ítiráaeo-wayukati móra-maruqa Aarimaatéabake-naré. wemá íráqômma arupú-napoana káánítóre-naqiye. ⁵¹ miráitana wemá káqo-kaanitore-wayukati yúyánámmá íma warénamanibo Áánûqtuma yabíkái-kanaama awé éwaine. ⁵² miráitana min-nákómá Pááíratikaq uréna Ítuni arááq-auma mayánîqtaba ítama aónaraiyé. ⁵³ miráitana min-nákómá arááq-auma maména kukéna wayá-tábáráábénápó múqmútuwena móra-oqta-murianobaqa mó-utamakaraiyé. mi-muríánóbáqá anmón-oqtamma kubaútuweta tarôq urááé. ánibo naayóbáqá

móra-naqa íma uqtamákáraapine. ⁵⁴ minnáma aokaq-kánaágóní kótámaki-aawaqa yokaa kéiyana Tabaatimá pááq inéna uráiyé.

⁵⁵ Kááriribake iréta Ítute ye-nóinímmá yemá Yótêbimma anaaé waqmé uréta mi-múriánóbáqá aónaraae. ániibo Yótêbima náaraq umáwaq Ítuni arááq-auma uqtamákaniyo téta minnágaraq ko aónaraae. ⁵⁶ yemá aónatuweta yeqtí-naaopaq yauwéqma kóureta átê-akuqa i-mátáwémmá Ítuni arááq-auraq pérakaneta mamá yokaa urááe. ániibo ámáan-aikoma tiráiniq umá Tabaatiráqá paá aagarááe.

24

Ítuma yauwéqma pukáipike itó-uraiye.

¹ Tótaaraqa nokáapaq yaúbatuweta aaranaammá Ítumma uqtamákaraa-murianobaqa urááe. yemá áqnáabaqa átê-akuqa i-mátáwémmá yokaa umaráapoata maméta urááe. ² yemá aónaamma óqtamma muríákóní ótaq aúyaqmaraan-oqtamma paábaq aukátukaae. ³ ániibo yemá mi-múriánóbáqá kumábéketa aónaamanibo uyátárai-naqa Ítuni arááq-auma íaonaraae. ⁴ yemá minnýaba taíbaq-yuyanamma kéitaawana páátákáá kaayaq-nákórátá yimakaq itó-uraayamma yeqtí unáákáqtórakemma aakáá kamá tágaraiye. ⁵ mi-nóinímmá ikatîq éta awaúteta yúramma marabí aónarae. miráitata mi-kááyáq-nákórátá maará-tima-yimikaaye: “pukáa-kayukati aúkápimma nôraq itaráq paá máinakoqtaba abáá kéoo? ⁶ wemá maakáqá íma máibo wemá yauwéqma itó-umaguraiye. naayóbáqá

Îtuma Kááriribaq máena keráwáqá timá tímikain-aimma túyánámmá ítáaro. ⁷ wemá téna ‘yemá Waayúkagoni Áráaqa kúmiq-wayukati iyáápi mamá yikaíyata yemá ikámma kaapaq-yátáq ímaraiyana kaumo-kánáámá ánatainanama ító-iniye.’ tiráine.” téta tirááye. ⁸ naayóbáqá Îtuma mirá-tiraipoata yúyánámmá ítátuweta ⁹ yemá muriánóbáké yuwéta yauwéqma kóuraae. ánibo mi-qtátááqá aónatuwe yeqtábámá tiyááka umá títaupake móraiyapo-annagaraq yaímma paá-wayukagaraq mó-tima-yimikaae. ¹⁰ Maríaa Máátarini Yóánaama Maríaaama Yêmitimma anóama min-nóínímmá yemá máqe-uraae. min-nóíníkáráq káqo-noinimma yetê máqeokake yemá Îtuma awaaméqá umáyikena yiwí kai-kayukama mó-tima-yimikaae. ¹¹ miráitata Îtuma awaaméqá umáyikena yiwí kai-kayukama téta paá aaramá uwáá-aimma kéte tiráámanibo min-áíqtábámá íma ítáíq-itaíq umá yirummá yimikaae. ¹² miráitanamanibo Pítaama ító-uma muriánóbáqá aónanena uyaaténa uréna ko awaútena kúreq umá aónaimma paá tabaráábe-waqtoma múqmúyakaama wáqe-uraiye. ánibo Pítaama yauwéqma naaúpaq ko máena minnáyaba taíbaq-auyanamma ítaraíye.

kaayaq-nákórátá Eméati-apaq Îtumma aónaraaye.

¹³ mi táoq yeqtí aúkáapike kaayaq-nákórátá maréta móra pááqya-maruqa Eméati urááye. min-ákómá Yérútáárebaqa yuwéna Eméatibaq uráimma ayáqtááqá (11 km) ayátáákakaane. ¹⁴ yenákámá kéweta aapaqá mi-qtátááqô pááq iqtábá téite umáeta urááye. ¹⁵ yenákámá aapaq kéweta wenita-wenita utéta kéoyana Îtuma wenamáárîq

yimakaq iréna yenákátê yagaroqtamá uráiyē.
¹⁶ miráimanibo Ítue téta yenákámá kanaaráq
 íaonaraaye. ¹⁷ ánibo Ítuma min-nákámá maará-
 tima-yimikaiye: “kenákámá nói-qtataaqtabawaq
 aamá téite umáekawaq aapaqá kéoyo?” téna ítama
 aónaraiye. Ítuma mirá-timatuwaitata min-nákórátátí
 íyakoma ummaa yamágitana yóikoma waemmá
 amáguraiye. ¹⁸ ánibo móra-nakoni áwîqa Karíopaatie.
 wemá yawwéqma maará-tiraiye: “taíbaqa ópaken-
 opake-kayukama Yérútáárebaqa máamanibo emá
 enamáa maami-qtátááqá Yérútáárebaq íbêqa pááq
 i-qtátááqá íyaq aónaraano?” téna tiráiyē. ¹⁹ mirá-
 timatuwaitana Ítuma maará téna min-nákámá
 ítama aónaraiye: “nói-qtataarabiyo?” téna titata
 yenákámá maará-tima-amikaaye: “mi-qtátááqá
 Ítuma Náátárêtibake-nakokaq pááq uráiyē. wemá
 Áánûqtuni amunénápóana wemá Áánûqtuni
 aúrakarabi aarawaatí yúراكاqa akoqnáa-aimma
 tiréna akoqnáa-mayaima maténa kéiyē. ²⁰ ánibo
 ketáái uyátárai-monoq-wayukawabi anó-kawaa-
 wayukama yemá kámááni-wayukati iyáápi mamá
 ákáraae. ánibo kámááni-wayukama ikámôwana
 púítata yemá kaapaq-yátáq níri amá íyakaraae.
²¹ miráimanibo naayóbáqá maará téqtaa tiruqtáa
 ámikaunae. wemá maamin-nákómá yawwéqma
 Ítiráaeo-wayukama tiwiránénataa tiráine. ánibo
 móra-aikaraq wáiyē. máqtemma mi-qtátááqá pááq
 urái-waigoma minná íbêqa kaumo-kánááráqá pááq
 kéiyē. ²² ánibo íbêqa keqtáábíkē yaímma-noinimma
 Ítuni anaaé waráa-noinimma yaímma-aimma timá
 tíméwataa iyánáaq kéunataae. aabáyaanapimma

nokáapaq yaúbatuweta muriánóbáqá uréta ²³ Ítuni arááq-auma íaonaraae. ánibo yemá yauwéqma iréta maará-tiraa: “ketáá yaímma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yimónáunataa kaqtó-wayukama maará-tiraa. ‘Ítuma paá máíye tirááe.’ téta tirááye. ²⁴ ánibo keqtáábiké yaímma-wayukamma muriánóbáqá uréta aónaamma aaramô teníq umá paá wáqtôma aónaraae. yemá wemmá Ítumma íaonaraae.” téta tirááye.

²⁵ ánibo Ítuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá íma túyánámmá kéitaaye. naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqten-aimma tiráa-waigomma tirummá amiyábámá kenákátí týakoma yaáka-yaaka kéíye. ²⁶ minná yauwéqma tiwiraí-náqá Metáiyama áqnáabaqa áíqa í-yátááqá maména anaaékaqa wení tágama-yataaqa mayáñqtabama íyaq kenákámá ítaraayo?” téna Ítuma tiráíye. ²⁷ mikáké áaimma átárena Mótetini watáagaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí wataama Ítuma timá yímikaiye. máqtemma agamatá-kánnáágómá wemá Ítuqtaba tiráimma máqtepaq áaimma timá yímikaiye.

²⁸ óya-marupaq mi-káúmómá uráámanibo Ítuma miráuma abákákáá wínéna uráíye. ²⁹ miráitata kaayaq-nákámá Ítumma timá yáqtoreta maará-tiraaye: “emá kerátátê mááo. aabaúma kumáberane ipóana pááqya-kanaabi aaqá enániye.” téta tirááye. ³⁰ anaaékaqa aáwaqa nánéta owana Ítuma yenákátê maraq máqe-uraiye. ánibo Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena mapámma min-

nákámá yímikaiye. ³¹ Ítuma mirá-umatuwaitana min-nákátí yúrakoma tágamagitata Ítumma aónaraaye. ániibo Ítuma páátákáá aúyokena náakarabi kóitata min-nákámá íaonaraaye. ³² ániibo maará-tiraaye: “kerátámá aapaq kéyuyana wemá wataáama kétima-timenarata agamatá-kánnáábíkén-áímmá áaimma titaka kétauyana kerátái tíyakoratama íráqôniq uráíye.” tэта tirááye.

³³ mirá-timatuweta é mi táoq itó-uma Yérútáárebaq urááye. ániibo yenákámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma yeqtí aanábó-wáyúkágáráq áíkuma máawata yimónaraaye. ³⁴ mikáyúkámá maará-tima-yimikaae: “áraíne. uyátárai-nakoma yauwéqma itó-umaguraiye. Táááimonima wemmá aónatukaiye.” tэта timá yímikaae. ³⁵ miráitata min-nákámá máqte-qtataaqa aapaqô pááq itata aónááya-waigoni wataáama tэта wemá Ítuma yammá kítima yímitata kéneta mikáké wemmá aónááyan-aimma tirááye.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

³⁶ yemá min-áímmá kэтeta máawana Ítuma yeqtí aúkáapi itó-uraiye. ³⁷ miráitata yemá iyánáaq umáreta waátáwaq káonaunaa tэта íkatîq urááe. ³⁸ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq kégarateo? keráwáqá nôraq itaráq kaumo kááyaq-tuyanamma kéítaao? ³⁹ keráwáqá tiyáánaa títauqa aónaaro. kemá Ítuma máune. tiyááma yuwaíyana ínaq maqmá aónaaro. kemmá túwaa tiyáátátamma wáiniq umá waátágomma áúwaa ayáátátamma íma wániye.” ⁴⁰ Ítuma mirá-timatuwena ayáánaa aíttauqa níri-abuma yiráátiraiye. ⁴¹ yemá

‘árainé’ téta yimuqá kémaretamanio yirummá íma améta yemá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá yaímma-aawaqa maakáqá makááô?” téna Ítuma yimónaraiye.

⁴² ánibo yemá noyááqa agamáráamma áméwana

⁴³ Ítuma mi-nóyááqá mamá naitata mikáq aónaraae.

⁴⁴ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá naayóbáq keráwáqtê máeq keráwáqá timá tímíqma ánataaraunae. naayóbáqá Mótetini ámaán-aipinabi yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí agamatá-kánnáábímá Tébitigaraqa keqtábá tiráama minná máqten-aimmo tiráa-waigoma arammá iyaíno.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁵ ánibo Ítuma iyápó-annati yúyánámmá mamá tágamayikaitata yemá Áánûqtuni agamatán-áúbámá yoráuma aónaraae.

⁴⁶ ókaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá kánnáágómá maará-tiráiyé. ‘Metáiyama yauwéqma yiwiráí-nákómá aíqa í-yátááqá mayéna pukáinabike kaumo-kánááráqá yauwéqma itó-iniye.’

⁴⁷ ánibo áwîqtabama máqten-anna-wayukabi kétiyata yemá yirummá waeraíyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéna awikamáyikaniye. maamin-áímmá Yérútáárebake áaimma átáma téraq ⁴⁸ keráwáqá aónaraa-qtataaqtabama min-áímmá timá yíméro. ⁴⁹ itáaro. naayóbáqá ketibomá Áánûqtuma akoqnáá umá tiráí-qtataaqa keráwákáq kenamááríq timákáanana kumíniye. ááqibo keráwáqá mi-márúkáq máiyana Áánûqtuni akoqnáágoma keráwáqtôpaq kumíno.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma Îtumma awíqmena wení márûpaq utáíye.

⁵⁰ Îtuma wení iyápó-annama yiwíqmena Béqtanibaq uráíye. wení ayáámma múte yaútena wení iyápó-annaraq waaroqá yímikaiye. ⁵¹ wemá Îtuma waaroqá káyimitana Áánûqtuma Îtumma awíqmena wení márûpaq utáíye. ⁵² miráitata yemá Yérútáárebaq yauwéqma uréta yimuqá makááe. ⁵³ ánibo taíbaq-kanaama yemá anó-monoq-naupaq máeta Áánûqtuni áwîqa múte yaútaae.

aúgen-anona-anon-aimma
Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa
Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long
tokples Usarufa

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019

0cfecb85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84